

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

**САМОСТІЙНА РОБОТА З МЕТОДИКИ
НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Навчально-методичний посібник

**Житомир
2024**

УДК 811.161.2:37.02
С 17

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного
університету імені Івана Франка
(протокол №20 від 25 жовтня 2024 року)*

Рецензенти:

К. Я. Климова – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Поліського національного університету;

Н. Г. Сидорчук – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка;

О. М. Шуневич – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання навчальних предметів КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради.

Укладачі:

Л. С. Шевцова – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри слов'янської і германської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка;

О. А. Кучерук – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови та методики її навчання Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Самостійна робота з методики навчання української мови:
навчально-методичний посібник / укл.: Шевцова Л. С., Кучерук О. А.
Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 154 с.

Зміст посібника розроблено відповідно до програми з методики навчання української мови для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. У посібнику вміщено завдання для самостійної роботи студентів, запитання для самоконтролю, тематичні джерела та літературу, методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи й оцінювання навчальних результатів, а також короткий бібліографічний покажчик друкованих праць із методики навчання української мови.

Посібник буде корисним для студентів-філологів денної та заочної форм навчання за спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література).

© Шевцова Л., Кучерук О., 2024
© Житомирський державний університет
імені Івана Франка, 2024

Зміст

Передмова	5
Методичні рекомендації щодо виконання самостійної роботи студентів та її оцінювання.....	7
Модуль 1. Загальні питання методики навчання української мови.....	13
Тема 1. Методика навчання української мови як наука й фахова дисципліна.....	13
Тема 2. Становлення й розвиток методики навчання української мови у вітчизняній школі	16
Тема 3. Українська мова як навчальний предмет у закладах базової середньої освіти.....	20
Тема 4. Зміст та організація навчання в шкільних програмах з української мови і підручниках.....	23
Тема 5. Компетентнісний підхід до навчання української мови в новій українській школі	26
Тема 6. Наукові засади навчання української мови в НУШ.....	28
Модуль 2. Урок української мови.....	33
Тема 1. Форми й методи навчання української мови	33
Тема 2. Інтерактивні методи в навчанні української мови.....	36
Тема 3. Засоби навчання в шкільному курсі української мови.....	39
Тема 4. Сучасний урок української мови	41
Тема 5. Технологічний підхід до уроку української мови	44
Тема 6. Урок української мови через призму EdTech	48
Тема 7. Мотивація учнів до навчання української мови в НУШ...	51
Модуль 3. Вивчення окремих розділів української мови в умовах базової середньої освіти.....	55
Тема 1. Вивчення фонетики, графіки, орфоепії	55
Тема 2. Методика навчання лексикології	57
Тема 3. Методика навчання фразеології.....	60
Тема 4. Методика навчання будови слова і словотвору.....	62
Тема 5. Методика навчання орфографії	65
Тема 6. Методика навчання морфології	67
Тема 7. Методика навчання синтаксису й пунктуації.....	70
Модуль 4. Методика розвитку мовлення учнів гімназії (інтеграція ідей формування інфомедійної грамотності в	

шкільну	74
лінгвометодику).....	74
Тема 1. Уроки розвитку мовлення учнів.....	74
Тема 2. Методика розвитку комунікативних умінь учнів.....	77
Тема 3. Методика написання переказів	80
Тема 4. Методика написання учнівських творів	83
Тема 5. Методика навчання стилістики на уроках української мови.....	86
Тема 6. Методика написання ділових паперів.....	89
Модуль 5. Підвищення інтересу до вивчення української мови в учнів гімназії.....	92
Тема 1. Вивчення загальних відомостей про українську мову	92
Тема 2. Методика навчання лінгвістики тексту	95
Тема 3. Методика контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови	98
Тема 4. Методика навчання української мови в умовах онлайн-освіти	101
Тема 5. Позакласна робота з української мови.....	105
Тема 6. Дослідницька робота учнів з української мови.....	108
Короткий бібліографічний покажчик друкованих праць із методики навчання української мови (друга пол. XIX ст. – поч. XXI ст.).....	112

Передмова

Методика навчання української мови – одна з фахових дисциплін у професійній підготовці майбутнього вчителя української мови. Велике значення в опануванні цього предмета має тематична самостійна робота здобувачів, що водночас допомагає їм підготуватися до проходження педагогічної практики, зорієнтуватися в особливостях роботи вчителя української мови. Вивчення методики навчання української мови є підготовчою ланкою до практичної діяльності студентів у закладах базової середньої освіти. У навчальній програмі із зазначеної дисципліни передбачено не лише проведення лекційних, практичних занять, а й виконання студентами самостійної роботи.

Мета посібника – допомогти здобувачам вищої освіти розширити й закріпити знання з методики навчання української мови, набути відповідні мовно-методичні вміння, навички, досвід, ціннісні орієнтації, необхідні для підготовки до практичних занять лінгвометодичного спрямування та для професійної діяльності майбутніх учителів української мови в закладах базової середньої освіти. Увесь навчальний матеріал розподілено за п'ятьма модулями, що охоплюють такі напрями самостійної роботи студентів: засвоєння загальних питань методики навчання української мови, опанування різних аспектів сучасного уроку української мови, опрацювання особливостей вивчення окремих розділів української мови в умовах базової середньої освіти, оволодіння методикою мовленнєвого розвитку учнів на основі інтеграції ідей формування інфомедійної грамотності, студіювання умов підвищення інтересу учнів гімназії до вивчення української мови. Зміст кожної теми окремого модуля містить запитання й завдання для самостійної підготовки, запитання для самоконтролю, список рекомендованих джерел і літератури для опрацювання відповідного матеріалу.

Важливо врахувати, що протягом опанування методики навчання української мови здобувачі вищої освіти мають ознайомитися з теоретичними питаннями лінгводидактики, зрозуміти специфіку вивчення кожного розділу шкільного курсу української мови, усвідомити внутрішньопредметні зв'язки цього курсу, засвоїти особливості уроків української мови (різних типів), навчитися аналізувати й конструювати їх із урахуванням загальнодидактичних та власне методичних принципів, використовуючи різні форми, методи, засоби, технології навчання. Для цього корисним буде опрацювання підручників з методики навчання української мови, навчально-методичних посібників, шкільних програм з української мови і відповідних підручників для базової середньої освіти, наукових статей із фахових журналів, монографій, що допоможе краще підготуватися до занять, оволодіти основами педагогічної майстерності вчителя української мови, набути мовно-методичної компетентності, необхідної для освітньої практики в НУШ.

Пропонований посібник призначений для самостійної роботи студентів-філологів під керівництвом і контролем викладача й зорієнтований на чинну навчальну програму з методики навчання української мови.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ТА ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

Самостійна робота здобувача вищої освіти є обов'язковим складником опанування освітнього компонента «Методика навчання української мови». Така робота здійснюється за трьома основними напрямками:

- теоретична підготовка за темою практичного заняття (запитання й теоретичні завдання для самопідготовки подані в цьому посібнику за темами);

- виконання практичних (і теоретико-практичних) завдань, які розподілено в цьому посібнику за кожною темою;

- підготовка до підсумкових модульних контрольних робіт та до заліку, екзамену.

Алгоритм теоретико-практичної підготовки здобувача:

1. Розгляньте всі запитання й завдання для самопідготовки за навчальною темою.

2. Опрацюйте джерела й літературу, рекомендовані до теми. Під час підготовчої роботи ви можете використати самостійно дібрані джерела за відповідною темою.

3. Продумайте план відповіді на кожне запитання/ завдання.

4. Окремо опрацюйте основні поняття теми.

5. Проаналізуйте внутрішньопредметні й міжпредметні зв'язки опрацьованого тематичного матеріалу.

6. Для кращого засвоєння та запам'ятовування матеріалу зробіть виписки чи складіть тези, короткий конспект, схему, інтелект-карту, таблицю, інфографіку за опрацьованим матеріалом.

7. Визначте проблемні аспекти в опрацьованому матеріалі, які ви недостатньо зрозуміли. З відповідними запитаннями можете звернутися до викладача на консультації.

8. Виконайте практичні завдання для самостійної роботи за відповідною темою.

9. Дайте відповіді на запитання для самоконтролю й перевірте, як ви засвоїли опрацьований матеріал (самооцінювання).

Підготовка до підсумкової модульної контрольної роботи та до заліку, екзамену має на меті узагальнення й систематизацію знань з окремого модуля або кількох модулів, чи дисципліни загалом.

Алгоритм підготовки здобувача до підсумкових модульних контрольних робіт та до заліку, екзамену:

1. Перегляньте вивчений матеріал, виконані завдання, ознайомтеся з повним переліком орієнтовних питань та завдань для контролю.

2. Доберіть підручники, навчально-методичні матеріали або іншу літературу, необхідну для підготовки до контролю (наприклад, перелік джерел і літератури подано в робочій програмі навчальної дисципліни/силабусі).

3. Перегляньте зміст кожного орієнтовного питання для контролю, використовуючи власні виписки, конспекти, а також підручники, посібники, збірники, монографії, статті.

4. Визначте власний рівень знань з кожного питання/ завдання.

5. Визначте питання, які потребують додаткової підготовки. Для цього зверніться до алгоритму теоретико-практичної підготовки.

6. Для самоперевірки/ самоконтролю пригадайте й перекажіть теоретичні питання і виконайте рекомендовані практичні завдання.

Пам'ятка. Якщо у вас виникли труднощі в підготовці окремих теоретичних питань або під час виконання практичних завдань, ви можете

звернутися за консультацією до викладача. Ставити запитання на підсумковій модульній контрольній роботі або на заліку, екзамені не є прийнятним.

Під час опанування дисципліни «Методика навчання української мови» оцінювання результатів здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (нова редакція)» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf

Рівень опрацювання запитань і завдань для самопідготовки студент виявляє на практичних заняттях. На таких заняттях проводиться відповідне поточне оцінювання навчальних досягнень студента, здобутих, зокрема, і в процесі самостійної роботи за відповідною темою.

Загальні критерії оцінювання теоретичної частини самостійної роботи студентів, результати якої виявляються, презентуються й обговорюються під час практичного заняття:

- обґрунтованість і логічність висвітлення самостійно вивченого матеріалу;
- повнота розкриття самостійно вивченого питання;
- вияв внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків у відповіді студента;
- уміння використовувати теоретичні знання під час виконання практичних завдань;
- культура мовлення.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми. Для оцінювання навчальних досягнень

студентів застосовується 100-бальна система, університетська шкала та шкала оцінювання за ЄКТС (див. таблиці 1-2).

Таблиця 1

Загальна шкала оцінювання результатів навчання студентів

Оцінка за університетською шкалою		Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
Екзамен	Залік		Оцінка	Пояснення
<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>	90-100	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
<i>Добре</i>		82-89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
		74-81	C	загалом правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
		<i>Задовільно</i>	64-73	D
60-63			E	виконання відповідає мінімальним критеріям
<i>Незадовільно</i>	<i>Незараховано</i>	35-59	FX	з можливістю повторного складання
		1-34	F	з обов'язковим повторним курсом

Таблиця 2

Критерії оцінювання практичних завдань для самостійної роботи

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	Критерії, пояснення
90 – 100	<i>Відмінно</i>	A	Повністю виконано завдання, без помилок або з 1-2 несуттєвими помилками.
82-89	<i>Добре</i>	B	Завдання виконано в повному обсязі вище середнього рівня, з певною кількістю несуттєвих помилок.
74-81		C	Загалом завдання виконано в повному обсязі, але з певною кількістю суттєвих помилок.
64-73	<i>Задовільно</i>	D	Непогано виконано 50%-75% завдання, з незначною кількістю недоліків.
60-63		E	Виконано менше половини обсягу завдання, з суттєвими недоліками.
35-59	<i>Незадовільно</i>	FX	Виконано чверть обсягу завдання, з суттєвими недоліками.
0-34		F	Завдання не виконано або тільки розпочато процес виконання.

Критерії оцінювання підсумкової модульної контрольної роботи

1. **Тестові завдання (максимально – 20 балів):** 2 бали – правильна відповідь на кожне тестове завдання, 0 балів – неправильна відповідь на тестове завдання.

2. **Теоретичне завдання (максимально – 30 балів):** 0-10 балів – повнота відповіді, чіткі визначення понять, аналіз усіх аспектів проблеми; 0-10 балів – структурованість відповіді, обґрунтованість і послідовність викладення матеріалу; 0-10 балів – опора на першоджерела, знання основних ідей, теоретичних положень та науковців.

3. **Професійно орієнтоване практичне завдання (максимально – 50 балів):** 0-10 балів – доцільність і повнота виконання завдання; 0-20 балів – креативність і самостійність у виконанні завдання; 0-10 балів – структурованість відповіді, логічність і послідовність викладення матеріалу; 0-10 балів – відповідальне ставлення і якість оформлення виконаного завдання.

Критерії оцінювання 3-х екзаменаційних завдань

1. **Теоретичні завдання – 2 (максимально – 25 балів за 1 теоретичне завдання):** 0-10 балів – повнота відповіді на 1 завдання, чіткі визначення понять, аналіз усіх аспектів проблеми; 0-5 балів – структурованість відповіді на 1 завдання, логічність і послідовність викладення матеріалу; 0-10 балів за одне завдання – опора на першоджерела, знання основних ідей, теоретичних положень та науковців.

2. **Практичне завдання (максимально – 50 балів):** 0-10 балів – доцільність і повнота виконання завдання; 0-20 балів – креативність і самостійність у виконанні завдання; 0-10 балів – структурованість відповіді, логічність і послідовність викладення матеріалу; 0-10 балів – якість оформлення виконаного завдання.

У процесі виконання завдань для самопідготовки до практичних занять (підготовки доповідей, виступів, презентацій, навчально-методичних проєктів та ін.) здобувач має дотримуватися принципів академічної доброчесності (старанність здобувача, самостійність в освітній діяльності; відповідальність за власну роботу, чесне заробляння оцінок; толерантне ставлення до думок інших, взаємоповага; достойна та моральна поведінка здобувача освітніх послуг та ін.). Дотримання академічної доброчесності передбачає відповідальність здобувача вищої освіти, це виявляється, зокрема, у здатності переконати викладача, що продукт його діяльності є самостійною роботою.

МОДУЛЬ 1
ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 1
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЯК НАУКА Й ФАХОВА ДИСЦИПЛІНА

Мета: опрацювати предмет і завдання методики навчання української мови, її зв'язок з іншими науками, усвідомити значення суміжних із лінгводидактикою дисциплін у створенні наукових засад навчання української мови в закладах базової середньої освіти; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Визначте предмет методики навчання української мови.
2. З'ясуйте особливості лінгводидактики, її співвідношення з лінгвометодикою.
3. Назвіть основні завдання методики навчання української мови як науки.
4. Яке значення мають суміжні з лінгводидактикою науки у створенні наукових засад навчання української мови в гімназії?
5. Проаналізуйте проблеми навчання української мови в новій українській школі.
6. У чому полягає суть педагогічного експерименту як методу наукового дослідження з методики навчання української мови?

7. Прокоментуйте наведені висловлювання про викладання і вивчення мови.

➤ «Викладання мови – це людинознавство, бо в слові поєднуються думки, почуття, ставлення людей до всього навколишнього світу. Викладання мови – це і суспільствознавство, бо в слові закарбовані століття життя й боротьби народу, його мужність і слава, надії й сподівання» (Сухомлинський В.О. Слово рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1987. №7. С.52).

➤ «Звичайно ми розглядаємо слово в тому вигляді, як воно подається в словниках. Це все одно, що розглядати рослину в гербарії, тобто не так, як вона справді живе, а як штучно приготована для цілей пізнання. Цим зумовлене те, що багато явищ мови розуміється помилково» (Потебня О. О. Із лекцій з теорії словесності. *Потебня Олександр. Естетика і поетика слова. Збірник*. Київ: Мистецтво, 1985. С.84).

➤ «Живий язик можна і треба студіювати як живу рослину, але не можна і не слід засушувати і заковувати в мертві правила і формулки» (Франко І. Я. Зібрання творів у 50 т. Т. 37. Київ: Наукова думка, 1976 – 1987. С. 205 – 206).

➤ «Без емоціонального елемента навчання мови не може мати успіху» (Русова Софія. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. Кн. 2. Київ: Либідь, 1997. С. 249).

➤ «Складня повинна навчати про життя групи слів, про життя речень, а не бути тільки показником “знаків препинання”, на що вона звелася скрізь по школах» (Огієнко І. І. Рідна мова в українській школі. Київ, 1917. С. 14).

8. Складіть тези повідомлення «*Мовна ситуація в Україні і завдання української лінгводидактики*», підготуйтеся до представлення їх в аудиторії.

9. Підготуйтеся до рольової гри. Ви – учитель у 5 класі, проводите фрагмент уроку української мови (тему уроку виберіть самостійно за шкільною програмою/ календарно-тематичним планом або узгодьте з

викладачем). Якими будуть Ваші дії щодо організації особистісно орієнтованого навчання на такому уроці?

10. Заведіть лінгвометодичну папку (чи е-портфолію), у яку будете поступово вміщувати: зразки уроків української мови різних типів; схему аналізу уроку; зразок аналізу уроку української мови; приклади власних проєктів уроків; дидактичні тексти; вправи і завдання; мовні цікавинки; власні розробки ЕОР та ін. Обов'язково в папці (чи е-портфолію) має бути сторінка «Рефлексія», на якій думки за темою кожного практичного заняття (*Рефлексія до 1-го заняття, Рефлексія до 2-го заняття і т. д.*) структуруються: *опанував (ла); виконав (ла); важливо; підсумок (чи перспективи)*. Ця папка стане перепусткою до заліку, іспиту.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «методика навчання української мови», «лінгводидактика», «лінгвометодика»?
2. Які науковці досліджують предмет методики навчання української мови?
3. Які основні завдання методики навчання української мови як науки?
4. За якими напрямками розвивається українська лінгводидактика?
5. З якими суміжними науками пов'язана лінгводидактика?
6. Які наукові методи використовуються в дослідженнях з методики навчання української мови?
7. Яка послідовність застосування методу педагогічного експерименту в дослідженнях лінгвометодичного спрямування?

Рекомендовані джерела та література

1. Бондаренко Ю. Особистісно зорієнтоване навчання: методико-літературні аспекти. *Дивослово*. 2021. №2 (767). С. 2-7.

2. Концепція «Нова українська школа»; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. *Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник*. Львів, 2018.

4. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах*; автори: М. І.Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

5. Масенко Л. Т. Мовна ситуація України з погляду соціолінгвістів. *Дивослово*. 2020. № 10 (763). С. 24-27.

6. Семеног О. *Українська лінгводидактика: навч. посіб.* Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2018.

7. *Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб.*; кол. авторів за ред. М.І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015.

8. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної*. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021.

9. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1987. № 7. С. 52-61.

10. Ушинський К. Д. Рідне слово. *Вибрані педагогічні твори в 2-х т.* Київ: Рад. школа, 1983.

Тема 2

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ШКОЛІ

Мета: сформувати уявлення про історію становлення й розвитку методики навчання української мови у вітчизняній школі, усвідомити внесок творчих педагогів у вдосконалення та збагачення методики навчання української мови; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. На основі опрацьованої літератури та інтернет-ресурсів підготуйте коротке повідомлення на одну з тем: «*Мова – душа народу*», «*Мова – “життя духовного основа”*».
2. Яким було навчання грамоти в школах Київської Русі?
3. Які традиції навчання граматики в братських школах варто творчо застосовувати в Новій українській школі?
4. Ознайомтеся з «Букварем» Т. Шевченка і дайте оцінку цій книжці.
5. Випишіть цитати з творів К. Ушинського про навчання рідної мови.
6. Які Ви знаєте підручники для навчання української мови, видані на зламі XIX – XX ст.?
7. Що було зроблено в період національного відродження 1917–1920 рр. для покращання становища рідномовної освіти в Україні?
8. У чому особливості розвитку української мовно-методичної думки в 1920-1930 рр.?
9. Що характерно для розвитку українськомовної освіти в 1940-1990 рр.?
10. Ознайомтеся з методичними концепціями І. Огієнка, В. Сухомлинського, С. Чавдарова щодо шкільного навчання української мови, назвіть їхні основні праці.
11. Хто з науковців-методистів працює над сучасними проблемами шкільного навчання української мови?
12. Поміркуйте над новітніми тенденціями навчання української мови.
13. У чому полягає значення вивчення історії методики навчання української мови для вчителів-словесників?

14. Використовуючи тематичний матеріал, складіть таблицю або підготуйте презентацію про історію методики навчання української мови, сучасні проблеми українськомовної освіти, її перспективи.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «методика навчання української мови», «навчально-методична концепція», «підхід до навчання», «реформа освіти», «нова українська школа», «освітній стандарт»?

2. Як змінювалася вітчизняна мовна освіта в різні періоди – з часів Київської Русі і до ХХ ст.?

3. Як змінювалися підходи до навчання української мови від ХХ ст. до сучасного розвитку школи в незалежній Україні?

4. Які вчені зробили найбільший внесок у розвиток шкільної методики навчання української мови?

5. Яку роль відіграє концепція «Нова українська школа» у розвитку сучасної методики навчання української мови?

6. Як інтеграція європейських підходів до вітчизняної освіти впливає на сучасну методику навчання української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Бакум З. П. С. Х. Чавдаров і лінгводидактика. *Початкова школа*. 1997. № 2. С. 51-53.

2. Біляєв О. М., Скуратівський Л. В. та ін. Концепція навчання державної мови в школах України. *Дивослово*, 1996. № 1. С. 16-22.

3. Болтівець С. Іван Огієнко: мова як вираження національної психіки, душі й свідомості народу. *Дивослово*. 1994. № 7. С. 23-27.

4. Веркалець М. М. Педагогічні ідеї Б. Д. Грінченка. Київ: Знання, 1990.

5. Грушевський М. Про українську мову і українську школу. Київ: Веселка, 1991.

6. Данилевська О. М. Українська мова в українській школі на початку ХХІ століття: соціолінгвістичні нариси; відп. ред. Соколова С. О. Київ: Києво-Могилянська академія, 2019.
7. Концепція мовної освіти 12 річної школи. *Дивослово*. 2002. №8. С. 58-62.
8. Концепція «Нова українська школа»; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
9. Мамчур Л. Робота В. О. Сухомлинського над розвитком мовлення учнів. *Українська мова і література в школі*. 1998. № 1. С. 106-109.
10. Методика викладання української мови в середній школі; за ред. С. Х. Чавдарова, В. І. Масальського. Київ: Рад. школа, 1962.
11. Огієнко І. Українська культура. Київ, 1918.
12. Огієнко І. Українська мова. Бібліографічний покажчик літератури до вивчення української мови. Порадник студентам, вчителям і всім тим, хто бажає найкраще вивчитись української мови. К., 1918.
13. Омельчук С. А. Етапи розвитку української лінгводидактики за часів незалежності України. *Педагогічні науки*. 2022. Вип. 98. С. 5-14.
14. Романюк С. Розвиток рідномовної освіти українців у західній діаспорі (ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Чернівці: Чернівецький нац. університет, 2015.
15. Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021.
16. Хом'як І. Атрибутивна функція мови. *Дивослово*, 2020. № 9 (762). С. 41-47.
17. Царик О. М. Формування культури писемного мовлення особистості в системі вітчизняної шкільної освіти першої половини ХХ ст.: моногр.; за наук. ред. докт. пед. наук, проф. А. Вихруща. Тернопіль: ТНЕУ, 2016.
18. Царик О. М. Формування культури писемного мовлення особистості в системі вітчизняної шкільної освіти другої половини ХХ ст.: моногр.; за наук. ред. докт. пед. наук, проф. А. Вихруща. Тернопіль: ТНЕУ, 2017.
19. Чавдаров С. Х. Педагогічні ідеї Тараса Григоровича Шевченка. Київ: Рад. школа, 1953.
20. Шевченко Т. Г. Буквар південноруський 1861 року: для молодшого та середнього шкільного віку; упоряд. М.М.Ілляша. Київ: Веселка, 1991.
21. Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики навчання української мови як науки в середній школі. Кн. 1 (ХVІ ст. – 20-і роки ХХ ст.): монографія. Слов'янськ: Вид-во ПП «Канцлер», 2004.

22. Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики навчання української мови в початкових класах. Кн. 2 (30-90-і роки ХХ ст.): монографія; за ред. М.П. Кочергана. Слов'янськ: Вид-во ПП «Канцлер», 2004.

23. Яворська С. Т. Розвиток школи, освіти і методичних ідей у період княжої доби і слов'янського Відродження (X–XVII ст.). *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики*: монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. С. 13-22.

Тема 3

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ У ЗАКЛАДАХ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Мета: сформувати уявлення про специфіку й завдання української мови як навчального предмета в закладах базової середньої освіти, з опертям на освітні документи; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Опрацюйте Державний стандарт базової середньої освіти (у частині, що стосується мовно-літературної галузі) і на його основі складіть 7 порад для молодого вчителя-словесника.

2. Ознайомтеся з особливостями основних програм з української мови, що вийшли у ХХ – ХХІ ст.

3. Чим зумовлена сучасна мета шкільного навчання української мови, що полягає, зокрема, у формуванні компетентного мовця, носія духовності, культури й традицій українського народу (за модельною навчальною програмою «Українська мова. 5-6 класи», автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023)?

4. Сформулюйте основні завдання шкільного курсу української мови на сучасному етапі розвитку нової української школи. Звірте свої

міркування з відповідними вступними положеннями в модельних навчальних програмах з української мови для 5-6 і 7-9 класів.

5. Прокоментуйте компоненти (пізнавальний, емоційний, мотиваційний) категорії «ціннісні орієнтири особистості» за модельною навчальною програмою «Українська мова. 5-6 класи» (автори: О. Заболотний, В. Заболотний та ін., 2021).

6. Опрацюйте «Пояснювальну записку» до двох модельних навчальних програм «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023 і автори: О. Заболотний, В. Заболотний та ін., 2021), зробіть порівняльну візуалізацію відповідних основних положень.

7. Які питання Ви б хотіли обговорити зі студентами під час дискусії «Українська мовна освіта ХХІ століття: основні завдання й шляхи реформування в новій українській школі»?

8. Чи актуальна сьогодні проблема культури мовлення вчителя-словесника?

9. З'ясуйте значення науково-методичної преси з української мови в розв'язанні завдань, що стоять перед шкільною мовною освітою.

10. Висловіть своє ставлення до навчально-методичних посібників з української мови, до мовних тренажерів, розміщених в інтернет-просторі.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«мовно-літературна освітня галузь»*, *«заклад загальної середньої освіти»*, *«заклад базової середньої освіти»*, *«Державний стандарт базової середньої освіти»*, *«Типова освітня програма для 5-9 класів ЗЗСО»*, *«модельна навчальна програма»*, *«українська мова як шкільний предмет»*, *«навчально-методичний*

посібник», «науково-методична преса з української мови», «електронний мовний тренажер»)?

2. Яка мета шкільного курсу української мови для здобувачів базової середньої освіти?

3. Які завдання навчального предмета «Українська мова» у НУШ?

4. Що визначено в «Пояснювальній записці» до модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023)?

5. Що визначено в «Пояснювальній записці» до модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» (автори: О. Заболотний, В. Заболотний та ін., 2021)?

6. Як Державний стандарт базової середньої освіти впливає на сучасні модельні навчальні програми з української мови для 5-6 класів?

7. Як концепція «Нова українська школа» впливає на сучасні модельні навчальні програми з української мови для 5-6 класів?

Рекомендовані джерела та література

1. Видайчук Т. Л. Аспекти історії української мови як засіб формування національної ідентичності та історичної пам'яті. *Український педагогічний журнал: зб. наук. праць*. Київ: Педагогічна думка. 2022. №2. С. 48-63.

2. Державний стандарт базової середньої освіти. *Інститут модернізації змісту освіти : сайт*. Київ, 2020. URL: <https://imzo.gov.ua/derzhavni-standarty-bazovoi-seredn-oi-osvity/>

3. Концепція мовної освіти 12 річної школи. *Дивослово*. 2002. №8. С. 58-62.

4. Концепція «Нова українська школа»; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

5. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. *Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник*. Львів, 2018.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; автори: М. І.Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

7. Масенко Л. Т. Мовна ситуація України з погляду соціолінгвістів. *Дивослово*. 2020. № 10 (763). С. 24-27.

8. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

Тема 4

ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ В ШКІЛЬНИХ ПРОГРАМАХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ПІДРУЧНИКАХ

Мета: сформуванню уявлення про зміст та організацію навчання в шкільних програмах з української мови і підручниках для закладів базової середньої освіти, порівняти й проаналізувати актуальні шкільні підручники української мови, відповідні навчально-методичні посібники; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Визначте пріоритетні напрями навчання української мови в НУШ.

2. Схарактеризуйте етапи навчання української мови в закладах загальної середньої освіти.

3. Ознайомтеся з особливостями змісту навчання української мови за модельними навчальними програмами «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023; автори: О.Заболотний,

В. Заболотний та ін., 2021) і зробіть візуалізацію основних положень однієї програми. Урахуйте особливості змісту вибраної програми.

4. Як Ви розумієте думку: «... українська мова – це не тільки навчальний предмет (хоча і предмет), а це ще й у першу чергу сфера та засоби пізнання світу, сфера і засоби формування особистості дитини. Це шлях уходження в культуру» (Мацько Л. І. Про державний освітній стандарт з української мови для середньої школи. *Дивослово*, 1996. №2. С.62)?

5. З'ясуйте особливості особистісно орієнтованої методики і компетентісно орієнтованої методики навчання української мови.

6. Поміркуйте, у чому суть тематичного й поурочного планування навчального матеріалу з української мови вчителем-словесником. Яке значення має програма з української мови, підручник, навчально-методичні посібники, науково-методична преса у відповідному плануванні?

7. Перегляньте шкільні підручники української мови для 5-9 класів різних років видання, зробіть методичний коментар до них.

8. Проаналізуйте один шкільний підручник української мови для 5-9 класів (на вибір, видання останніх 3-х років) щодо відповідності його вимогам сучасної мовної освіти. Підготуйтеся до представлення/ презентації аналізу підручника в студентській аудиторії.

9. Виберіть підручник української мови для 5 класу, підготуйте фрагмент уроку про ознайомлення учнів з таким підручником.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«Державний стандарт базової середньої освіти»*, *«Типова освітня програма для 5-9 класів ЗЗСО»*, *«модельна навчальна програма»*, *«навчальна програма»*, *«українська мова як шкільний предмет»*, *«компетентний носій мови»*, *«предметна компетентність»*,

«ключові компетентності», «особистісно орієнтована методика навчання української мови», «компетентнісно орієнтована методика навчання української мови», «шкільний підручник української мови», «навчально-методичний посібник», «науково-методична преса з української мови», «тематичне планування уроків», «поурочне планування»?

2. Які ключові компетентності виділено в змісті навчального предмета за модельною програмою «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023)?

3. Які три змістові лінії виділено в модельній програмі «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023)?

4. Яка суть блоків (предметний, метапредметний і компетентнісний) змістового компонента модельної програми «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Н. Голуб, О. Горошкіна, 2023)?

5. У чому особливості тематичного планування з української мови?

6. Що таке поурочне планування навчального матеріалу з української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Бородіна Н. С. Методика навчання української мови: загальні питання: навч.-метод. посібн. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. 149 с.

2. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Українська мова. 5 клас: підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта». 2022.

3. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Українська мова: підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Видавничий дім «Освіта». 2023.

4. Горошкіна, О. М., Греб, М. М., Горошкін, І. О., Караман, С. О. Функції QR-кодів у структурі підручника української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Вип. 4 (78). С. 31-46. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/107>

5. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проектів підручників для

учнів 8 класу загальноосвітніх навч. закл.; за заг. ред. О. М. Топузова, Н. Б. Вяткіної. Київ: Педагогічна думка, 2016.

6. Жосан О. Е. Шкільна навчальна література: теорія і практика: довідник. Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського»; Імекс-ЛТД, 2014.

7. Концепція «Нова українська школа» ; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

8. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник. Львів, 2018.

9. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; автори: М. І. Пентиліук, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2005.

10. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

11. Омельчук С. А. Сучасні тренди розвитку української лінгвометодики: глобальний і національний виміри. *Педагогічні науки*. 2024. Вип. 105.

12. Підручники: сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 5

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Мета: опрацювати теоретичні засади впровадження компетентнісного підходу до навчання української мови, розширити уявлення про ключові й предметну компетентності учнів, про співвідношення понять «компетенція» і «компетентність», ознайомитися зі шляхами реалізації компетентнісного підходу до мовної освіти; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Визначте смислове поле поняття «підхід до навчання» на основі опрацювання статті С. А. Омельчука «"Підхід до навчання" як базова категорія сучасної лінгводидактичної науки» (ж-л «Українська мова і література в школі». 2013. № 2. С. 2–7).

2. Висловіть міркування про актуальність компетентнісного підходу до навчання мови в НУШ (на основі опрацювання відповідної літератури).

3. Пригадайте, що таке ключові й предметна компетентності у сфері українськомовної освіти.

4. Унаочніть матеріал про види ключових компетентностей, дайте (усно) їм характеристику.

5. Розкажіть про можливі варіанти (шляхи) формування ключових компетентностей учнів гімназії в процесі навчання української мови.

6. Висловіть міркування про компетентнісний потенціал національного проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність».

7. Розробіть фрагмент уроку української мови, що уможливило б формування в учнів гімназії однієї з ключових компетентностей (тему уроку виберіть за чинною програмою або узгодьте з викладачем).

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«підхід до навчання»*, *«компетентнісний підхід до навчання української мови»*, *«компетенція»*, *«компетентність»*, *«предметна компетентність»*, *«ключові компетентності»*, *«наскрізні вміння»*, *«наскрізні змістові лінії»*, *«компетентнісно орієнтована методика навчання української мови»*?

2. Яке місце займає компетентнісний підхід до навчання української мови з-поміж інших підходів?

3. У чому різниця між поняттями «компетентнісний підхід до навчання української мови» і «ЗУНівський підхід до навчання української мови»?

4. Які компетентності потрібно формувати в учнів на уроках української мови, за освітніми документами?

5. Які вміння є спільними для всіх компетентностей?

Рекомендовані джерела та література

1. Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність. Зимова школа: матеріали. IREX, 2019. 98 с.

2. Голуб Н. Б., Новосьолова В. І. та ін. Навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентнісного підходу: посіб. Київ: Видавничий дім «Сам», 2017. 144 с.

3. Голуб Н. Б. Підходи до навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 3. С. 2–10.

4. Державний стандарт базової середньої освіти. *Інститут модернізації змісту освіти: сайт*. Київ, 2020. URL: <https://imzo.gov.ua/derzhavni-standarty-bazovoi-seredn-oi-osvity/>

5. Концепція «Нова українська школа» ; упоряд. Л. Гриневич, О. Єлькін та ін.; заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

6. Караман С., Горошкіна О., Караман О., Попова Л. Формування ключових компетентностей учнів засобами підручника «Українська мова» для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням філології. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 6. С. 22–29.

7. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. *Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник*. Львів, 2018.

8. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах* ; автори: М. І.Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

9. Мамчур Л. Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання української мови. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи» (25–26 жовтня 2018 р.)* ; за заг. ред. І. В. Гайдаєнко. Херсон, 2018. С.112-115.

10. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya->

osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku

11. Омельчук С.А. «Підхід до навчання» як базова категорія сучасної лінгводидактичної науки. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 2. С. 2–7.

12. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 6

НАУКОВІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ

Мета: осмислити лінгвістичні, психологічні, педагогічні та лінгводидактичні умови мовної освіти в проєкції на шкільну практику навчання української мови; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Унаочніть матеріал про лінгвістичні, психологічні й педагогічні умови, що становлять засади мовної освіти.

2. Що таке принципи навчання? Як їх класифікують педагоги?

3. Випишіть висловлювання педагогів, у яких обстоюються загальнодидактичні принципи щодо навчання мови.

Наприклад. *Принцип свідомості*. «Знати граматику – це не означає обов’язково наводити в кожному випадку правило. Багато грамотних людей давно забули точне формулювання правил, але пишуть без помилок. Знати граматику – це означає осмислити правило на численних фактах живої мови. Якщо правило завчене без усвідомлення достатньої кількості фактів, учень на деякий час запам’ятає його, але знати не буде, а через те швидко забуде» (*Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти т. Т.4. Київ, 1976. С. 253*).

4. У чому полягає регулятивна функція принципів навчання в практиці роботи вчителя-словесника? Обґрунтуйте свою думку.

5. Ознайомтеся з принципами розвивального навчання української мови (за рекомендованими джерелами).

6. На які принципи спираються сучасні лінгводидакти в методичних рекомендаціях?

7. Підготуйтеся до рольової гри в студентській аудиторії. Ви – учитель і, урахувавши власне методичні принципи, активізуєте мисленнєву діяльність учнів у процесі вивчення лексичного значення слова (5 клас).

8. Одним із дидактичних принципів є зв'язок навчання з вихованням. Опрацюйте поданий нижче матеріал про принципи мовно-естетичного виховання і розкажіть, як би Ви реалізували ці положення під час вивчення теми «*Значущі частини слова*» (5 клас) або «*Односкладні речення*» (8 клас).

Принципи виховання почуття прекрасного на уроках мови

Ефективність мовної освіти значною мірою визначається принципами мовно-естетичного виховання учнів. Наприклад, принцип *формування мовно-естетичної освіченості* передбачає ознайомлення учнів із відповідними поняттями («тонке чуття мови», «мовний смак», «мовний стиль», «мовна глухота», «образність», «гуманістична наповнюваність висловлювання», «відшліфованість слова», «переконливість промови»), формування в них лінгвістичного світогляду, естетичного чуття засобами мови тощо.

Реалізація *екстралінгвістичного підходу до фактів мови* як вихідне положення навчання мови дасть змогу розглядати й добирати мовні засоби через усвідомлення позамовних чинників (адресата мовлення, мети висловлювання, життєвих ситуацій, явищ природи). Основоположного значення у вихованні почуття прекрасного набуває *цілісність емоційного і раціонального пізнання мови з опертям на виражальні засоби*. Дотримання цього принципу сприяє уникненню чисто логічного, безобразного, а тому й недостатньо ефективного пізнання живого організму мови. Такий підхід передбачає створення текстової основи мовного дидактичного матеріалу. Тільки текст здатний створити емоційно-естетичне підґрунтя для сприймання мови, вплинути на почуття, а також розкрити окреме мовне явище у зв'язку з іншими, повноцінно, природно. Відповідно під час вивчення фонетики виникає потреба в доборі спеціального дидактичного матеріалу – пісенно-фольклорного, ритмізованого художнього тексту – це уможливить відчутти й осмислити музику слова. Увага до виражального потенціалу дидактичного матеріалу (з опертям на власне українську лексику) сприяє збагаченню словника учня як основи для розвитку думки, повноцінного сприймання прирощеного значення слова. Частина мови також формуються в контексті (наприклад, «Розумний научить, а дурень намучить», «У невмілого руки не болять»), тому вивчати їх потрібно в реченні (тексті). Використання прислів'їв, текстів І. Котляревського, Т. Шевченка, Є. Гуцала, Л. Костенко та інших письменників на уроках української мови дасть змогу розкривати самотність українського речення як одиниці синтаксису, виражальні ознаки граматичної будови української мови загалом.

Єдність лінгвістичного та літературознавчого підходів до слова в аналізі тексту художнього стилю на уроках мови потребує встановлення зв'язків між формою, змістом і функцією мовних засобів. Якщо не дотримуватися цього положення фактично відбувається деформація розуміння мови як багатогранного явища. Принцип *поєднання естетичного розвитку дітей із словесною творчістю* передбачає використання вчителем-словесником творчих завдань для учнів.

Наведені положення визначають загальні орієнтири для навчання української мови в естетичному аспекті, залишаючи максимальний

простір для власного підходу в практиці роботи вчителя.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «одиниці мови», «одиниці мовлення», «принципи навчання», «закономірності навчання», «загальнодидактичні принципи», «власне методичні принципи навчання української мови», «принципи мовно-естетичного виховання», «теорія поколінь», «психологічні особливості підлітків», «кліпове мислення», «емоційний інтелект»?

2. У чому різниця між поняттями «принцип навчання» і «підхід до навчання»?

3. Які психологічні особливості розвитку сучасних підлітків впливають на процес навчання української мови в 5-9 класах?

4. Які поняття лежать в основі лінгвістичних засад української мовної освіти в гімназії?

5. Що має знати вчитель-словесник про педагогічні засади навчання української мови в гімназії?

6. Чому загальнодидактичні принципи мають таку назву?

7. Яких власне методичних принципів має дотримуватися вчитель української мови?

8. У чому суть принципів мовно-естетичного виховання?

Рекомендовані джерела та література

1. Грибан Г. В., Кучерук О. А, Шевцова Л. С. Актуальні питання теорії навчання української мови. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014.

2. Донченко Т. К. Власне методичні принципи навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. № 2. С. 2-4.

3. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навч.-метод. посібник. Львів, 2018.

4. Кучерук О.А. Принципи розвивального навчання і методи реалізації їх у шкільному курсі української мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. №1. С. 8–13.

5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / М. І.Пентиліюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін.; за ред. М. І. Пентиліюк. Київ: Ленвіт, 2005.

6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

7. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

8. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови. Харків: Основа, 1995.

9. Шуневич Оксана. Розвиток емоційного інтелекту учнів: лінгводидактичний аспект. *Українська мова і література в школі*. 2016. № 6. С. 2-6.

МОДУЛЬ 2

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Тема 1

Форми й методи навчання української мови

Мета: осмислити форми, методи навчання української мови, розглянути дидактичні й лінгвометодичні підходи до класифікації методів навчання, усвідомити чинники, що впливають на вибір форм і методів навчання; здобути вміння розроблювати систему вправ, розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Осмисліть поняття «форми» і «методи» навчання.
2. Розгляньте різні підходи до класифікації методів навчання в працях педагогів і лінгводидактів.
3. Які методи навчання стали традиційними в українській лінгводидактиці?
4. Перегляньте характеристику основних методів навчання. Заповніть таблицю:

Форми й методи навчання української мови			
Форма навчання української мови	Характеристика	Метод навчання української мови	Характеристика

5. Визначте чинники, що зумовлюють структуру й вибір методу навчання української мови.

6. Розкажіть про суть проблеми паспортизації методів навчання української мови.

7. Поясніть трансформацію методу роботи з підручником у просторі сучасної української мовної освіти.

8. У чому полягає особливість методу проблемного навчання української мови?

9. Зробіть рецензію на посібник «Дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5-6 та 7-11 класів закладів загальної середньої освіти)» (автори: Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023. 54 с.).

10. Обґрунтуйте актуальність проблемно-ситуаційних завдань на уроках української мови.

11. У якому класі, до вивчення яких тем подані завдання можуть бути використані для створення проблемних ситуацій?

А. Розгляньте слова, записані на дошці. Спробуйте пояснити, чому в одних випадках є апостроф, а в інших – немає?

В'ялити, торф'яний, верб'я, рум'яний – свято, горохвяний, різьбяр, тьмяний.

Б. Чи належать слова *двійка, п'ятірка, десяток і два, п'ять, десять* до однієї частини мови, якщо числове значення в них однакове? Обґрунтуйте свою думку.

В. Спробуйте довести, що подані слова можуть виступати різними частинами мови.

Долину, мати, три, ніс, віз, край, назустріч, мила, мудрий.

12. Складіть систему вправ до однієї теми з розділу «Лексикологія» (5-6 кл.).

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «форма навчання», «метод навчання», «прийом навчання», «проблемно-ситуаційні завдання», «вправи», «види вправ», «система вправ», «паспортизація методів навчання», «класифікація методів навчання», «традиційні методи навчання української мови», «інноваційні методи навчання»?

2. Як співвідносяться поняття «основний метод навчання на уроці» і «допоміжний метод навчання на уроці»?

3. Які методи навчання української мови є основними?

4. Які методи навчання є інноваційними?

5. Яку класифікацію методів навчання ви б порадили вчителю-словеснику?

6. Від чого залежить вибір методу навчання української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Бондаренко Н. Ситуаційні вправи на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 2. С. 2–8.

2. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М., Бондаренко Н. В., Новосьолова В. І., Попова Л. О. Практикум з методики навчання української мови. Практичний посібник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024.

3. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Концепція добору і застосування методів компетентісно орієнтованого навчання української мови учнів гімназії й ліцею / за заг. ред. д-ра пед. наук Н.Б. Голуб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2023.

4. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Трансформація методу роботи з підручником у контексті компетентісного підходу. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2022. С. 145-150.

5. Коваль В. О., Маслюк К. А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах: навч.-метод. посіб. для студентів філологічних факультетів. 2-е вид., переробл. і допов. Умань: ПП Жовтий О. О., 2014.

6. Кучерук О.А. Методи навчання української мови в загальноосвітній школі: Словник-довідник. Житомир: Рута. 2010.

7. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

8. Кучерук О. А. Співвідношення понять «методика навчання», «технологія навчання», «метод навчання» як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*, 2017. № 1. С. 8-13.

9. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. Олени Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.

10. Міхалко М. 21 спосіб мислити креативно. Пер. з англ. Т. Бойка. Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2019.

11. Оклі Б. Навчитися вчитися. Як запустити свій мозок на повну / пер. з англ. А. Замоцний. 3-є вид. Київ: Наш формат. 2020.

12. Скуратівський Л. В. Пізнавальні завдання з української мови. Київ: Рад. школа, 1987.

Тема 2

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ В НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: осмислити суть інтерактивних методів навчання української мови, їх відмінність від «активних» методів навчання, усвідомити особливості застосування інтерактивних методів навчання в процесі української мовної освіти; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. У чому особливість «активних» методів навчання предмета?
2. У чому суть «інтерактивних» методів навчання української мови?
3. Перегляньте класифікацію інтерактивних методів навчання.
4. Осмисліть характеристику поширених інтерактивних методів навчання через призму мовної освіти («Кейс-метод», метод «Прес», метод «Розумовий штурм», метод «Ротаційні (змінні) трійки» та ін.).
5. Визначте спільне і відмінне між поняттями «інтерактивний метод навчання», «інтерактивна технологія навчання».

6. Перегляньте наукові джерела щодо інтерактивних методів навчання. Підготуйте презентацію 3-х інтерактивних методів навчання.

7. Ознайомтеся з досвідом учителів-словесників із застосування інтерактивних методів під час навчання української мови (за публікаціями в науково-методичній пресі).

8. Розробіть інтерактивну електронну вправу з української мови для 5 класу, використовуючи сервіс LearningApps, або створіть вебквест, використовуючи застосунок Google Sites.

9. Підготуйтеся до рольової гри, з урахуванням принципів інтерактивного навчання (рівність усіх учасників навчального процесу, відсутність критики особистості здобувача, взаємоповага, уважне слухання опонента, кожна відповідь – це інформація до роздумів). Покажіть фрагмент уроку на конкретному матеріалі з української мови для 5 класу, із використанням інтерактивного методу навчання та розробленої (за попереднім завданням) електронної вправи.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«інтерактивний метод навчання»*, *«інтерактивна технологія навчання»*, *«інтерактивна вправа»*, *«електронна вправа»*, *«активний метод навчання»*, *«Кейс-метод»*, *«метод "Прес"»*, *«метод "Розумовий штурм"»*, *«метод "Ротаційні трійки"»*, *«метод "Шість шляп мислення"»*, *«метод сюжетно-рольової гри»*, *«метод дискусії»*, *«вебквест»*, *«LearningApps»*, *«Google Sites»*?

2. Як співвідносяться поняття *«інтерактивний метод навчання»* та *«інтерактивна технологія навчання»*?

3. У чому різниця між *«активними»* та *«інтерактивними»* методами навчання?

4. Як класифікують інтерактивні методи навчання?

5. Які інтерактивні методи доцільно використовувати в 5-6 класах гімназії?

6. Яким інтерактивним методам варто надавати перевагу в 7-9 класах гімназії?

Рекомендовані джерела та література

1. Вегеш А. І. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: метод. посіб. Ужгород, 2022.

2. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Концепція добору і застосування методів компетентісно орієнтованого навчання української мови учнів гімназії й ліцею / за заг. ред. д-ра пед. наук Н.Б. Голуб. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2023.

3. Горошкіна О. Особливості використання інтерактивних методів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. С. 7–10.

4. Коваль В. О., Маслюк К. А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах: навч.-метод. посіб. для студентів філол. фак-тів. 2-е вид., переробл. і допов. Умань: ПП Жовтий О. О., 2014.

5. Корицька Г. Використання веб-квест технології у навчанні учнів української мови на засадах діяльнісного підходу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 65. № 3. С. 66–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2018_65_3_8.

6. Кучерук О. А. Методи навчання української мови в загальноосвітній школі: словник-довідник. Житомир: Рута, 2010.

7. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

8. Кучерук О. А. Співвідношення понять «методика навчання», «технологія навчання», «метод навчання» як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*, 2017. № 1. С. 8-13.

9. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. Олени Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.

10. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

11. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

12. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007.

Тема 3

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: осмислити специфіку сучасних засобів навчання української мови, конкретно ознайомитися з електронними освітніми ресурсами для навчання української мови в закладах базової середньої освіти, здобути вміння самостійно розроблювати засоби навчання предмета з використанням електронних сервісів; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. З'ясуйте поняття «засоби навчання», їх класифікацію через призму мовної освіти.
2. Розгляньте, за працями лінгводидактів, значення дидактичного матеріалу з мови, його види і способи використання.
3. Перегляньте інформацію про електронні освітні ресурси, про використання цифрових медіа та сервісів у шкільному курсі української мови.
4. Опрацюйте статтю В. Угніч і А. Білошицької «Прийоми критичного мислення та візуалізації навчання як засоби розвитку ключової компетентності "уміння вчитися впродовж життя"» (ж-л «Дивослово», 2020. № 4 (757). С.2-10). Поділіться думками про цю статтю в аудиторії.
5. Продумайте виступ про формування українськомовної особистості учня в освітньому медіасередовищі.

6. Створіть інтелектуальну карту «Засоби навчання», використовуючи відповідний цифровий ресурс.

7. Укладіть/ створіть систему вправ для розвитку критичного мислення шестикласників під час вивчення морфології (тему виберіть за чинною шкільною програмою), розмістіть систему вправ на своїй онлайн-дошці *Padlet*.

8. Підготуйтеся до рольової гри. Покажіть фрагмент уроку на конкретному матеріалі з морфології української мови для 6 класу, з використанням розробленої системи вправ (за попереднім завданням).

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «засоби навчання», «графічний органайзер для навчання», «навчальна наочність», «дидактичний текст», «дидактичний матеріал», «компетентнісно орієнтовані завдання», «навчальний кейс», «вправи з ключами», «тести», «електронний підручник», «учнівське мовне портфоліо», «онлайн-дошка», «хмара слів», «інфографіка», «мультимедійна презентація», «опорний конспект», «інтелектуальна карта», «QR-код», «комікс», «освітній мем», «навчальний подкаст», «навчальне відео», «електронний освітній ресурс», «гугл-застосунки», «ME-QR», «World Art», «Padlet», «Canva», «Coggle», «Storyboard That», «YouTube»?

2. У чому різниця між поняттями «опорний конспект» та «інтелектуальна карта» щодо мовної освіти?

3. Що таке «система вправ з української мови»?

4. Як упровадження електронних засобів змінило/ змінює навчання української мови в НУШ?

5. Які 10 цифрових ресурсів ви б порадили вчителю-словеснику для створення візуального освітнього контенту?

Рекомендована література

1. Вегеш А. І. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: метод. посіб. Ужгород, 2022.
2. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Трансформація методу роботи з підручником у контексті компетентнісного підходу. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2022. С. 145-150.
3. Горошкіна О. М., Попова Л. О. Компетентнісно орієнтовані завдання як компонент підручників української мови для 10-11 класів. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (наукове видання), 28–29 травня 2020 р.* Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 52-53.
4. Горошкіна О. М. Текст як засіб реалізації завдань компетентнісно орієнтованого навчання української мови. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718548/1/Тези%20Горошкіної%20на%20Беседу.pdf>
5. Коваль В. О., Маслюк К. А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. для студентів філол. фак-тів. 2-е вид., переробл. і допов. Умань : ПП Жовтий О. О., 2014.
6. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.
7. Методика навчання української мови. Термінологічний словник / Кол. авторів за ред. О. Горошкіної. Словник-довідник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024.
8. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
9. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 4

СУЧАСНИЙ УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: усвідомити важливість уроку української мови як основної форми навчання в процесі шкільної мовної освіти, осмислити вимоги до сучасного уроку української мови, різні підходи до типів уроків української мови та до їх класифікації; набути вміння й навички доцільно застосовувати форми, методи й засоби навчання відповідно до мети уроку; розвивати вміння

й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. З'ясуйте суть уроку як основної форми організації навчально-виховного процесу в просторі шкільної мовної освіти (на основі рекомендованої нижче літератури).

2. Визначте організаційні, дидактичні, психологічні, психотерапевтичні, санітарно-гігієнічні, етичні та власне методичні вимоги до сучасного уроку української мови.

3. Ознайомтеся з різними класифікаціями уроків української мови за рекомендованими джерелами та самостійно дібраними працями українських лінгводидактів.

4. Унаочніть ідеї щодо цільовизначення для уроку української мови.

5. Розгляньте структурні елементи різних типів уроків української мови (відповідно до типології уроків О. Біляєва чи інших лінгводидактів).

6. Що ви розумієте під поняттям «комбінований урок»? Чи доцільно визначати його як окремий тип уроку української мови?

7. Заповніть таблицю:

Типи уроків української мови	
Тип уроку української мови	Структура уроку
1.	
2.	
.....	

8. Перегляньте нетрадиційні види уроків української мови за публікаціями в методичних часописах/ на платформах «Всеосвіта», «На урок». Складіть таблицю «*Види нетрадиційних уроків української мови*»:

Види нетрадиційних уроків української мови	
Вид нетрадиційного уроку	Бібліографічний опис джерела (за ДСТУ 8302:2015)

9. Підготуйтеся до ділової гри в аудиторії: науково-практична конференція *«Типи уроків української мови»*. Теми виступів доберіть самостійно та узгодьте з викладачем.

10. Розробіть розгорнутий проєкт уроку української мови з використанням сучасних методів і засобів для вивчення нового матеріалу (можливі варіанти теми уроку: *«Поняття про фразеологізми»* (5 клас), *«Будова слова»* (6 клас)). Використайте в розробці таксономію цілей Б. Блума.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«урок української мови»*, *«структура уроку»*, *«типи уроків»*, *«традиційний урок»*, *«нетрадиційні види уроків»*, *«навчальна ситуація на уроці»*, *«мета уроку»*, *«цілевизначення»*, *«зміст уроку»*, *«рефлексія на уроці»*?

2. У чому різниця між поняттями «типи уроків» і «види уроків»?

3. Які поради ви дали б учителю-словеснику щодо цілевизначення для уроку української мови на основі таксономії цілей Б. Блума?

4. Яка послідовність дій учителя української мови під час підготовки до уроку вивчення нового матеріалу?

5. Яка структура різних типів уроків української мови?

6. Які методи доцільно використовувати на етапі актуалізації опорних знань, умінь, навичок учнів у межах уроку української мови?

7. За якими критеріями варто оцінювати ефективність уроку української мови?

Рекомендована література

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови. Київ: Генеза, 2005.

2. Вегеш А. І. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: метод. посіб. Ужгород, 2022.

3. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навч.-метод. посіб. Львів, 2018.
4. Котик Т. Композиція сучасного уроку за умов компетентнісного підходу до навчання у школі. *Обрії*. 2017. № 1. С. 24-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2017_1_9
5. Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі : монографія. Умань : Видавець ФОП Жовтий О.О., 2014.
6. Кучерук О.А. Моделювання як структурний елемент проектування сучасного уроку української мови. *Українська мова і література в школі*. 2014. №5. С. 6–10.
7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
8. Омельчук С. Актуально про сучасний урок української мови. *Українська мова та література*. 2015. № 9–10. С. 25–26.
9. Пентилюк М. І. Типологія уроків у контексті сучасної лінгводидактики. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 2. С. 65-78.
10. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
11. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі. Київ, 2020.
12. Семенов О. Урок української мови у вимірах педагогічної дії: навч.-метод. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015.
13. Хом'як І. М. Класифікаційний аналіз уроків мови. *Українська мова й література в сучасній школі*. 2012. №10. С. 2–7.
14. Bloom B. S., Engelhart M. D., Furst E. J., Hill W. H., Krathwohl D. R. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. New York: David McKay Company, Inc., 1956.
15. Krathwohl, D. R. A Revision of Bloom's Taxonomy. *Theory into Practice*. 2002. Т. 41. № 4. С. 212-218.

Тема 5

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: опрацювати теоретичні засади реалізації технологічного підходу до навчання як одного з пріоритетних напрямів сучасної мовної освіти; набути вміння застосовувати різні види технологій на уроках

української мови; розвивати здатність доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Опрацюйте статтю В. Лавренюк «Інноваційний і традиційний підходи у викладанні лінгвістичних дисциплін» («Дивослово», 2020. №2 (755). С.2-5). Зробіть в аудиторії методичний коментар до цієї статті.

2. Визначте суть технологічного підходу до навчання української мови за рекомендованими джерелами.

3. З'ясуйте співвідношення між поняттями «загальнопедагогічні технології», «предметнометодичні технології», «внутрішньопредметні технології».

4. Поділіться думками зі студентами щодо питання «*Мовна освіта: співвідношення понять "традиції в освіті", "інновації в освіті"*».

5. Обміркуйте взаємозв'язок між педагогічними технологіями, розгляньте різні класифікації педагогічних технологій.

6. Визначте суть особистісно орієнтованої технології на уроках української мови.

7. Які переваги застосування технології проектного навчання в просторі української мовної освіти.

8. Зробіть усний аналіз відвіданого (чи описаного) уроку української мови через призму технологічного підходу до навчання, урахувавши наведений матеріал.

Для піднесення якості уроку велику роль відіграє правильний аналіз, у результаті якого всебічно розглядається хід уроку, його позитивні і негативні сторони, закріплюються досягнені успіхи, намічаються шляхи усунення недоліків, що сприяє вдосконаленню кваліфікації педагога...

Проаналізувати урок – значить добре розібратися в ньому, оцінити методичні прийоми, застосовані вчителем, виявити недоліки й помилки, що мали місце на уроці, з метою застереження повторення їх у майбутньому.

Щоб вільно орієнтуватись в уроці, треба належно готуватися до його відвідання – переглянути відповідний параграф підручника та наявну методичну літературу, заздалегідь продумати хід і методику уроку.

Спостерігаючи урок, варто з'ясувати, чи правильно визначені вчителем тема і мета уроку. Іноді формулювання теми може бути невиразним, іти врозрід із програмою, а мета уроку – визначатися надто загально або односторонньо, так, що не охоплює всіх завдань уроку.

Далі важливо встановити тип і структуру уроку...

Подальший аналіз можна проводити двома способами – визначити спочатку позитивні, а потім негативні якості уроку або за його етапами...

Закінчується аналіз уроку підбиттям підсумків і пропозиціями щодо покращання уроку (за таким джерелом: *Беляєв О.М. Шляхи піднесення ефективності уроку з української мови в 5-8 класах. Київ: Рад. школа, 1967. С.122-126*).

9. Перегляньте відеоурок української мови для учнів ЗСО в інтернет-просторі і зробіть аналіз цього відеоуроку (порадьтеся з викладачем, який відеоурок краще переглянути для виконання завдання). Продумайте модель, як по-іншому можна провести такий урок.

10. Розробіть фрагмент уроку української мови для учнів 7 класу, побудований на основі технологічного підходу до навчання (тему уроку виберіть самостійно й узгодьте з викладачем).

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«технологічний підхід до навчання української мови», «технологія навчання», «стратегія навчання», «загальнопедагогічні технології», «лінгвометодичні технології», «внутрішньопредметні технології»?*

2. Що є спільного й відмінного між поняттями *«педагогічні технології»* і *«технології навчання»?*

3. Як співвідносяться поняття *«методика навчання української мови», «метод навчання української мови»* і *«технологія навчання української мови»?*

4. У чому взаємозалежність технологій проблемного, контекстового та ситуаційного навчання української мови здобувачів базової середньої освіти?

5. У чому суть таких технологій: технологія навчання мови на основі міжпредметних зв'язків; технологія розвитку мовлення учнів із використанням засобів мистецтва; технологія інтенсивного навчання правописної грамотності; технологія розвитку вмінь і навичок ефективного спілкування на основі комунікативних тренінгів; технологія виконання проєктів на лінгвістичні та культурологічні теми; технологія розвитку мовленнєвих умінь і навичок на основі редагування тексту?

6. Які особливості змісту і структури модульних уроків української мови, з огляду на технологію модульного навчання?

7. За якими критеріями потрібно оцінювати ефективність технології навчання української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Дика Н. М., Глазова О. П. Особливості застосування навчально-ігрових технологій на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*, 2023. № 61. С. 48-51.

2. Дичківська Ілона. Інноваційні педагогічні технології: підруч.; 3-тє вид, виправлене. Київ, 2015.

3. Інноваційні педагогічні технології: посібник / О.Огієнко, Т.Калюжна, Ю.Красильник та ін.; за ред. О. І. Огієнко. Київ, 2015.

4. Інноваційні технології навчання: навч. посіб. / Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В. Київ, 2017.

5. Кучеренко І. Концепція особистісно орієнтованої технології уроку рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 3. С. 25-31.

6. Кучеренко І. А. Особистісно орієнтована технологія навчання – пріоритетна концепція мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 2. С. 8-14.

7. Кучерук О. А. Співвідношення понять «методика навчання», «технологія навчання», «метод навчання» як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*, 2017. № 1. С. 8-13.

8. Кучерук О. А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: навч. посіб. Житомир, 2007.

9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

10. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. Київ: А.С.К., 2004.

11. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі. Київ, 2020.

12. Прокопів Л. Інформаційні технології навчання: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ, 2014.

13. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>.

Тема 6

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ EdTech

Мета: опрацювати теоретичні засади організації й проведення уроку української мови на рівні базової середньої освіти з використанням технологічних досягнень для покращення освітніх процесів; виробити вміння й навички доцільно застосовувати EdTech у процесі мовної освіти; розвивати вміння й навички шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Розгляньте статті, присвячені EdTech (education technology), сформулюйте своє визначення цьому поняттю через призму мовної освіти.

2. Яка ваша думка: EdTech – це порятунок для освіти чи загроза їй?

3. Проведіть онлайн-анкетування, які онлайн-курси вибирають майбутні вчителі української мови. Поділіться результатами дослідження в аудиторії.

4. Підготуйте короткий гайд про ЕОР для навчання української мови. Зробіть короткий методичний коментар до своєї розробки.

5. Як розшифровується суть моделі SAMR (Substitution, Augmentation, Modification, Redefinition), яка лежить в основі багатьох EdTech.

6. Осмисліть особливості сучасного уроку української мови в умовах дистанційного і змішаного навчання.

7. Складіть проєкт уроку з фразеології для 6 класу, використовуючи модель SAMR і засоби інформаційно-цифрових технологій; соціокультурна тема – *«Духовна культура українців. Народні традиції»*.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«змішане навчання»*, *«дистанційне навчання»*, *«EdTech»*, *«індивідуальна освітня траєкторія»*, *«персоналізація мовної освіти»*, *«електронна лінгводидактика»*, *«електронний освітній ресурс»*, *«електронний навчальний курс»*, *«освітній блог/ сайт»*, *«інформаційно-цифрові технології»*, *«штучний інтелект в освіті»*, *«промт/ запит для нейромережі»*, *«віртуальна реальність в освіті»*, *«цифрові інструменти для проведення уроків української мови»*, *«освітні онлайн-платформи для навчання учнів української мови»*, *«освітні платформи для вчителів»*, *«інтерактивні електронні додатки до підручників»*, *«гугл-застосунки»*, *«Zoom»*, *«Mentimeter»*, *«Kahoot»*, *«Chat GPT»*?

2. Які цифрові інструменти варто використовувати для проведення очних і дистанційних уроків української мови?

3. Які 5 сервісів можуть спростити підготовку вчителя до уроку української мови ?

4. Які можливості використання інформаційно-цифрових технологій у шкільному курсі української мови для персоналізації мовної освіти?

5. Яким вимогам МОН України мають відповідати інтерактивні е-додатки до підручників?

6. За якими критеріями потрібно оцінювати EdTech з погляду новітньої методики навчання української мови учнів гімназії?

Рекомендовані джерела та література

1. Голуб Н., Горошкіна О. Методи дистанційного навчання української мови. *Український педагогічний журнал*. 2022. №. 4. С.148–158. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/635/610>

2. Корицька Г. Дидактико-методичне моделювання уроку української мови на засадах діяльнісного підходу в умовах розвитку дигітального навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2019. №10. С. 141–150.

3. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища. *E-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін: кол. монограф. / за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій*. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. С. 40–54.

4. Кравченко С. М. EdTech та імерсивні технології як інноваційні тренди в освіті: досвід США. *The 14th International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development» (July 13–15, 2022)*. VoScience Publisher. USA, Chicago, 2022. С. 223-227.

5. Кухаренко В. М. та ін. Теорія та практика змішаного навчання: монографія; ред. В. М. Кухаренко. Харків, 2016.

6. Кучерук О. А. Основні напрями розвитку електронної лінгводидактики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 41. Вип. 3. С. 83-91. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1054>

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

8. Підручники. Сайт МОН. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

9. Практики та підходи до дистанційного навчання: рекомендації для вчителів / НУШ, ГО «Смарт Освіта». 2020.

10. Омельчук С. А., Степанова М. О. Трансформація структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 97. С. 12-21.

11. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації / Міжнародний фонд «Відродження», ГО «Смарт Освіта», М-во освіти і науки України. 2020.

12. Санітарний регламент для закладів ЗСО, затверджений наказом МОЗ України № 2205 від 25.09.2020.

13. Сорочан Т., Кушнір Л. Використання моделі SAMR для створення ефективної стратегії змішаного навчання в ЗВО та ЗФПО. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2023. Вип. 70, том 1. С. 358-362.

Освітні платформи:

1. Всеосвіта: національна освітня платформа. URL: <https://vseosvita.ua/>

2. Всеукраїнська школа онлайн. URL: <https://lms.e-school.net.ua/>

3. Лінгвістичний портал. «Мова.info» URL: <http://www.mova.info/>

4. Мова – ДНК нації. URL: <https://ukr-mova.in.ua/>

5. Національна платформа з вивчення української мови Міністерства культури та інформаційної політики України. URL: <https://speakukraine.net/>

6. Освіторія. URL: <https://osvitoria.org/>

7. Офіційний сайт української мови. URL: <https://www1.ukrainskamova.com/?tm=1&subid4=1727790414.0273460000>

8. Тренажер із правопису української мови. URL: <https://webpen.com.ua/>

9. Український освітній онлайн-портал для вчителів «На Урок». URL: <https://naurok.com.ua/>

10. Уміти: База ресурсів за класами й предметами. URL: https://umity.in.ua/resources/?chapter=5_ukr

Тема 7

МОТИВАЦІЯ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ

Мета: осмислити роль мотивації навчання в процесі мовної освіти, опрацювати наукові теорії мотивації, оволодіти вміннями мотиваційного менеджменту в практичних ситуаціях навчання української мови на рівні

закладів базової середньої освіти; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Осмисліть основні положення теорії мотивації А. Маслоу через призму мовної освіти. Зверніть увагу на типи мотивації (внутрішня, зовнішня, особиста, міжособистісна).

2. Розгляньте три типи мотивації за Д. Пінком, подумайте про актуальність їх для шкільної мовної освіти.

3. Поділіться думками про «творчий потік» – стан інтенсивного поглинання та задоволення як основу мотивації до творчої роботи (за М. Чикзентміхайлем).

4. Висловіть своє ставлення до реалізації мотиваційного менеджменту в практичних ситуаціях навчання української мови учнів НУШ.

5. Назвіть шляхи створення сучасного освітнього середовища для мотивації навчання й пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання української мови.

6. Підготуйте рекомендації зі створення й підтримування Telegram-каналу для навчання української мови (створення назви каналу, аватару, притягувального ліду, захопливого короткого відеоролика (Reels), чат-бота, цікавого контенту, опитування, відео, аудіо).

7. Укладіть/ розробіть 10 цікавих завдань для навчання української мови учнів гімназії.

8. Складіть фрагмент уроку української мови для 6 класу, зверніть увагу на способи забезпечення мотивації учнів до навчання (тему уроку узгодьте з викладачем).

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «мотивація навчання», «мотиви», «потреби», «цінності», «пізнавальний інтерес», «типи мотивації», «мотиваційний менеджмент», «мотиваційні стратегії», «заохочення», «оцінки-наліпки», «вербальне оцінювання», «педагогічна риторика», «дипломи/сертифікати для заохочення учнів», «навчальна гра», «навчальний проєкт», «квест з QR-кодами», «проблемне запитання», «освітня сторінка в Instagram», «освітній Telegram-канал»?

2. У чому різниця між поняттями «внутрішня мотивація до навчання» і «зовнішня мотивація до навчання»?

3. Як зацікавити здобувача базової середньої освіти уроком і предметом «Українська мова»?

4. Як створити й підтримувати Telegram-канал для навчання української мови учнів гімназії?

5. Як можна зацікавити учнів навчанням через соціальні мережі, на прикладі Instagram-сторінки?

Рекомендовані джерела та література

1. Браун П., Редігер Г., Макденіел М. Засіло в голові. Наука успішного навчання / пер. з англ. Ю. Кузьменко. Київ: Наш формат. 2019.

2. 10 українських слів, якими ви здивуєте своїх друзів. *Сайт Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/chistota-movlennya/_10-ukrayinskih-sliv-yakimi-vi-zdivuyete-svojih-druziv/789727

3. Корицька Г. Використання веб-квест технології у навчанні учнів української мови на засадах діяльнісного підходу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 65. № 3. С. 66–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2018_65_3_8.

4. Кучеренко І. Методи мотивації і цілевизначення – важливі складники успішного процесу учіння. *Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 13 Вип. 1(7). 2022. С.13–21.

5. Кучерук О. А. Метафоризація як засіб творчої спрямованості методів навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 2.

6. Мачтакова О. Г. Мотивація: від античності до постмодернізму: монографія. Одеса: Атлант, 2013.

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
8. Омельчук С. Навчання учнів основної школи діалогічного мовлення: мотиваційний, змістовий і методичний аспекти. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 2. С. 3–8.
9. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
10. Федоренко В. Л. Енциклопедія інтелектуальних ігор на уроках української мови: навчальне видання. Харків: Основа, 2008.
11. Ющук І. П. Зворотний зв'язок і мотивація у навчанні рідної мови. *Дивослово*. 2013. № 3.
12. Як у Радянському Союзі знищували українські слова. *Сайт Gazeta.ua*. 2018. 02 липня. URL: https://gazeta.ua/articles/istoriya-movi/_ak-u-radyanskomu-soyuzi-znischuvali-ukrayinski-slova/845311
13. Barbara R. Blackburn. Classroom Motivation From A to Z: How to Engage Your Students in Learning. Study Guide. New York. London. 2013.
14. Evans Linda. Managing to Motivate: A Guide For School Leaders Лондон, 1999.
15. Kidd Warren, Czerniawski Gerry. Teaching Teenagers. A Toolbox for Engaging and Motivating Learners. London, 2011.

МОДУЛЬ 3
ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ РОЗДІЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В УМОВАХ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Тема 1
ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ, ГРАФІКИ, ОРФОЕПІЇ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади вивчення фонетики, графіки й орфоєпії в умовах базової середньої освіти; опанувати принципи, форми, методи, засоби вивчення звукової системи української мови в практичних ситуаціях; розвивати вміння й навички доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Опрацюйте зміст і завдання шкільного курсу фонетики, графіки та орфоєпії, його значення, зв'язок з іншими розділами української мови.
2. Обґрунтуйте значення орфоєпічних норм для спілкування.
3. Поясніть принципи спадкоємності й перспективності навчання фонетики в 5 класі.
4. Осмисліть специфічні принципи навчання фонетики та орфоєпії.
5. Поділіться думками зі студентами про теоретико-практичні методи вивчення звукової системи мови.
6. Ознайомтеся з нетрадиційними підходами до вивчення фонетики й орфоєпії в школі, за тематичною літературою.
7. Розгляньте матеріал щодо поняття про орфоєпічну норму й орфоєпічну помилку.
8. Складіть тематичний план вивчення теми «*Фонетика. Графіка. Орфоєпія. Орфографія*» (5 клас).

9. Виготуйте наочність (наприклад, 2-3 інфографіки) для вивчення фонетики й орфоєпії, напишіть до наочності методичні рекомендації.

10. Складіть систему вправ (5) до вивчення теми «*Ненаголошені голосні е, и, о в коренях слів*» на основі краєзнавчих текстів.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «фонетика», «графіка», «орфоєпія», «алфавіт», «звук», «буква», «склад», «наголос», «класифікація звуків», «фонетична транскрипція», «фонетичний розбір», «фонетико-стилістичні вправи», «орфоєпічна норма», «орфоєпічна помилка», «орфоєпічний словник», «словник наголосів»?

2. Яка мета і завдання вивчення фонетики й орфоєпії в школі?

3. Якими вміннями мають оволодіти учні на етапі систематичного вивчення фонетики, графіки, орфоєпії?

4. Яких принципів навчання звукової системи української мови має дотримуватися вчитель-словесник?

5. Які методи доцільно застосовувати на уроках вивчення фонетики графіки, орфоєпії в 5 класі?

6. Які засоби варто використовувати в процесі навчання фонетики графіки, орфоєпії учнів гімназії?

7. Які види орфоєпічних помилок має брати до уваги вчитель у процесі їх попередження на уроках української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008.

2. Бакум З. Фонетико-стилістичні вправи як засіб підвищення мовної культури учнів. *Українська мова й література в школі*, 2007. №1. С.2-4.

3. Єрмоленко Світлана. Специфіка методики навчання української орфоєпії. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2015. №1 (14). С. 199-205. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/40/1/35.pdf>

4. Караман С. О. Методика навчання фонетики, графіки, орфоєпії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки. Мовознавство/* відп. ред. Л.І.Мацько. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 178-190.

5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

7. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

8. Ющук І. Наукові засади вивчення фонетики в школі. *Дивослово*, 2007. №11. С.2-9.

Тема 2

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади навчання лексикології в умовах базової середньої освіти; набути вміння й навички розроблювати систему вправ з лексикології, добирати цікавий дидактичний матеріал; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Опрацюйте зміст, мету, завдання вивчення лексикології на уроках української мови в гімназії.

2. Визначте власне методичні принципи навчання лексикології, методи їх реалізації в гімназії.

3. Поділіться думками зі студентами про шляхи збагачення активного словника учнів (словникова робота).

4. Осмисліть особливості вивчення лексикології з використанням електронних освітніх ресурсів.

5. Які труднощі виникають в учнів під час вивчення лексикології, які шляхи їх подолання?

6. Розгляньте інформацію про лексичну помилку, підготуйте відповідну візуалізацію.

7. Підготуйте питання про використання словників, довідкових медіаджерел у процесі лексичної роботи під час навчання української мови.

8. Доберіть/ розробіть систему вправ (за класифікацією В. Онищука) для вивчення лексикології, використовуючи шкільні підручники, навчально-методичні посібники, цікаві дидактичні матеріали.

9. Підготуйте для п'ятикласників розповідь про іншомовні слова в українській мові. Використайте при цьому матеріали книги А. П. Коваль *«Життя і пригоди знайомих незнайомих»* (Київ: Веселка, 1990) чи інші джерела.

10. Підготуйте фрагмент уроку для 5 класу – знайомство із тлумачним словником.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«лексикологія»*, *«лексикографія»*, *«слово»*, *«лексика»*, *«лексичне значення слова»*, *«лексичний розбір»*, *«лексичні вправи»*, *«лексична норма»*, *«лексична помилка»*, *«суржик»*, *«тлумачний словник»*, *«словник антонімів»*, *«словник синонімів»*, *«словник омонімів»*, *«словник паронімів»*, *«словник іншомовних слів»*?

2. Яка мета, завдання вивчення лексикології в школі?

3. У чому різниця між поняттями *«словникова робота»* і *«робота зі словником»*?

4. Які вимоги до знань і вмінь з лексикології для учнів 5-6 класів (за чинними модельними програмами)?

5. Яких принципів навчання лексикології української мови має дотримуватися вчитель-словесник?

6. Які методи доцільно застосовувати на уроках вивчення словникового складу мови в 5-6 класах?

7. Які засоби варто використовувати в процесі навчання лексикології учнів гімназії?

8. Які види лексичних помилок має брати до уваги вчитель в процесі їх попередження на уроках української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Кучерук О. Формування лексичної компетентності учнів у процесі навчання української мови з використанням методу проектів. *Українська мова і література в школах України*. 2018. №1. С.26-31.

2. Кучерук О. А. Формування лексичної компетентності учнів засобами комп'ютерних ігор у навчанні української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018, Том 63, №1. С. 47-55. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>

3. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

4. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

5. Нагрибельна І. Формування лексичного запасу учнів засобами самостійної роботи. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 10. С. 15–18.

8. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

9. Хом'як І. М. Словникова робота як засіб формування лексичної компетентності. *Українська мова і література в школах України*. 2014. № 5. С. 28–31.

10. Шляхова В., Нечитайло Н. Робота із словниками на уроці української мови. *Українська мова і література в школі*. 2002. №8. С. 11–13.

Тема 3

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади навчання фразеології в умовах базової середньої освіти; набути вміння й навички розроблювати систему вправ з фразеології, створювати наочність, застосовувати сучасні технології навчання; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання і завдання для самопідготовки

1. Опрацюйте зміст, мету, завдання вивчення фразеології на уроках української мови в гімназії.
2. Які вимоги до знань і вмінь учнів з фразеології для 5-6 класів (за чинними модельними програмами)?
3. Визначте власне методичні принципи навчання фразеології, методи їх реалізації.
4. Поділіться думками зі студентами про шляхи збагачення фразеологічного запасу учнів.
5. Поміркуйте, які труднощі можуть виникнути в учнів під час вивчення фразеології, які способи їх подолання?
6. Перегляньте інформацію про міжпредметні зв'язки в процесі опанування учнями фразеології.
7. Осмисліть особливості вивчення фразеології з використанням електронних освітніх ресурсів.
8. Намалюйте інтелектуальну карту чи опорний конспект до вивчення теми з фразеології української мови.

9. Складіть 3 вправи з ключами до вивчення фразеології.
10. Розробіть фрагмент уроку з фразеології для учнів п'ятого класу, із доцільним використанням самотійно створеної наочності.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«фразеологія», «фразеологізм», «лексичне значення фразеологізму», «прислів'я», «приказка», «крилатий вираз», «афоризм», «фразеологічні вправи», «фразеологічний словник»?*
2. Яка мета, завдання вивчення фразеології в школі?
3. Які вимоги до знань і вмінь з фразеології для учнів гімназії (за чинними модельними програмами)?
4. Яких принципів навчання фразеології української мови має дотримуватися вчитель-словесник?
5. Які методи доцільно застосовувати на уроках вивчення фразеологічного складу мови в 5-6 класах?
6. Які засоби варто використовувати в процесі навчання фразеології учнів гімназії?
7. Як міжпредметні зв'язки вможливають підвищення рівня навчальних результатів із фразеології в учнів гімназії?

Рекомендовані джерела та література

1. Забіяка В. А., Забіяка І. М. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування: практ. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2012.
2. Кульбабська О. В., Кардашук О. В. Крок у професію. Методика викладання української мови: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017.
3. Лещенко Г. П. Компетентнісний підхід до вивчення фразеології в загальноосвітній школі. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. Вип. 10(2). С. 108-112.
4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2005.

5. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

6. Підручники. *Сайт МОН*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

7. Словник фразеологізмів української мови; уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наук. думка, 2008.

8. Соловець Л.О. Вираження етнічної специфіки української культури у фразеологізмах. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2011. № 6. С. 52-62.

9. Ужченко В. Д. Вивчення фразеології в середній школі. Київ: Рад. школа, 1990.

Тема 4

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ БУДОВИ СЛОВА І СЛОВОТВОРУ

Мета: опрацювати лінгводидактичні особливості навчання будови слова і словотвору в умовах базової середньої освіти; набути вміння й навички розроблювати відповідні вправи, створювати наочність, проектувати урок з будови слова/ словотвору; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання і завдання для самопідготовки

1. Опрацюйте мету, завдання, зміст вивчення будови слова та словотвору на уроках української мови в умовах базової середньої освіти.

2. У чому виявляється зв'язок вивчення будови слова та словотвору з лексикологією, граматиною, орфографією?

3. Визначте труднощі в оволодінні морфемною будовою слова і словотвором та шляхи їх усунення на уроках української мови.

4. Опрацюйте тематичну літературу й визначте місце морфемного і словотвірного розборів у шкільному курсі української мови на рівні гімназії.

5. Випишіть основні положення однієї статті з поданого нижче списку рекомендованої літератури. Поділіться думками, чому саме цю статтю ви вибрали. Що цінного ви взяли б з неї для впровадження на уроки вивчення словотвору?

6. Складіть анотований список методичних статей щодо вивчення будови слова і словотворення (за останні 5 років).

7. Складіть 5 проблемно-ситуативних завдань до вивчення будови слова і словотвору в школі.

8. Розробіть проєкт уроку вивчення способів словотворення (або з теми *«Значущі частини слова»*), із доцільним використанням самостійно розробленої наочності.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«морфемна будова слова»*, *«словотвір»*, *«значущі частини слова»*, *«форми слова»*, *«спільнокореневі слова»*, *«морфемні вправи»*, *«морфемна схема»*, *«морфемний розбір»*, *«словник морфем»*, *«словотвірний ланцюжок»*, *«способи словотворення»*, *«словотвірні вправи»*, *«словотвірний розбір»*, *«словотвірний словник»*?

2. У чому різниця між поняттями *«словозміна»* і *«словотворення»*?

3. Яка мета і завдання вивчення морфемної будови слова і словотвору в школі?

4. Які вимоги до знань і вмінь з будови слова та словотвору для учнів гімназії (за чинними модельними програмами)?

5. Яких принципів навчання будови слова і словотвору української мови має дотримуватися вчитель-словесник?

6. Які методи доцільно застосовувати на уроках вивчення будови слова і словотвору в 5-6 класах?

7. Які засоби варто використовувати в процесі навчання будови слова і словотвору учнів гімназії?

8. Як внутрішньопредметні зв'язки вможливають підвищення рівня навчальних результатів із будови слова і словотвору в учнів гімназії?

9. Які типові помилки виникають при визначенні морфемної будови слова та способу словотворення, які шляхи їх усунення?

Рекомендовані джерела та література

1. Вільчинська Т. Морфемний і словотвірний аналіз у школі. *Дивослово*. 2003. № 6. С. 22 – 23.

2. Карпіловська Є. А. Функціональні аспекти словотворення. *Українська мова*. 2007. № 1. С. 94–96.

3. Кващук А. Будова слова в українській мові (у завданнях, запитаннях і відповідях). *Дивослово*. 2002. №7. С.39-46.

4. Кулик О. Д. Мовленнєвий розвиток учнів основної школи в процесі вивчення словотвірної системи української мови: монографія. Київ, 2019.

5. Кулик О. Д. Словотвірна система української мови: лінгвістичний і методичний аспекти. *Молодий вчений*, 2017. № 1 (41). Січень. С. 448-452.

6. Кульбабська О., Кардашук О. Модульні технології вивчення словотвору української мови. *Вісник Львівського університету: зб. наук. праць*. Львів: Вид-во Львівського нац. ун-ту імені Івана Франка, 2004. Вип. 34: V Міжнародні семантичні читання. Ч. II. С. 449–454.

7. Мацюк З. О. Прикладні аспекти українського словотвору. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2010. Вип. 5. С. 120–127.

8. Мельничайко В. Я., Криськів М. Й. Типові помилки у проведенні словотвірного аналізу. *Наукові записки*. 2015. № 2. С. 102-107.

9. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

10. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

11. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

12. Передрій Г. Вивчення складних питань шкільного словотвору. *Дивослово*. 2004. № 2. С. 29–32.

13. Плющ М. Я. Словотворення та вивчення його в школі: посіб. для вчителя. Київ: Рад. школа, 1985.

14. Полюга Л. М. Словник українських морфем. Львів: Світ, 2001.

15. Темник Г. Д. Засоби словотвору у вивченні української мови як іноземної. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: Серія «Філологія». Острог, 2017. Вип. 64. Том 2. С. 148–151.

Тема 5

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОРФОГРАФІЇ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади навчання орфографії в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби навчання правопису української мови на рівні гімназії, розроблювати відповідні вправи, наочність; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Опрацюйте зміст і завдання вивчення орфографії в 5-9 класах, визначте місце орфографії в шкільному курсі української мови.

2. Ознайомтеся з граматичним і антиграматичним напрямками в історії методики навчання орфографії.

3. У чому суть психологічної природи орфографічної навички?

4. Пригадайте принципи українського правопису.

5. Розгляньте умови ефективного формування орфографічних умінь та навичок учнів гімназії.

6. Що має знати вчитель-словесник про орфограму, орфографічну помилку і орфографічні вправи?

7. Визначте вимоги до уроків орфографії.

8. Розгляньте методику проведення різних видів диктантів (на матеріалі орфографії).

9. Осмисліть значення системи роботи над помилками для ефективного формування орфографічних навичок учнів гімназії.

10. Складіть систему вправ з орфографії для учнів 7 класу (тему виберіть самостійно). Соціокультурна тема: українське мистецтво, народна архітектура, писанкарство, народна пісня.

11. Розробіть фрагмент уроку вивчення орфографії в 7 класі, із доцільним використанням наочності. Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «орфографія», «орфограма», «орфографічна норма», «орфографічна помилка», «орфографічний розбір», «орфографічні вправи», «орфографічний словник»?

2. На яких принципах базується українська орфографія?

3. Які орфографічні вміння та навички потрібно сформувати в учнів гімназії?

4. Які принципи навчання орфографії описано в працях лінгводидактів?

5. Які методи варто використовувати під час навчання орфографії?

6. На які групи лінгводидакти поділяють орфографічні вправи?

7. Які засоби варто використовувати в процесі навчання орфографії в умовах гімназії?

Рекомендовані джерела та література

1. Болтівець С. Психологія диктанту. *Дивослово*. 1994. №9. С. 16-22.
2. Горбачук В. Т. Види диктантів і методика їх проведення. Київ: Рад. шк., 1989.

3. Забіяка В. А. Формування здорового способу життя. Збірник диктантів з української мови. 5–11 класи. 40 диктантів. Київ, 2019.
4. Карповець Х. Лінгвопсихологічні чинники порушення орфографічних норм української мови. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Посвіт, 2016. Вип. 15. С. 163–168.
5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2005.
6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
7. Перейма Л. Я. Збірник диктантів з української мови. 5-11 класи. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019.
8. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
9. Радченко І. Орфографія української мови : просто про складне. К.: Шк. світ, 2008.
10. Терещенко В. М., Панченков А. О. Методика реалізації Українського правопису в новій редакції у закладах загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Харків: Соняшник, 2019.
11. Український правопис / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка, 2019.
12. Хом'як І. М. Компетентнісний підхід до навчання правопису української мови. *Українська мова й література в школах України*. 2017. №11. С. 17-22.
13. Хом'як І. Методика формування орфографічних умінь і навичок. *Дивослово*. 2012. № 3. С. 41–50.
14. Хом'як І. М. Наукові основи навчання орфографії в середній школі. Рівне: Волинські обереги, 1998.
15. Хом'як Іван. Орфографічна компетентність як складник формування мовної особистості. *Дивослово*. 2015. №11. С. 2-5.
16. Хом'як І. М. Особистісно орієнтоване навчання орфографії в інтерферованому середовищі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 68. С. 132–137.

Тема 6

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОРФОЛОГІЇ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади навчання морфології як частини граматики в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички доцільно застосовувати методи, засоби навчання морфології української мови на рівні гімназії, розроблювати відповідну наочність, систему морфологічних вправ; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Опрацюйте особливості оволодіння граматиною в гімназії, визначте місце морфології в шкільному курсі української мови.
2. Перегляньте інформацію про напрями, які склалися в історії методики навчання граматики.
3. Вивчіть принципи навчання морфології, шляхи їх реалізації на уроках української мови.
4. Ознайомтеся з теоретичними і практичними ідеями щодо навчання самостійних частин мови учнів в умовах базової середньої освіти.
5. Розгляньте методичні питання щодо навчання службових частин мови учнів.
6. Які труднощі у вивченні самостійних частин мови можуть виникнути в учнів? Назвіть методичні шляхи подолання відповідних труднощів.
7. Що має знати вчитель-словесник про морфологічний розбір у шкільному курсі української мови?
8. Які помилки називаються граматичними? Розгляньте приклади відповідних помилок.
9. Висловіть своє ставлення до нетрадиційних уроків морфології (урок-практикум, урок-казка, урок-подорож, урок-відкриття та ін.).

10. Перегляньте види вправ до кожної частини мови в чинних підручниках української мови. Зробіть методичний коментар, які типи вправ домінують у підручних книгах, висловіть своє ставлення до цього.

11. Складіть систему морфологічних вправ для учнів гімназії (тему виберіть самостійно), із використанням медіатекстів. Зробіть методичний коментар до складеної системи.

12. Розробіть фрагмент уроку вивчення відмінювання числівників, із доцільним використанням наочності. Підготуйтеся до проведення уроку в студентській аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«граматика»*, *«морфологія»*, *«частини мови»*, *«граматична форма слова»*, *«граматичне значення слова»*, *«морфологічні ознаки»*, *«морфологічні норми»*, *«морфологічні помилки»*, *«морфологічні вправи»*, *«морфологічний розбір»*?

2. Які морфологічні вміння та навички потрібно сформувати в учнів гімназії?

3. Які принципи навчання морфології описано в працях лінгводидактів?

4. Які методи варто використовувати під час навчання морфології?

5. На які групи лінгводидакти поділяють морфологічні вправи?

6. Які засоби варто використовувати в процесі навчання частин мови в 6-7 класах гімназії?

7. Як внутрішньопредметні зв'язки вможливають підвищення рівня навчальних результатів із морфології в учнів гімназії?

Рекомендовані джерела та література

1. Вихованець І. Р. У світі граматики. Київ: Рад. школа, 1987.

2. Гопштер Є. Функційно-стилістичний підхід до вивчення займенника. *Дивослово*, 2008. №4. С.2-5.
3. Дика Н. Робота над граматичними (морфологічними) помилками. *Дивослово*. 2002. №12. С. 30-33.
4. Дудко І. Семантико-граматичні та функціональні особливості займенників. *Дивослово*, 2007. № 2. С.2-5.
5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.
6. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
7. Мордовцева Н. В. Зміст роботи з лінгвістичними мінітекстами на уроках української мови під час вивчення теми «Морфологія». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2019. Випуск 3 (326). С. 155–163.
8. Омельчук С. Використання лінгвістичного експерименту в процесі вивчення морфології української мови. *Українська мова і література в школі*. 2012. № 5. С. 27-32.
9. Омельчук С. А. Урок-дослідження в системі навчання морфології української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 1. С. 2–7.
10. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу : теорія і практика : монографія. К. : Генеза, 2014.
11. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
12. Плющ М. Я. Вивчення морфології в 5-6 класах. Київ: Рад. школа, 1988.
13. Стріха А. Д., Гуревич А. Ю. Цікава граматики. Київ: Рад. школа, 1991.
14. Шкільник М. М. Проблемний підхід до вивчення частин мови. Київ: Рад. школа, 1986.

Тема 7

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СИНТАКСИСУ Й ПУНКТУАЦІЇ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади навчання синтаксису як частини граматики в умовах базової середньої освіти, опанувати методику навчання пунктуації; набути вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби навчання синтаксису у зв'язку з пунктуацією української

мови на рівні гімназії, розроблювати відповідну наочність, різні види синтаксичних і пунктуаційних вправ; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Яка мета й завдання вивчення синтаксису української мови і пунктуації в умовах базової середньої освіти?

2. Опрацюйте принципи навчання синтаксису, методи їх реалізації.

3. Перегляньте зміст синтаксичної роботи в гімназії, основні види синтаксичних вправ (за шкільними програмами, підручниками української мови).

4. Пригадайте принципи української пунктуації.

5. Розгляньте суть основних принципів методики навчання пунктуації на уроках української мови.

6. Узагальніть особливості формування пунктуаційних умінь учнів.

7. Яке значення мають синтаксичний і пунктуаційний види мовного розбору в шкільному курсі української мови в умовах базової середньої освіти?

8. Що має знати вчитель-словесник про пунктуаційну помилку?

9. Висловіть свою думку щодо системи роботи над помилками для успішного формування пунктуаційних навичок.

10. Розробіть комплект інтелектуальних карт для вивчення пунктуації, використовуючи сервіс Canva.

11. Розробіть систему вправ (4-5) для закріплення теми «Речення з відокремленими членами» (9 клас).

12. Напишіть власний проєкт уроку узагальнення та систематизації вивченого про складнопідрядне речення (на основі міжпредметних зв'язків з біологією чи фізикою, астрономією), використайте цікаві вправи,

ігрові завдання, інфографіку. Підготуйтеся до представлення фрагмента уроку в студентській аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке «граматика», «синтаксис», «речення», «словосполучення», «пунктуація», «синтаксична норма», «синтаксична помилка», «синтаксичні вправи», «пунктуаційна норма», «пунктуаційна помилка», «пунктуаційні вправи»?

2. Яка мета і завдання навчання синтаксису й пунктуації учнів 8-9 класів?

3. Які вміння та навички з синтаксису й пунктуації потрібно сформувати в учнів гімназії?

4. Які принципи навчання синтаксису й пунктуації описано в працях лінгводидактів?

5. Які методи варто використовувати під час навчання синтаксису й пунктуації?

6. На які групи лінгводидакти поділяють синтаксичні й пунктуаційні вправи?

7. Які засоби варто використовувати в процесі навчання синтаксису й пунктуації учнів гімназії?

Рекомендовані джерела та література

1. Гнаткович О. Реалізація компетентісного підходу в процесі вивчення складнопідрядного речення. *Дивослово*, 2008. №10. С.24-31.

2. Голуб Н. Б., Галаєвська Л. В. Навчання синтаксису на уроках української мови у 8-9 класах: метод. посібник. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.

3. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. 420 с.

4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах ; за ред. проф. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

5. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
6. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>
7. Омельчук С. Комунікативно-функційний підхід до вивчення синтаксису *Дивослово*, 2007. №1. С.2-9.
8. Омельчук С. Проблемно-пошукове навчання синтаксису рідної мови. *Дивослово*, 2007. №10. С.2-7.
9. Плиско К. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. Харків: Основа, 1992.
10. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. 2015. №1. С. 6–13.
11. Стріха А. Д., Гуревич А. Ю. Цікава граматики. Київ: Рад. школа, 1991.
12. Христіанінова Р. О. Просте речення в шкільному курсі української мови. Київ: Рад. школа, 1991.
13. Яворська С. Тестування як форма перевірки навчальних досягнень учнів. Складне речення. *Українська мова і література в школах України*. 2019. № 3. С. 23–26.

МОДУЛЬ 4

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ

(інтеграція ідей формування інфомедійної грамотності

в шкільну лінгвометодику)

Тема 1

УРОКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади мовленнєвого розвитку здобувачів базової середньої освіти, виробити вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби розвитку рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності учнів гімназії на засадах жанрового підходу; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Визначте основні напрями і зміст роботи з розвитку мовлення учнів 5-9 класів та шляхи її реалізації в НУШ.
2. Розгляньте принципи методики мовленнєвого розвитку, суть і значення кожного з них.
3. Пригадайте види мовленнєвої діяльності (рецептивні, продуктивні).
4. Осмисліть етапи розвитку основних видів мовленнєвої діяльності учнів і відповідну методичну роботу на засадах жанрового підходу.
5. Подумайте, як можна поєднати розвиток мовлення учнів і розвиток у них критичного мислення.
6. Ознайомтеся з «письменницьким методом» (за Джеком Грейпсом) і поміркуйте над його можливостями для розвитку творчого мислення на уроках української мови.

7. Озвучте поради для майбутніх учителів-словесників щодо організації навчальної роботи учнів зі складання пам'ятки (інструкції) *«Безпечне користування Інтернетом»* із використанням дієслів різних способових форм.

8. Унаочніть поради щодо підготовки учнів 7 класу до складання допису в соцмережі про важливу подію зі шкільного життя з використанням дієслів різних способів.

9. Поділіться думками щодо підготовки восьмикласників до складання інструкції для учнів початкових класів *«Як у мережі інтернету розшукати потрібну інформацію»* з використанням неозначено-особових речень.

10. Підготуйте (в парі, трійці чи одноосібно) комп'ютерну презентацію з теми *«Особливості вивчення мовленнєвих жанрів у 5-9 класах»*.

11. Складіть проєкт уроку (6 клас): написання електронного листа різним адресатам (близькій людині, подрузі, вчительці, сімейному лікареві тощо). Підготуйтеся показати фрагмент уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«урок розвитку мовлення»*, *«мовленнєві вміння»*, *«види мовленнєвої діяльності»*, *«мовленнєві жанри»*, *«есе»*, *«учнівський твір»*, *«учнівський переказ»*, *«цифровий наратив»*, *«сторителінг»*, *«сенкан»*?

2. У чому різниця між поняттями *«робота з текстом»* і *«текстова діяльність»*?

3. На які групи знань орієнтує мовленнєва змістова лінія шкільного курсу української мови?

4. Опанування яких мовленнєвих жанрів передбачено в модельних навчальних програмах з української мови для 5-6 і 7-9 класів?

5. Над розвитком яких видів мовленнєвої діяльності учнів потрібно працювати на уроках української мови?

6. Які мовленнєві вміння та навички потрібно сформувати в учнів гімназії?

7. Які очікувані результати передбачає мовленнєва змістова лінія, за модельними навчальними програмами з української мови для 5-6 і 7-9 класів (авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.)?

8. Які принципи мовленнєвого розвитку учнів описано в працях лінгводидактів?

9. Які методи доцільно використовувати з метою мовленнєвого розвитку учнів?

10. Які засоби варто використовувати з метою мовленнєвого розвитку учнів?

11. Які типи помилок має брати до уваги вчитель у процесі розвитку мовлення учнів?

Рекомендовані джерела та література

1. Глазова О. П., Дика Н. М. Есе як актуальний вид навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови. *Інноваційна педагогіка*. 2018. №7. С.78–83.

2. Голуб Н. Б. Мовленнєві жанри на уроках української мови у 8-9 класах. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 1. С. 13–18.

3. Кучерук О., Миржиєвська Г. Розвиток творчих здібностей п'ятикласників як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*. 2015. №3. С. 22–26.

4. Кучеренко І. А. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: монографія. Умань : Видавець ФОП Жовтий О. О., 2014.

5. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

6. Кучерук О. А. Розвиток креативності мовної особистості учня основної школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. № 6 (72). С. 82-87.

7. Кучерук О. Технології мовленнєвого розвитку школярів. *Дивослово*. 2008. № 10. С.3-7.

8. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2005.

9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuysya-poetapno-z-2022-roku>

10. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

11. Розвиток мовлення. Українська мова. 5–11 класи: видання друге, доповнене / За заг. ред. О. А. Бондаренко, О. О. Чмигової. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2017.

12. Семенов О. Цифрові наративи у фаховій підготовці майбутніх учителів української мови і літератури. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2017. Вип. 5(2). С. 207-220.

13. Шевцова Л. С. Методика застосування мовленнєвих ситуативних завдань. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004.

Тема 2

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ УЧНІВ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади комунікативного розвитку здобувачів базової середньої освіти; оволодіти методикою розвитку в учнів комунікативних умінь, культивувати вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби розвитку в учнів гімназії умінь спілкування на засадах ситуаційного підходу; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Перегляньте зміст мовленнєвої змістової лінії тематичного блоку «Спілкування» для 5-6 і 7-9 класів за модельними навчальними програмами з української мови (автори: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.).

2. Визначте (за тематичними джерелами) принципи комунікативного розвитку учнів та методи їх реалізації на уроках української мови.

3. Опрацюйте методику застосування мовленнєвих ситуаційних завдань у шкільному курсі української мови.

4. Підготуйте виступ з теми «*Створення ефективної комп'ютерної презентації як вияв сучасного мовця*».

5. Висловіть своє бачення організації навчальної роботи зі складання й розігрування діалогу шестикласниками відповідно до ситуації спілкування, пов'язаної з обміном думками, життєвим досвідом учнів через призму безпеки спілкування телефоном та в інтернет-мережі.

6. Запропонуйте модель організації навчальної роботи зі складання й розігрування діалогу восьмикласниками відповідно до ситуації спілкування – обміну думками та враженнями від телепередач (матеріалів відеохостингу YouTube), присвячених вивченню та збереженню пам'яток історії, культури.

7. Розробіть проєкт уроку розвитку мовлення для 5 класу з теми «*Спілкування: переконливість та аргументованість*» (соціокультурна тема «*Здоров'я і здоровий спосіб життя – важливі людські цінності*»). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «*спілкування*», «*комунікація*», «*комунікативна ситуація*», «*комунікативні вміння*», «*комунікативні методи навчання*», «*мовленнєві ситуаційні завдання*», «*комунікативний тренінг*»?

2. На які знання з теми «*Спілкування*» орієнтує мовленнєва змістова лінія шкільного курсу української мови для учнів гімназії (за модельними

навчальними програмами з української мови для 5-6 і 7-9 класів, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.)?

3. На які види навчальної роботи з теми «Спілкування» орієнтує мовленнєва змістова лінія шкільного курсу української мови (за модельними навчальними програмами з української мови для 5-6 і 7-9 класів, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.)?

4. Які комунікативні вміння потрібно сформувати в учнів гімназії?

5. Які очікувані результати передбачає тема «Спілкування», за модельними навчальними програмами з української мови для 5-6 і 7-9 класів (авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.)?

6. Які принципи лежать в основі комунікативної методики навчання української мови?

7. Які методи доцільно використовувати з метою комунікативного розвитку учнів?

8. Які засоби варто використовувати з метою комунікативного розвитку учнів?

Рекомендовані джерела та література

1. Бондаренко Н. Ситуаційні вправи на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2017. № 2. С. 2-7.

2. Васківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 1 (1). С. 33–38.

3. Кучеренко І. А., Мамчур Л. І. Формування комунікативної компетентності учнів: психолінгводидактичний аспект. *Освітня аналітика України*. 2023. № 1 (22). С. 108-122.

4. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.

5. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія. Умань: Видавець «Сочінський», 2012.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. К.: Ленвіт, 2005.

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

8. Омельчук С. Навчання учнів основної школи діалогічного мовлення: мотиваційний, змістовий і методичний аспекти. *Українська мова і література в школах України*. 2016. № 2. С. 3–8.

9. Пентилюк М., Горошкіна О., Нікітіна А. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2006. №1. С.15-20.

10. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

11. Шевцова Л. С. Методика застосування мовленнєвих ситуативних завдань. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004.

Тема 3

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ ПЕРЕКАЗІВ

Мета: оволодіти методикою написання переказів із урахуванням лінгводидактичних засад мовленнєвого розвитку здобувачів базової середньої освіти; виробити вміння й навички доцільно застосовувати методи й засоби для навчання учнів різних видів переказу на уроках української мови в гімназії; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Визначте основні види роботи з розвитку мовлення в шкільному курсі української мови.

2. У чому полягає мета, значення роботи з підготовки учнів до написання переказів на уроках української мови?

3. Пригадайте принципи методики мовленнєвого розвитку, прокоментуйте їх суть через призму уроків написання різних видів переказу.

4. Розгляньте інформацію про види учнівських переказів.

5. Опрацюйте методику написання різних видів переказів у гімназії.

6. З'ясуйте труднощі, які виникають в учнів у процесі сприймання й переказування текстів/ медіатекстів (шляхом студіювання тематичних джерел/ проведення анкетування вчителів у соціальній мережі).

7. Запропонуйте методичні рекомендації щодо організації дослідження медійних текстів через призму формування інфомедійної грамотності учнів та культури їхнього мовлення.

8. Назвіть критерії і норми оцінювання учнівських переказів за 12-тибальною системою.

9. Підготуйте (в парі, трійці чи одноосібно) комп'ютерну презентацію з теми *«Методика написання переказів у 5-9 класах»*.

10. Розробіть проєкт уроку, на якому учні пишуть навчальний переказ (клас, тему і вид переказу виберіть самостійно). Підготуйтеся до проведення фрагмента уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«урок розвитку мовлення»*, *«мовленнєві вміння»*, *«навчальний переказ»*, *«докладний переказ»*, *«стислий переказ»*, *«вибірковий переказ»*, *«вільний переказ»*, *«творчий переказ»*, *«текст»*, *«медіатекст»*, *«інформація»*, *«інтерпретація»*, *«реферат»*, *«конспект»*?

2. Які види переказів передбачено в модельних навчальних програмах з української мови для 5-6 і 7-9 класів?

3. З яких етапів (елементів) складається структура уроків написання різних видів переказів?

4. Які мовленнєві вміння та навички потрібно сформувати в учнів гімназії під час написання різних видів переказів?
5. Які методи доцільно використовувати на уроці написання переказу в гімназії?
6. Які засоби варто використовувати на уроці для підготовки учнів до написання навчального переказу?
7. За якими критеріями потрібно оцінювати навчальні перекази?
8. Які типи і види помилок має брати до уваги вчитель під час оцінювання переказів?

Рекомендовані джерела та література

1. Дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарії оцінювання (для 5-6 та 7-11 класів закладів загальної середньої освіти) / Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023.
2. Караман С. О., Мацько Л. І., Караман О. В. Українська мова: Як писати переказ: навч.-метод. посіб. Київ: Магістр-S, 1998.
3. Криськів М. Підготовка до написання творчого переказу, його аналіз та оцінювання. *Studia Methodologica*. 2021. № 52. С. 99-111.
4. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.
5. Мацько Л., Мацько О., Калита О. Новий підхід до переказу з творчим завданням. *Дивослово*. 2007. №5. С.2-5.
6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2005.
7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
8. Палихата Е. Я. Методика написання переказів учнями основної школи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2012. Вип. 31. С. 133-136.
9. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

10. Розвиток мовлення. Українська мова. 5–11 класи: видання друге, доповнене / За заг. ред. О. А. Бондаренко, О. О. Чмигової. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2017.

11. Шабельник Т. М., Жовтобрюх В. Ф., Лісничка Л. Е. Українська мова. Усі види переказів. 5-11 класи. Харків: Ранок, 2010.

12. Філоненко Л. Використання сучасних методів під час роботи над переказами текстів різних типів і стилів мовлення. *Українська мова й література в школі*. 2007. №1. С.9-13.

Тема 4

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ УЧНІВСЬКИХ ТВОРІВ

Мета: оволодіти методикою підготовки учнів до написання творів різних типів, із урахуванням лінгводидактичних засад мовленнєвого розвитку здобувачів базової середньої освіти; виробити вміння й навички доцільно застосовувати форми, методи й засоби під час навчання учнів писати творчі роботи різних типів на уроках української мови в гімназії; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Розгляньте типи уроків розвитку мовлення в працях О. Біляєва, М. Стельмаховича, Г. Шелехової, М. Пентилюк через призму актуальності їх у НУШ.

2. Визначте місце творів у системі роботи з розвитку мовлення учнів гімназії.

3. Пригадайте принципи методики мовленнєвого розвитку, розгляньте їх через призму підготовки учнів гімназії до написання творів різних типів.

4. Унаочніть класифікацію учнівських творчих робіт, їх структуру.

5. Опрацюйте методичку написання творів-розповідей, описів, роздумів у гімназії.

6. Назвіть критерії і норми оцінювання учнівських творів за 12-тибальною системою.

7. Продумайте навчальну роботу зі складання розповіді про улюбленого українського художника на основі зібраної в інтернеті інформації про його життя та творчість із використанням дієприслівників доконаного й недоконаного виду (наприклад: розшукавши (інформацію), зібравши (свідчення, спогади), працюючи (над полотнами, малюнками), перемагаючи (труднощі), долаючи (перешкоди) та ін.). Поділіться думками щодо організації такої роботи на уроці української мови в 7 класі.

8. Підготуйте (у парі, трійці чи одноосібно) комп'ютерну презентацію *«Твір як один із основних видів робіт з розвитку мовлення учнів гімназії»*.

9. Складіть проєкт уроку підготовки учнів до написання твору-роздуму на одну з тем: *«Туристична привабливість України», «Історична доля рідного народу»* (9 клас). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«урок розвитку мовлення», «текст», «медіатекст», «есе», «навчальний твір», «твір-розповідь», «твір-опис», «твір-роздум», «портретний нарис», «мовні засоби текстового зв'язку»?*

2. У чому різниця між поняттями *«креативність»* і *«творчість»?*

3. Яка структура різних типів учнівських творів: розповіді, опису, роздуму?

4. Які мовленнєві вміння та навички потрібно сформувати в учнів гімназії під час написання творчих робіт?

5. Які методи доцільно використовувати для розвитку мовленнєвої творчості учнів гімназії?
6. За якими критеріями потрібно оцінювати учнівські твори?
7. Які типи і види помилок має брати до уваги вчитель під час оцінювання творчих робіт?

Рекомендовані джерела та література

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика української мови: навч.-метод. посібник. Київ: Генеза, 2005.
2. Довга О. М. Як писати твір: метод. посіб. для вчителів-словесників. Київ: Просвіта, 1997.
3. Дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарій оцінювання (для 5-6 та 7-11 класів закладів загальної середньої освіти) / Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023.
4. Кучерук О., Миржигєвська Г. Розвиток творчих здібностей п'ятикласників як лінгвометодична проблема. *Українська мова і література в школах України*. 2015. №3. С. 22–26.
5. Кучеренко І. Уроки розвитку зв'язного мовлення: ретроспективний аналіз типологій у лінгводидактиці ХХ століття. *Філологічний часопис*, 2017. №1.
6. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.
7. Кучерук О. А. Розвиток креативності мовної особистості учня основної школи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. № 6 (72). С. 82-87.
8. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2005.
9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
10. Пентилюк М. Сучасні підходи до типології уроків. *Дивослово*. 2008. № 6. С. 2–5.
11. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

12. Розвиток мовлення. Українська мова. 5–11 класи: видання друге, доповнене / За заг. ред. О. А. Бондаренко, О. О. Чмигової. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2017.

13. Шелехова Г. Система навчання опису як типу мовлення в 6 класі (за новою програмою). *Українська мова й література в школі*. 2007. №7. С.13-18.

Тема 5

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СТИЛІСТИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади навчання стилістики в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички розроблювати вправи зі стилістики, доцільно добирати дидактичні тексти різних стилів мовлення, дидактично виправдано застосовувати методи й засоби для навчальної роботи стилістичного характеру; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Визначте основні завдання, зміст роботи з вивчення стилістики в 5-6 і 7-9 класах, за модельними програмами двох авторських колективів, на основі порівняльного студіювання. Висловіть своє ставлення щодо нерівномірного врахування стилістики в програмах двох авторських колективів.

2. Пригадайте основні стилі мовлення та їх характеристики.

3. Розгляньте методичні принципи навчання стилістики в шкільному курсі української мови.

4. Осмисліть особливості застосування форм, методів, засобів навчання для опанування стилістики в 5-9 класах і розвитку культури мовлення учнів.

5. Озвучте поради для майбутніх учителів-словесників щодо використання стилістичного експерименту на уроках української мови.

6. Підготуйте повідомлення (з унаочненням) на тему «*Стилiстичний аналіз тексту в шкільному курсі української мови (5-9 класи)*».

7. Розробіть три цікаві стилістичні вправи для учнів 8-9 класів з використанням медіатекстів.

8. Підготуйте поради для вчителя-словесника щодо підготовки учнів 7 класу до створення повідомлення для соцмережі чи вебсайту з використанням дієприкметників.

9. Доберіть інформаційний медіатекст для учнів 8-9 класів і зробіть його аналіз за такими аспектами: хто автор; з якою метою створений; для кого створений; хто фінансував; які джерела використані; яка надійність джерела; де факти, де судження, мовне оформлення їх; що замовчується чи приховується в тексті; у чому користь інформації.

10. Розробіть проєкт нетрадиційного уроку з теми «*Стилi й типи мовлення*» для 8 класу (Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Київ, 2023). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «*стилістика*», «*стилi мовлення*», «*стилістичні вміння*», «*стилістична норма*», «*стилістична помилка*», «*стилістичний експеримент*», «*стилістичний аналіз*», «*стилістичні вправи*», «*культура мовлення*», *інфомедійна грамотність*?

2. У чому різниця між поняттями «*факти*» і «*судження*»?

3. Опанування яких стилів мовлення передбачено в модельних навчальних програмах з української мови для 5-6 і 7-9 класів?

4. Які особливості різних стилів мовлення?
5. Які стилістичні вміння та навички потрібно сформувати в учнів гімназії?
6. Які принципи навчання стилістики описано в працях лінгводидактів?
7. Які методи доцільно використовувати для формування стилістичних умінь учнів і розвитку культури мовлення?
8. Які засоби варто застосовувати для формування стилістичних умінь учнів і розвитку культури мовлення?
9. Які види стилістичних помилок має брати до уваги вчитель у процесі навчання української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003.
2. Банзерук О. В. Вивчення стилістики у школі. *Література та культура Полісся*. 2008. Вип. 43. С. 223-228.
3. Дорожня карта вчителя мовно-літературної галузі: інструментарій оцінювання (для 5-6 та 7-11 класів закладів загальної середньої освіти) / Т. Гнаткович, О. Котусенко, О. Опачко. Ужгород: Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023.
4. Калита О., Романенко Ю. Вивчення морфологічних засобів стилістики в середній загальноосвітній школі. *Дивослово*, 2008. №3. С.2-6.
5. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011.
6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; за ред. проф. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.
7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
8. Пентилюк М. І. Робота зі стилістики в 4-6 класах: посіб. для вчит. Київ: Рад. школа, 1984.
9. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

10. Попович А. С. Витоки стилістики української мови у праці К. Лучаковського «Начерк стилістики, поетики і риторики з додатком про красу мови і будову вірша». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. Випуск 40. С. 396–399.

11. Філоненко Л. Використання сучасних методів під час роботи над переказами текстів різних типів і стилів мовлення. *Українська мова й література в школі*. 2007. №1. С.9-13.

Тема 6

МЕТОДИКА НАПИСАННЯ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади написання ділових паперів в умовах базової середньої освіти; навчитися добирати/створювати систему вправ і завдань для формування в учнів умінь ділового мовлення; напрацювати досвід дидактично доцільно застосовувати форми, методи й засоби для навчання учнів гімназії писати ділові папери; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Перегляньте модельні програми для 5-6 і 7-9 класів двох авторських колективів; на основі порівняльного студювання цих програм висловіть думку, у якій із програм більшою мірою передбачено вивчення понять офіційно-ділового стилю мовлення і ділових паперів. Яке ваше ставлення щодо нерівномірного представлення офіційно-ділової стилістики в програмах двох авторських колективів?

2. Яка мета і зміст роботи з написання ділових паперів у гімназії?

3. Перегляньте принципи і методи підготовки учнів до складання ділових паперів (звіт про виконану роботу, заява, лист-запрошення тощо).

4. Доберіть і опрацюйте науково-методичні статті, інші джерела за темою «Формування вмінь ділового мовлення в учнів 5-9 класів»,

презентуйте в аудиторії погляди науковців-методистів щодо роботи з діловими паперами.

5. Продумайте й озвучте методичні рекомендації щодо підготовки учнів до написання оголошення для розміщення на шкільному вебсайті (на шкільній дошці оголошень) про очікувану подію (екскурсію учнів до музею, відвідання театру, організацію поїздки до музею та ін.).

6. Розробіть (і презентуйте в аудиторії) наочність для підготовки учнів до написання листа-запрошення (або: листа-вітання, листа-повідомлення) в офіційно-діловому стилі з використанням звертань та вставних слів (сполучень слів, речень), з подальшим створенням його за допомогою текстового редактора Word.

7. Укладіть систему вправ і завдань для формування в учнів 5-6 (чи 7-9) класів умінь ділового мовлення.

8. Розробіть проєкт уроку розвитку мовлення на тему *«Ділові папери. Звіт про виконану роботу»* для 9 класу (Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи». Київ, 2023. С.58). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«офіційно-діловий стиль мовлення»*, *«документ»*, *«ділові папери»*, *«мовне кліше»*, *«уміння ділового мовлення»*, *«ділове спілкування»*, *«способи ділового спілкування (переконання, наслідування, навіювання, психічне зараження)»*, *«стилі ділового спілкування (ритуальний, маніпулятивний, гуманістичний)*, *«етика ділових відносин»*?

2. На яких принципах базується робота з написання ділових паперів у гімназії?

3. Які вміння та навички потрібно сформувати в учнів гімназії під час написання ділових паперів?

4. Які методи варто використовувати для формування вмінь ділового мовлення в учнів 5-9 класів?

5. Які засоби ви порадили б учителям-словесникам для формування вмінь ділового мовлення в учнів 5-9 класів?

6. Які види вправ доцільно використовувати для формування вмінь ділового мовлення в учнів 5-9 класів?

Рекомендовані джерела та література

1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я. Ділове спілкування: навч. посіб. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015.

2. Глазова О., Косяч Т. Ділове мовлення (5–11 кл.). *Дивослово*. 1996. № 8. С. 46-52.

3. Заверющенко М. П, Кримець О. М. та ін. Офіційно-діловий стиль: правила укладання документів різних видів: навч. посіб. Харків: НТУ «ХПІ», 2019.

4. Зубков М. Г. Норми та культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. 2-е вид., доп. і змін. Київ: Арій, 2019.

5. Карнегі Д. Як здобувати друзів і впливати на людей: пер. з англ. В. М. Грузина. Київ: Молодь, 1990.

6. Кацавець, Р. С. Ділова українська мова. За новим Українським правописом: навч. посіб. Київ : Алерта, 2020.

7. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

8. Михайлюк В. Аспекти формування культури ділового мовлення. *Дивослово*. 2001. № 3. С. 41-44.

9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

10. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010.

11. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

12. Хміль Ф. І. Ділове спілкування: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004.

МОДУЛЬ 5
ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В УЧНІВ ГІМНАЗІЇ

Тема 1
ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ВІДОМОСТЕЙ
ПРО УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади вивчення загальних відомостей про українську мову в умовах базової середньої освіти; набути вміння й навички розроблювати відповідні вправи, доцільно застосовувати форми, методи й засоби до навчання загальних відомостей про українську мову; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Розгляньте місце, завдання, значення роботи з вивчення загальних відомостей про українську мову в процесі формування предметної компетентності учнів гімназії.
2. Як можна реалізувати міжпредметні зв'язки, інтегровані уроки в процесі опанування загальних відомостей про українську мову?
3. Визначте форми, методи і засоби роботи з вивчення загальних відомостей про українську мову.
4. Як можна використовувати інформаційно-цифрові технології для навчання учнів гімназії загальних відомостей про українську мову?
5. Які труднощі можуть виникнути під час вивчення загальних відомостей про українську мову в гімназії і як їх усунути?
6. Поділіться думками, як ви оцінюватимете успішність засвоєння учнями загальних відомостей про українську мову.

7. Продумайте методику ознайомлення учнів із українським лінгвістичним інтернет-порталом «Словники України онлайн» (7 клас).

8. Розробіть алгоритм дій ознайомлення учнів 8 класу із мовними онлайн-словниками. Обґрунтуйте методичну доцільність відповідної роботи.

9. Як би ви організували колективне укладання переліку цікавих учням українськомовних сайтів (7 клас) для формування мотивації до вивчення державної мови, із використанням сервісу Canva чи Google Sites?

10. Доберіть/ розробіть 6 вправ для учнів різних рівнів предметної компетентності до теми «Мова – нетлінний скарб народу» (7 клас, Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін. Модельна навчальна програма «Українська мова. 7–9 класи». Київ, 2023. С.4).

11. Створіть 3 меми до вступних тем зі шкільного курсу української мови (5-9 класи), використовуючи генератор мемів (<https://www.iloveimg.com/uk/meme-generator>). Зробіть до них узагальнений лінгвометодичний коментар.

12. Розробіть проєкт уроку на одну з тем: «Українська мова в житті українців» (5 клас; за модельною навчальною програмою з української мови для 5-6 кл, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.), «Краса і багатство української мови» (6 кл., за модельною навчальною програмою з української мови для 5-6 кл, авт.: Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.), «Мова як засіб пізнання, впливу та головна ознака й визначальний чинник ідентичності української нації» (8 клас; за модельною навчальною програмою з української мови для 7-9 кл., авт.: Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін.), «Розвиток української мови» (9 клас, за модельною навчальною програмою з української мови для 7-9 кл., авт.: Заболотний О. В., Заболотний В. В. та ін). Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «мова», «рідна мова», «державна мова», «мовна стійкість», «мовна свідомість», «мовний патріотизм», «меми», «онлайн-словники», «Canva», «Google Sites»?
2. Які основні етапи навчання загальних відомостей про українську мову в ЗЗСО?
3. Які принципи варто враховувати під час організації навчання загальних відомостей про українську мову в класах гімназії?
4. Які форми і методи варто використовувати в процесі навчання загальних відомостей про українську мову в класах гімназії?
5. Які інтерактивні методи можуть допомогти учням гімназії краще засвоювати загальні відомості про українську мову?
6. Які засоби і сервіси ІКТ доцільно використовувати під час навчання учнів гімназії загальних відомостей про українську мову?

Рекомендовані джерела та література

1. Вервейко Л. В. Стислий огляд виникнення й розвитку науки про мову. Місце мовознавства серед інших наук. Заняття факультативу філологічного профілю. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. № 11. С. 2-5.
2. Видайчук Т. Л. Аспекти історії української мови як засіб формування національної ідентичності та історичної пам'яті. *Український педагогічний журнал*. 2022. 2. С. 48-63.
3. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. Нариси: навч. посіб для студ. вищ. навч. закл. Київ: Довіра, 2007.
4. Масенко Л. Т. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали. Київ. Києво-Могилянська академія. 2005.
5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; кол. авт. за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.
6. Методика навчання української мови: поточний та модульний контроль. Тести. Контрольні роботи : навчально-методичний посіб./ М.І. Пентилюк, Т.Г.Окуневич, Н.С. Бородіна та ін. Київ : Ленвіт, 2012.
7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna->

serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku

8. Мозер Міхаель. Історія української мови. Київ: Лікбез. Історичний фронт, 2018. 28 с. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/ Michael_Moser/Istoriia_ukrayinskoi_movy.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Michael_Moser/Istoriia_ukrayinskoi_movy.pdf)

9. Огієнко Іван (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2001.

10. Онлайн-ресурси з вивчення української мови. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/onlain-resursy-tablytsia>

11. Півторак Г. П. Українці: звідки ми і наша мова: дослідження, факти, документи. Київ: ПАТ «Віпол», 2014.

12. Підручники. *Сайт МОН України.* URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki> Пентиліук М.І., Окуневич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2010.

13. Селезньов В. Мовні війни. Міф про зіпсованість української мови. Харків: Віват, 2016.

14. Шевельов Ю. Історична фонологія української мови. Харків. АКТА, 2002.

Тема 2

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади навчання елементів лінгвістики тексту в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички розроблювати систему вправ з питань лінгвістики тексту, доцільно застосовувати форми, методи й засоби навчання під час роботи з текстом (художнім і медійним), його структурно-граматичними, змістовими, комунікативними, знаковими особливостями; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Яка мета, завдання, значення роботи з текстом/ медіатекстом в умовах базової середньої освіти?

2. Перегляньте теорії тексту в лінгвістиці, психолінгвістиці й лінгводидактиці.

3. З'ясуйте особливості методики навчання лінгвістики тексту учнів гімназії з урахуванням ідей медіаосвіти.

4. Унаочніть поняття текст, структурні компоненти тексту (речення, складне синтаксичне ціле (надфразна єдність) і його ознаки (тематична цілісність, зв'язність, структурна організація, завершеність та ін.), використовуючи онлайн-інструмент Canva.

5. Побудуйте розповідь на прикладі конкретного тексту про актуальне членування речення («відоме» і «нове» в тексті), зв'язки в тексті (контактні й дистантні, послідовні й паралельні, перспективні й ретроспективні) для філологічно обдарованих учнів (8-9 клас).

6. Складіть 3 вправи для роботи з мовними засобами текстового зв'язку і з виявлення етнокультурних специфічних рис тексту (9 клас).

7. Розробіть проект уроку розвитку мовлення «Аналіз медіатексту» (8 клас). Зосередьте увагу на текстовій діяльності: аналіз зв'язності тексту та його композиції; розпізнавання в медіатексті фактів і суджень; пошук у ньому елементів маніпуляцій; визначення новизни й актуальності інформації; визначення й обґрунтування надійності джерела інформації; виявлення відомої і нової інформації, явної і прихованої тощо. Покажіть фрагмент уроку в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «*лінгвістика тексту*», «*текст*», «*медіатекст*», «*інформація*», «*факти*», «*судження*», «*фейки*», «*маніпуляції*», «*пропаганда*», «*дидактична текстологія*»,

«лінгводидактичний аналіз тексту», «медіаосвіта», «інфомедійна грамотність»)?

2. Яка роль елементів лінгвістики тексту в навчанні української мови учнів 8-9 класів?

3. Для чого потрібна робота з визначення особливостей медійного тексту на уроках української мови у 8 класі?

4. Які методи варто використовувати для вивчення структури й змісту тексту у 8-9 класах?

5. Які труднощі можуть виникнути в учнів під час аналітичної роботи з текстом у 8-9 класах і як їх усунути?

Рекомендовані джерела та література

1. Грипас Н. Я. Робота над текстом на уроках мови в 4-6 класах. Київ: Рад. школа, 1989.

2. Ковальчук С. Цикл уроків з теми «Лінгвістика тексту» (9 клас). *Українська мова і література в школі*. 2004. № 1. С. 31-34.

3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). *MediaSapiens*. 2016. 24 квітня. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya

4. Кравець Л. Лінгвістика тексту і текстологія – дві філологічні науки. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 5-6. С. 32-35.

5. Кучерук О. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2020. №3. С.9-12.

6. Мельничайко В. Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. Київ: Рад. школа, 1986.

7. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах : підруч. для студ. філол. фак. ун-тів / М. І. Пентиліук, С. О. Караман, О.В. Караман та ін.; за ред. проф. М. І.Пентиліук. К.: Ленвіт, 2005.

8. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

9. Мороз С. Як стати успішною людиною? Конспект інтерактивного уроку з теми «Лінгвістика тексту. Актуальне членування речення: «дане» і

«нове», 9 клас. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2005. № 2. С. 25-30.

10. Навчально-методичні матеріали для вчителя «Інфомедійна грамотність на уроках української мови» 8–9 класів, IREX, проєкт «Вивчай і розрізняй: інфо-медійна грамотність» (Learn to Discern in Education), 2020 рік). *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi-pidruchniki-ta-navchalno-metodichni-posibniki-rekomendovani-mon/navchalno-metodichni-materiali-dlya-vchitelya-infomedijna-gramotnist-na-urokah-ukrayinskoji-movi-dlya-89-klasiv>

11. Нікітіна А. Лінгводидактичний аналіз тексту в професійній діяльності українського словесника. *Український словесник і сучасна науково-освітня парадигма: зб. матеріалів круглого столу (18 квітня 2023 року, Лубни – Миргород – Полтава)* / за заг. ред. проф. А. В. Нікітіної. Полтава: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С. 81-100.

12. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

13. Овсієнко Л. М. Теоретичні основи навчання лінгвістики тексту студентів філологічних спеціальностей на засадах компетентнісного підходу: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2017.

14. Симоненко Т. Дидактична текстологія: навч.-метод. посіб. Черкаси: Вертикаль, 2006.

ТЕМА 3

МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ Й ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови в умовах базової середньої освіти, набути вміння й навички розроблювати завдання для контролю й оцінювання навчальних досягнень з української мови в учнів гімназії, доцільно застосовувати відповідні форми, методи й засоби; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Підготуйте анотований список науково-методичних статей за останні 5 років про особливості сучасного контролю навчальних досягнень учнів з української мови.
2. У чому суть компетентнісного підходу до оцінювання навчальних досягнень учнів, за концепцією «Нова українська школа» (2016)?
3. Опрацюйте принципи, методи, форми, засоби контролю й оцінювання учнівських досягнень.
4. Осмисліть функції педагогічного оцінювання (діагностувальна, навчальна, виховна).
5. Визначте особливості поточної, тематичної і підсумкової форм оцінювання.
6. Що таке формувальне оцінювання, яке ваше ставлення до нього?
7. Поділіться думками про підсумкове оцінювання як інструмент вимірювання освітніх втрат та планування їх подолання.
8. Опрацюйте інформацію про учнівське мовне портфоліо, висловіть своє ставлення до цього способу контролю й оцінювання навчальних досягнень здобувача.
9. Підготуйте комп'ютерну презентацію про особливості побудови запитань, завдань, тестів для контролю й оцінювання предметних досягнень учнів, критерії оцінювання навчальних результатів учнів з української мови.
10. Розробіть контрольні тести з української мови на самостійно вибрану тему для учнів 7 класу за допомогою застосунку Google Forms. Підготуйте методичний коментар до розроблених тестів.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «поточне оцінювання», «підсумкове оцінювання», «формувальне оцінювання», «учнівське мовне портфоліо», «тести», «компетентнісні тести»?

2. У чому суть компетентнісного, когнітивного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови?

3. На яких принципах має базуватися контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів?

4. Які методи доцільно використовувати для контролю й оцінювання учнівських досягнень з української мови?

5. Які цифрові ресурси варто застосовувати для опитування учнів на уроці української мови?

6. Які цифрові ресурси корисно застосовувати для створення контрольних завдань з української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Жук Ю. О., Гривко А. В. Особливості оцінювання результатів навчання учнів 5 – 6 класів. *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови* / за заг. ред. О. Топузова, Т. Засекої. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. С.55-78.

2. Заболотний О. В., Заболотний В. В. Українська мова. 6 клас НУШ. Контроль результатів навчання: формувальне, поточне та підсумкове оцінювання. Київ: ТОВ "Літера ЛТД" 2023.

3. Концепція «Нова українська школа»; упоряд.: Л. Гриневич, О. Єлькін та ін; за заг. ред. М. Грищенка. Київ, 2016.

4. Кучерук О. А., Башманівська Л. А., Шурхно Н. Ф. Сучасні підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів ліцеїв: лінгводидактичний аспект. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2023. № 60. С. 215- 228.

5. Ляшенко О. І., Жук Ю. О., Ващенко Л. С. та ін. Тестові технології оцінювання компетентностей учнів / за ред. Ляшенко О. І., Жука Ю. О. Київ: Видавничий дім «Сам». 2017.

6. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2005.

7. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna->

serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku

8. Онлайн-тести «На Урок». URL: <https://mooc4ua.online/products/3>

9. Підручники. *Сайт МОН України.* URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

Тема 4

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ОНЛАЙНОВОЇ ОСВІТИ

Мета: опрацювати теорію і практику навчання української мови в умовах онлайн-освіти на рівні гімназії, набути вміння й навички розроблювати методи, засоби для змішаної форми навчання предмета, дистанційної взаємодії в межах базової середньої освіти; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Проведіть невелике дослідження про навчання української мови в умовах онлайн-освіти (виклики, можливості).
2. З'ясуйте принципи, методи, засоби взаємодії з учнями на уроці української мови в умовах онлайн-освіти.
3. У чому особливість змішаної форми навчання української мови?
4. Що має знати вчитель-словесник про дистанційні уроки.
5. Як пов'язані питання дистанційного навчання та академічної доброчесності?

6. Ознайомтеся з порадами вчительки Руслани Радчук щодо дистанційного навчання, висловіть свою думку щодо них.

ПОРАДИ ВЧИТЕЛЯМ

- Давати завдання дітям самостійно опрацювати параграф такий-то і до нього завдання – це визнання того, що професія педагога нічого не варта. Тоді вже чесніше відпустити дітей на канікули.
- Погано працює також відносно конкретизований список завдань. Справді працюють лише чіткі, короткі, вимірювані кроки і завдання.
- Якщо у вас немає можливості для частого зворотного зв'язку, то, знову ж, – чесніше відпустити дітей на канікули і пройти пропущені теми після відновлення занять.
- Не починайте дистанційне навчання з нової теми. Повторення дасть можливість дібрати темп і підходи, що пасують саме вашому класу.
- Опитування і онлайн-тести – це те, що більш-менш працює. Опитування особливо цінні, бо дають можливість коригувати ваш план і вимоги до дитини. А в дітей з'являється відчуття, що до них прислухаються.
- Гра працює завжди і приводить дитину до стільця на деякий час: заведи інстаграм літературного або історичного героя, напиши листа комусь, поміряй об'єм і поверхню тумбочки – такі завдання виконуються з більшим задоволенням.
- Диференціюйте завдання: навантажуйте і хваліть відмінників, розважайте і заохочуйте решту.
- Дедлайн може бути гнучким, але має бути обов'язково. Без дедлайну ви можете ніколи не дочекатися відповіді.
- Проведіть опитування батьків і прислухайтесь до них. Вас будуть обожнювати (за *інтернет-джерелом*:

<https://nus.org.ua/articles/10-lajfhakiv-dlya-vchyteliv-i-porada-batkam-vchytelka-matematyky-pro-dystantsijne-navchannya/>)

7. Пригадайте особливості онлайн-уроку української мови.

8. Осмисліть онлайн-частину змішаного навчання української мови, зокрема синхронний, асинхронний режим дистанційної взаємодії.

9. Розгляньте можливості застосунку Google Classroom для змішаного навчання української мови.

10. Доберіть три нейромережі для створення навчального контенту з української мови, підготуйте про них презентацію.

11. Підготуйте проєкт онлайн-уроку з української мови для 9 класу (тему виберіть за програмою) або розробіть і запишіть відеоурок для 7 класу про службові частини мови (загальні ознаки). Покажіть фрагмент уроку чи відеоурок в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «змішана форма навчання», «дистанційне навчання», «онлайн-урок», відеоурок», «штучний інтелект», «синхронне навчання», «асинхронне навчання», «академічна доброчесність»?

2. Які переваги і недоліки має дистанційне навчання української мови порівняно із традиційним?

3. Як підтримувати мотивацію учнів під час дистанційного навчання української мови?

4. Як адаптувати традиційні методи навчання української мови до умов дистанційної освіти?

5. Як оцінювати навчальні досягнення учнів гімназії в умовах дистанційного та змішаного навчання української мови?

Рекомендовані джерела та література

1. Академічна доброчесність для вчителя і учня! URL: <https://project380890.tilda.ws/page7412233.html>

2. Всеукраїнська школа онлайн: платформа для дистанційного та змішаного навчання школярів 5-11 класів. *Офіційний сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/vseukrainska-shkola-onlayn?&type=all&tag=vseukrainska-shkola-onlayn>

3. Голуб Н., Горошкіна О. Методи дистанційного навчання української мови. *Український педагогічний журнал*. 2022. №. 3. С.148–158. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/635/610>

4. Дика Н., Глазова О. Використання технологій візуалізації в дистанційному навчанні української мови в закладах загальної середньої

освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 4. С75-82.

5. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : затверджено Постановою МОН України 20 груд. 2000 р. URL: https://rada.info/upload/users_files/44327624/32156aad7b7754a51811885c84709446.pdf

6. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища. *E-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін* : кол. монограф. / за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2017. С. 40–54.

7. Кухаренко В. М. та ін. Теорія та практика змішаного навчання: монографія; ред. В. М. Кухаренко. Харків, 2016.

8. Кучерук О. А. Основні напрями розвитку електронної лінгводидактики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 41. № 3. С. 83–91. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/67>

9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuysya-poetapno-z-2022-roku>

10. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

11. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі. Київ, 2020.

12. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів / НУШ, ГО «Смарт Освіта». 2020. 23 квітня. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyku-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/>

13. Омельчук С. А., Степанова М. О. Трансформація структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 97. С. 12-21.

14. Організація дистанційного навчання в школі: методичні рекомендації / Міжнародний фонд «Відродження», ГО «Смарт Освіта», МОН України. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf>

15. Санітарний регламент для закладів ЗСО, затверджений наказом МОЗ України № 2205 від 25.09.2020.

16. Сорочан Т., Кушнір Л. Використання моделі SAMR для створення ефективної стратегії змішаного навчання в ЗВО та ЗФПО. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2023. Вип. 70, том 1. С. 358-362.

17. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Київ: Олді+, 2021.

18. Як використовувати YouTube в дистанційному навчанні. *Сайт «Нова українська школа»*. 2020. 6 квітня. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-vykorystovuvaty-youtube-u-dystantsijnijnomu-navchanni/>

Тема 5

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади організації й проведення позакласної роботи з української мови в умовах базової середньої освіти, оволодіти методикою позакласної роботи з української мови в гімназії; вчитися доцільно шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Осмисліть значення й місце позакласної роботи з української мови в умовах базової середньої освіти.
2. Обміркуйте основні завдання і зміст позакласної роботи з української мови в гімназії.
3. Яких принципів потрібно дотримуватися в організації позакласної роботи з української мови?
4. Перегляньте основні форми і види позакласної роботи з української мови.
5. Опрацюйте особливості функціонування шкільного гуртка української мови.
6. Які, на вашу думку, 4 питання є основними для засвоєння однокурсниками теми «*Особливості позакласної роботи з української мови в школі*»? Доведіть значущість визначених питань.

7. Підготуйте (в парі чи одноосібно) на основі опрацьованих джерел і попереднього завдання комп'ютерну презентацію з теми «*Особливості позакласної роботи з української мови в школі*».

8. Складіть план роботи мовного гуртка на перше півріччя для 7 класу (тему гуртка виберіть самостійно).

9. Розробіть 2 нетрадиційні вправи з інфомедійним компонентом для позакласної роботи з української мови (8-9 клас).

10. Самостійно або в парі розробіть проєкт позакласного заходу з української мови для учнів 8-9 класів. Покажіть його в аудиторії.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: «*позакласна робота з української мови*», «*мовний гурток*», «*мовний конкурс*», «*мовний вечір*», «*мовний диспут*», «*мовний флешмоб*», «*мовний квест*», «*мовний проєкт*», «*мовний перформанс*», «*мовний марафон*», «*мовно-літературна віртуальна екскурсія*», «*майстер-клас із редагування тексту*», «*майстер-клас із творчого письма*», «*учнівська олімпіада з української мови*», «*День рідної мови*», «*Тиждень української мови*», «*Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика*»?

2. Які види мовних гуртків є актуальними для учнів 5-6, 7-9 класів?

3. Як стимулювати й підтримувати мотивацію учнів під час роботи мовного гуртка української мови?

4. Які цифрові ресурси й педагогічні технології доцільно використовувати для організації позакласної роботи з української мови у форматі дистанційного/ змішаного навчання?

5. Які критерії оцінювання ефективності позакласної роботи з української мови?

6. Як залучити батьків, громаду до позакласних заходів, присвячених українській мові?

Рекомендовані джерела та література

1. Александрова В. Ф. Поглиблюємо знання з української мови у процесі позакласної роботи: навч.-метод. посіб. К. : Агрармедіагруп, 2016.
2. Александрова В. Тиждень української мови у загальноосвітній школі. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 1. С. 54-60.
3. Александрова В. Фразеологічні ігри у позакласній роботі з української мови зі старшокласниками. *Українська мова і література в школах України*. 2018. № 9. С. 61-63
4. Баган М. П. Мовні змагання : кросворди, сценарії лінгвістичних ігор та конкурсів з української мови. К. : Редакція загальнопедагогічних газет, 2003.
5. Баяк Є. Ми говоримо українською. Інтелектуально-мовознавчий турнір. *Дивослово*. 2018. № 2. С. 17-20.
6. Васильченко В. Панство, вишляхетноймось. *Український інтерес*, 01.11. 2023. URL: <https://uain.press/blogs/559954-559954>
7. Васильченко В. Добродій – «який діє добро». *Український інтерес*, 26.05.2024. URL: <https://uain.press/blogs/dobrodij-yakij-diye-dobro-826445>
8. Васильченко В. Цензура. Розстрільний список для слів. *Український інтерес*, 23.05.2024. URL: https://uain.press/blogs/tsenzura-rozstrilnij-spisok-dlya-sliv-861151#google_vignette
9. 10 українських слів, якими ви здивуєте своїх друзів. *Сайт Gazeta.ua*. URL: https://gazeta.ua/articles/chistota-movlennya/_10-ukrayinskih-sliv-yakimi-vi-zdivuyete-svoyih-druziv/789727
10. Діденко Н. Принципи організації позакласної роботи з української мови у процесі профільного навчання. *Педагогічний дискурс*. 2015. Вип. 18. С. 79-82.
11. Караман С. Позакласна робота з української мови. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 9. С. 45 – 47.
12. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.
13. Позакласна робота з рідної мови в школі / Упоряд. К. Ю. Голобородько. Харків: Вид. група «Основа», Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу». 2005. Вип. 2 (15)).
14. Потапенко О. І. Гурткова робота з української мови в 4 - 8 кл. Київ: Рад. школа, 1989.
15. Програми курсів за вибором і факультативів з української мови: 8-11 класи / за заг. ред. канд. пед. наук К. В. Таранік-Ткачук. Київ: Грамота, 2013.
16. Рудницька О. Мовознавчий квест для учнів 6-7 класів. *Дивослово*. 2017. № 1. С. 22-24.

17. Середюк Г. М. Позакласна робота з української мови та літератури. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007.

18. ТОП-10 слів, яких слід позбутися в українській мові. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=LSPrNSTZczY>

19. Тюріна Т. М. Тиждень української мови та літератури у школі. 5–11 класи. Харків: Веста: Ранок, 2010.

20. Українська мова на початку ХХ століття: цікаві слова, які більше не вживаються: *Сайт «Буг»*, 17.10. 2017. URL: <https://bug.org.ua/borsch/ukrajinska-mova-na-pochatku-xx-stolittya-tsikavi-slova-yaki-bilshe-ne-vzhyvayutsya-191354/>

21. Марущак Д. Що таке фемінітиви і для чого вони потрібні? *Na chasi*. 27.05. 2017. URL: <https://nachasi.com/cards/2017/05/27/feminitives/>

Тема 6

ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА УЧНІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мета: опрацювати лінгводидактичні засади дослідницької роботи учнів з української мови в умовах базової середньої освіти, набуті вміння й навички з підготовки учнів до виконання дослідницьких робіт, до презентації результатів дослідження у формі доповіді, слайд-шоу; вчитися шукати, оцінювати, інтерпретувати, представляти тематичну інформацію, прогнозувати, здійснювати рефлексію.

Запитання й завдання для самопідготовки

1. Розгляньте значення дослідницької роботи здобувачів базової середньої освіти.

2. Ознайомтеся з дослідницькою роботою учнів 9 класу в межах МАН, зверніть увагу на відповідні критерії оцінювання дослідницької роботи з української мови.

3. Опрацюйте інформацію про методи учнівського наукового дослідження з української мови.

4. Які вимоги до оформлення й захисту учнівських досліджень з української мови?

5. Опрацюйте методику підготовки учнівської доповіді й електронної презентації результатів дослідження з української мови.

6. Які вебресурси (вебсайти, реферативні бази даних, е-бібліотеки та ін.) ви б порадили учням гімназії для пошуку інформації, організації діалогу під час виконання дослідження з української мови?

7. Висловіть своє ставлення до питання академічної культури й доброчесності вчителя-словесника, учнів.

8. Які можливості є в учителя української мови НУШ для підвищення кваліфікації?

9. Розробіть тематику й план до трьох наукових робіт з української мови для учнів-учасників МАН (9 клас).

10. Створіть презентацію з теми *«Академічна культура й доброчесність учителя-словесника та учнів»*.

11. Запишіть короткі відеорекомендації для учнів 9 класу гімназії щодо створення електронної презентації власного дослідження з української мови.

Запитання для самоконтролю

1. Що означають такі поняття: *«дослідницький підхід до навчання української мови»*, *«навчально-дослідницька діяльність»*, *«навчально-дослідницькі завдання з української мови»*, *«дослідницькі здібності»*, *«дослідницькі вміння»*, *«урок-дослідження»*, *«наукова освіта»*, *«учнівське дослідження з української мови»*, *«дослідницький метод»*, *«корпус української мови»*, *«державний стандарт України з оформлення бібліографії (ДСТУ 8302:2015)»*, *«мала академія наук»*, *«наукова етика»*, *«академічна доброчесність»*?

2. У чому різниця між поняттями «наука» і «псевдонаука» (на прикладі дослідницької роботи учнів з української мови)?

3. Які основні етапи роботи юних мовознавців із науковими джерелами інформації?
4. Як потрібно оформити наукове конкурсне дослідження учня?
5. Які наукові методи ви порадили б учителю для підготовки учнів до виконання досліджень з української мови?
6. Які труднощі виникають в учнів під час виконання дослідницької роботи з української мови?
7. Яким критеріям має відповідати наукова робота з української мови здобувача загальної середньої освіти?

Рекомендовані джерела та література

1. Антонова О. Є. До історії становлення дослідницького навчання. *Дослідницький компонент у діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних закладів освіти: ретроспектива і перспектива : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21 листопада 2013 року, м.Київ*. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2013. С. 6-13.
2. Богдан С. К. Наукова робота в МАН: десять порад юному мовознавцю: навч.-метод. посіб., вид. 3-тє, виправ. й допов. Луцьк: ВежаДрук, 2018.
3. Борисенко В. В. Дослідницькі завдання в системі мовної освіти. *Українська мова і література в сучасній школі*. 2013. № 5. С. 50-52.
4. Генеральний регіонально анований корпус української мови (ГРАК) / М.Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, Т. Ніколаєнко та ін. Київ, Львів, Єна, 2017-2024. URL: uacorpus.org
5. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>
6. Кириленко О. П., Письменний В. В. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2013.
7. Корпус української мови. URL: <http://korpus.org.ua/>
8. Корпус української мови. *MOVA.info: лінгвістичний портал*. URL: <http://www.mova.info/corpus.aspx>
9. Костікова І. І., Дерев'янка Т. Є. Дослідницька культура вчителів у системі методичної роботи школи. Харків: Вид. група «Основа», 2018. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 5 (184)).
10. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах; ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2005.

11. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoji-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

12. Мосякін С. Л., Новіков О. М. та ін. Науковий метод для молодих дослідників. Посібник для учнів та освітян – учасників науково-технічних конкурсів учнівської молоді. Київ : Наша Формат, 2015.

13. Омельчук С. Дослідницький підхід до навчання мови: лінгводидактичний словник-довідник: навчальний посібник. Київ, 2015.

14. Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика: монографія. Київ: Генеза, 2014.

15. Підручники. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/tag/pidruchniki?&type=all&tag=pidruchniki>

16. Поліхун Н. І. Як стати дослідником : навч.-метод. посіб. для учнів; 2-е вид., доп. Київ: ТОВ «Праймдрук», 2012.

17. Поліхун Н. І. Дистанційна підтримка дослідницької діяльності учнів: методичні рекомендації. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2014.

18. Положення про Малу академію наук учнівської молоді. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0172-06#Text>

19. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016.

20. Тарасюк Т. М. Основи лінгвістичних досліджень: робочий зошит-календар для слухачів позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку секції «Українська мова». Луцьк, 2020.

21. Український національний лінгвістичний корпус. *Український мовно-інформаційний фонд НАН України*. URL: https://svc.ulif.org.ua/UNLC/virt_unlc_4.5/

КОРОТКИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ ІЗ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (друга пол. ХІХ ст. – поч. ХХІ ст.)

Пропонований бібліографічний покажчик є довідковим порадиником для майбутніх учителів-філологів і всіх тих, хто цікавиться питаннями навчання української мови. Його можна використати в процесі написання курсових, бакалаврських, магістерських робіт, для самостійної роботи з методики навчання української мови. У ньому на основі досягнень вітчизняної лінгводидактики стисло й систематизовано подані короткі відомості про окремих мовознавців, педагогів, науковців-методистів, учителів-словесників, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії і практики навчання мови, та їхні окремі методичні праці (монографії, підручники, посібники або статті, значущі з погляду методики навчання).

Зміст матеріалу укладено за алфавітом прізвищ персоналій, що супроводжується інформацією про характер їхньої діяльності та переліком основних публікацій, пов'язаних з методикою навчання української мови, розміщених у хронологічному порядку. Наведений матеріал може дати здобувачеві вищої освіти загальне уявлення про історію становлення й розвитку методики навчання української мови, а також допомогти зорієнтуватися в окремих питаннях її навчання у вітчизняній школі.

З короткого переліку методичних праць, що охоплюють широке коло питань і мають теоретико-практичне значення, здобувач/ здобувачка вищої освіти може вибрати ті роботи (теоретичні положення й методичні рекомендації), які найбільше пов'язані з персональним запитом, з темою власного наукового дослідження.

Авраменко Олександр Миколайович (1971 р. н.) – учитель у технічному ліцеї НТУУ «КПІ», доцент, заслужений працівник освіти України.

Праці:

Авраменко О. М. та ін. Стилїстика сучасної української мови. Програма факультативного курсу. 10–11 кл. Київ, 2008 (у співавторстві).

Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти. Київ, 2018.

Авраменко О. Було – стало: Зміни в правописі: посібник. Київ, 2019.

Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. заг. сер. освіти. Київ, 2019.

Антоненко-Давидович Борис Дмитрович (1899–1984) – письменник, учитель, дослідник проблем розвитку й культури української мови.

Праці:

Антоненко-Давидович Б. Д. Краса рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1963. №2.

Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо; упоряд. Я. Б. Антоненко-Давидович. 5-е вид., перероб. Київ, 2007.

Бабич Надія Денисівна (1943–2021) – канд. філол. наук, проф., чл. Національної спілки журналістів України.

Праці:

Бабич Н. Д. Фразеологізми в мовленні учнів. *Українська мова і література в школі*. 1985. №9.

Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів, 1990.

Бабич Н. Д. Навчи мене, вчителю, розмовляти. К., 1992.

Бабич Н. Д. Українська мова: підручник для 10-го кл. шкіл України з угорською мовою навчання. Львів, 1999.

Бабич Н. Д. Українська мова: підручник для 11-го кл. шкіл України з угорською мовою навчання. Львів, 1999.

Бабич Н. Лінгво-психологічні основи навчання зв'язного мовлення. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2014. Вип. 9.

Бакум Зінаїда Павлівна (1960 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Бакум З. Фонетико-стилістичні вправи як засіб підвищення мовної культури учнів. *Українська мова і література в школі*. 2007. №1.

Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: монографія. Кривий Ріг, 2008.

Бакум З. П. Українська мова як іноземна: Лінгводидактичні проблеми. Філологічні студії. *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2010. №. 5.

Бакум З. П. та ін. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах; за ред. М. І. Пентиліук. Київ, 2011 (у співавторстві).

Бакум З. та ін. Математична компетентність та її компоненти в навчанні мови. *Перспективи та інновації науки*. 2023. №. 11 (29) (у співавторстві).

Білецький Олександр Іванович (1884–1961) – д-р філол. наук, проф., акад. АН УРСР.

Праці:

Білецький О. І. та ін. Методичні уваги для вчителя старшого концентру трудшколи. Харків, 1927 (у співавторстві).

Білецький О. І. та ін. Українська мова: підручник для старшого концентру трудових шкіл (V, VI, VII роки навчання); вид. 2-е. Харків, 1928 (у співавторстві).

Білоусенко Петро Іванович (1948–2023) – д-р філол. наук, проф.

Праці:

Білоусенко П. І. та ін. Виховна робота на уроках української мови. Київ, 1986 (у співавторстві).

Білоусенко П. І. та ін. Методика викладання української мови. Практичні та лабораторні заняття : навч. посіб. Київ, 1991 (у співавторстві).

Білоусенко П. І. та ін. Проблемно-ситуативні завдання на уроках української мови. Київ, 1992 (у співавторстві).

Біляєв Олександр Михайлович (1925–2006) – д-р пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України.

Праці:

Біляєв О. М. Шляхи піднесення ефективності уроку з української мови в V-VIII класах. Київ, 1967.

Біляєв О. М. Проблемні ситуації і пізнавальні завдання на уроках мови. *Українська мова і література в школі*. 1974. № 4.

Біляєв О. М. Сучасний урок української мови. Київ, 1981.

Беляєв О. М. та ін. Методика вивчення української мови в школі. Київ, 1987 (у співавторстві).

Беляєв О. М. Концепція інтенсивного навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 1991. № 6.

Беляєв О. Культура мовлення вчителя-словесника. *Дивослово*. 1995. №1.

Беляєв О. та ін. Концепція навчання державної мови в школах України. *Дивослово*. 1996. № 1 (у співавторстві).

Біляєв О. М. Зміст уроку мови. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 4.

Біляєв О. М. та ін. Українська мова: підруч. для 10-11 кл.; 8-е вид. Київ, 2005 (у співавторстві).

Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. Київ, 2005.

Блик Ольга Петрівна (1927-1999) – канд. філол. наук, доц.

Праці:

Блик О. П. Вивчення української мови в IV класі шкіл з українською мовою навчання. К., 1971.

Блик О. П. Вивчення української мови в 5 класі. К., 1975.

Блик О. П. Вивчення української мови в 6 класі. К., 1977.

Блик О. П. та ін. Українська мова: підруч. для 5-6 класів; 15-е вид. К., 1985 (у співавторстві).

Блик О. П. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія : посіб. для вчителя. К., 1988.

Богданець-Білоskalенко Наталія Іванівна (1974 р. н.) – д-р пед. наук, проф., зав. відділу навчання мов національних меншин і зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Праці:

Богданець-Білоskalенко Н. І. Формування концептів – слів-знаків національної культури у дітей засобами художнього слова. *Рідна мова: освітній кварталник Українського вчительського товариства у Польщі*, 2012. №17.

Богданець-Білоskalенко Н. І. Зміст і функції багатомовної комунікативної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти України. *Український педагогічний журнал*. 2020. Т. 3.

Богданець-Білоskalенко Н. І. та ін. Нова українська школа: теорія і практика формування оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Київ, 2020 (у співавторстві).

Богданець-Білоskalенко Н. І. та ін. Українська мова. Буквар 1 клас: посіб. у 6-х частинах. Київ, 2023 (у співавторстві).

Богущ Алла Михайлівна (1939 р. н.) – д-р пед. наук, проф., акад. НАПН України.

Праці:

Богущ А. М. та ін. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови. Київ, 2007 (у співавторстві).

Богущ А. М. та ін. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи. 2012 (у співавторстві).

Богущ А. Вплив полікультурного мовленнєвого середовища на формування мовної особистості. *Гірська школа Українських Карпат*. 2017. № 16.

Бондаренко Неллі Володимирівна – канд. пед. наук, провід. наук. співробіт. Інституту педагогіки НАПН України.

Праці:

Бондаренко Н. В. Україна під «ною парасолькою грамотності». *Нова педагогічна думка*. 2020. № 2 (102).

Бондаренко Н. В. Розвиваємо ключові компетентності: міжпредметний аспект. *Українська мова і література в школі*, 2020. №4.

Бондаренко Н. В. Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA-2018. *Український педагогічний журнал*, 2020. № 2.

Бондаренко Н. В. Ресурсний потенціал уміжпредметнення у компетентнісному навчанні мови. *International scientific innovations in human life. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom. 2021.

Бондаренко Н. В. Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць*, 2021. № 27.

Бондаренко Н. В. Якість підручників у фокусі експертної оцінки. *Проблеми сучасного підручника*. 2022. №28.

Бондарчук Людмила Іванівна (1938–2021) – канд. пед. наук, доц.

Праці:

Бондарчук Л. І. Методику підказує текст: навч. посіб. Тернопіль, 2001.

Бондарчук Л. Асиндетони – окраса нашої мови. *Дивослово*. 2003. № 4.

Булаховський Леонід Арсенович (1888–1961) – д-р філол. наук, проф., акад. АН УРСР.

Праці:

Булаховський Л. А. Кілька уваг до програм рідної мови для другого концентру шкіл соцвиху. *Шлях освіти*. 1926. №11.

Булаховський Л. А. та ін. Методичні уваги для вчителя старшого концентру трудшколи (додаток до підручника «Українська мова». Харків, 1927 (у співавторстві).

Булаховський Л. А. Уваги до програм рідної мови для другого концентру трудових шкіл. *Рад. освіта*. 1927. №2.

Булаховський Л. А. Порівняльне вивчення української і російської мови. *Шлях освіти*. 1927. №11-12.

Булаховський Л. А. та ін. Українська мова : підруч. для старшого концентру трудових шкіл (V, VI, VII роки навчання); 2-е вид. Харків, 1928 (у співавторстві).

Булаховський Л. А. Методика мови і літератури. Харків, 1930.

Булаховський Л. А. та ін. Підручник української мови для середньої школи. *Українська мова в школі*. 1952. №2 (у співавторстві).

Вагилевич Іван Миколайович (1811–1866) – філолог, поет, фольклорист.

Праці:

Вагилевич І. Граматика мови малоросійської в Галичині. Львів, 1845 (польською мовою).

Вагилевич І. Початкові правила малоруської граматики. Львів, 1846.

Варзацька Лариса Олександрівна – канд. пед. наук, проф., ст. наук. співроб. Інституту педагогіки НАПН України.

Праці:

Варзацька Л. О. Вивчення морфології у взаємозв'язку з лексикою, синтаксисом і стилістикою. *Українська мова і література в школі*. 1978. №7.

Варзацька Л. О. Навчання мови та мовлення на основі тексту. Київ, 1986.

Варзацька Л. Метод укрупнення дидактичних одиниць у системі особистісно зорієнтованої мовної освіти. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*, Дрогобич. 2012.

Варзацька Л. Формування оргдіяльнісних умінь на уроках української мови в старшій школі на академічному рівні: метод. посіб. Київ, 2012.

Вашуленко Микола Самійлович (1941 р. н.) – д-р пед. наук, проф., акад. АПН України.

Праці:

Вашуленко М. С. Орфоепія і орфографія в 1-3 класах. Київ, 1982.

Вашуленко М. С. та ін. Методика викладання української мови: навч. посіб. для педучилищ. Київ, 1989 (у співавторстві).

Вашуленко М. С. Удосконалення змісту і методики навчання української мови в 1-4 класах. Київ, 1991.

Вашуленко М. С. Перспективність і наступність у навчанні української мови в початковій і середній школі. *Українська мова і література в школі*. 1991. №8.

Вашуленко М. С. та ін. Методика навчання української мови: навч. посіб. Київ, 1992 (у співавторстві).

Вашуленко М. С. та ін. Методика навчання української мови в початковій школі: навч.-методич. посіб.; за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ, 2011 (у співавторстві).

Вашуленко М. С. та ін. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч 1. Київ, 2018; Ч. 2. К., 2018 (у співавторстві).

Ващенко Василь Семенович (1905–1993) – д-р філол. наук, проф.

Праці:

Ващенко В. Стилістичне використання пунктуації. *Українська мова в школі*, 1951, № 5.

Ващенко В. Граматика Мелетія Смотрицького. *Українська мова в школі*, 1957, № 3.

Ващенко В. С. Українська мова. Харків, 1959; 1961.

Вихованець Іван Романович (1935–2021) – д-р філол. наук, проф., чл.-кор. НАН України.

Праці:

Вихованець І. Р. У світі граматики. Київ, 1987.

Вихованець І. Р. Таїна слова. Київ, 1990.

Гавриш Наталія Василівна (1959 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвої творчості в дошкільному віці: монографія. Донецьк, 2001.

Гавриш Н. Розвиток мовлення: розв'язуємо актуальні проблеми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 3.

Гавриш Н. В. та ін. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2022. Т.4. №2 (у співавторстві).

Галаєвська Людмила Вікторівна – канд. пед. наук, наук. співробіт. Інституту педагогіки НАПН України.

Праці:

Галаєвська Л. В. Розвиток діалогічного мовлення на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 8.

Галаєвська Л. В. Методи дистанційного навчання на уроках української мови в умовах воєнного стану. *VIII Волошинські читання. «Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство»*, 2022.

Гатцук Микола Олексійович – фольклорист, мовознавець, письменник.

Праці:

Гатцук (Гатцук) Микола. Українська абетка. М., 1861.

Гатцук (Гатцук) Микола. Про правописи, заявлені українськими письменниками з 1834 року до 1861 р. *Основа (південно-рос. літературно-науковий вісник)*. 1862. №7 (рос. мовою).

Гладкий Микола Дмитрович (1885–1942?) – учитель, поет, мовознавець,

Праці:

Гладкий М. Практичний курс української мови для учительських семінарій, учительських курсів і старших класів середніх навчальних закладів. Житомир, 1918 (рос. мовою).

Гладкий Микола. Новий український правопис : за офіційними матеріалами та даними Державної Правописної Комісії і Всеукраїнської Конференції. 2-е вид., виправ. й допов. Київ, 1929.

Глазова Олександра Павлівна – канд. пед. наук, доц.

Праці:

Глазова О. П. Готуємо словесників у школі. *Українська мова і література в школі*. 1987. №4.

Глазова О. П. Українська мова. 10-11 класи. Матеріали до уроків. Харків, 2000.

Глазова О. П. Навчання діалогічного мовлення. *Дивослово*. 2003. №1.

Глазова О. П. Есе як вид роботи з розвитку писемного мовлення школярів. *Методичні діалоги*, 2010. № 5.

Глазова О. П. Мовне портфоліо. Робочий зошит з розвитку мовлення : навч. посіб. для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ, 2014.

Глазова О. П. Українська мова: підруч. для 7 класу. Київ, 2020.

Глазова О. П. та ін. Українська мова: комплексне видання для підготовки до ЗНО та ДПА. Київ, 2020 (у співавторстві).

Голобородько Євдокія Петрівна (1937 р. н.) – д-р пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України.

Праці:

Голобородько Є. П. Методика підготовки доповіді і тез у VIII класі. *Українська мова і література в школі*. 1982. № 2.

Голобородько Є. П. Концептуальні засади формування мовної особистості на сучасному етапі. *Мова і культура*. 2002. Випуск 5.

Голобородько Є. П. та ін. Рідна мова. Методичні поради. Розробки уроків. Харків, 2005 (у співавторстві).

Голобородько Є. П. та ін. Усі уроки української мови. 10 клас. II семестр. Харків, 2018 (у співавторстві).

Головацький Яків Федорович (1814–1888) – мовознавець, педагог, фольклорист, поет, ректор Львівського ун-ту (з 1850-х рр. мав москвофільські позиції).

Праці:

Головацький Яків. Граматика руського язика. Львів, 1849 (написана церковною азбукою, використовувалася у школах Галичини до 1862 р.).

Головацький Яків. Розправа о язиці южноруськім і его наричіях. Львів, 1849 (написана церковною азбукою).

Голуб Ніна Борисівна (1959 р. н.) – д-р пед. наук, проф., гол. наук. співробіт. Інституту педагогіки НАПН України.

Праці:

Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі : монографія. Черкаси, 2008.

Голуб Н. Б. та ін. Концепція навчання української мови учнів ліцею ; за заг. ред. Н. Б. Голуб. Київ, 2019 (у співавторстві).

Голуб Н. Б. та ін. Українська мова (рівень стандарту) : підруч. для 11 класу закл. заг. серед. освіти. Київ, 2019 (у співавторстві).

Голуб Н. Б. та ін. Сторителінг на уроках української мови: до проблеми дидактичної номінації. *Вісник Глухівського національного*

педагогічного університету ім. Олександра Довженка, 2021. №3 (вип. 47) (у співавторстві).

Голуб Н. Б. та ін. Українська мова. 5-6 класи : модельна навч. програма для закл. заг. серед. освіти. Київ, 2021 (у співавторстві).

Голуб Н. Б. та ін. Методи дистанційного навчання української мови. *Український педагогічний журнал*, 2022. № 4 (у співавторстві).

Голуб Н. Б. та ін. Методика навчання української мови. Термінологічний словник; за ред. О. Горошкіної. Київ, 2024 (у співавторстві).

Голуб Н. Б. та ін. Практикум з методики навчання української мови. Практичний посібник. Київ, 2024 (у співавторстві).

Горбачук Василь Тихонович (1929–2013) – канд. пед. наук, проф.

Праці:

Горбачук В. Т. та ін. Про засоби активізації мислення учнів на уроках мови. *Українська мова в школі*. 1961. №1 (у співавторстві).

Горбачук В. Т. Методика вивчення ділових паперів у школі: Методичний лист. Київ, 1969.

Горбачук В. Т. Види вправ за картиною на уроках мови. *Українська мова і література в школі*. 1970. №8.

Горбачук В. Т. Види диктантів і методика їх проведення. Київ, 1989.

Горошкіна Олена Миколаївна (1966 р. н.) – д-р пед. наук, проф., зав. відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Праці:

Горошкіна О. М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2004.

Горошкіна О. М. та ін. Методика компетентнісно орієнтованого навчання української мови учнів ліцею на рівні стандарту : метод. посіб. Київ, 2020 (у співавторстві).

Горошкіна О. М. та ін. Функції QR-кодів у структурі підручника української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2020. Вип. 4 (78) (у співавторстві).

Горошкіна О.М. Урок у компетентнісній парадигмі сучасного освітнього процесу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2020. №2 (333). Ч.ІІ.

Горошкіна О.М. та ін. Компетентнісно орієнтовані завдання як компонент підручників української мови для 10-11 класів. *Проблеми сучасного підручника: зб. тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (наукове видання), 28–29 травня 2020 р.* Київ, 2020. (у співавторстві).

Горошкіна О. М. та ін. Методика компетентнісно орієнтованого навчання української мови учнів ліцею на рівні стандарту : метод. посіб. Київ, 2020 (у співавторстві).

Горошкіна О.М. та ін. Українська мова : підручник для 6 класу закл. заг. серед. освіти. Київ, 2023 (у співавторстві).

Горошкіна О. та ін. Українська наукова мова: теорія і практика : навч.-метод. посіб. Суми, 2023 (у співавторстві).

Горпинич Володимир Олександрович (1927–2024) – д-р філол. наук, проф., акад. АН ВШ України.

Праці:

Горпинич В. О. Будова слова і словотвір : посіб. для вчителя. Київ: Рад. школа, 1977.

Горпинич В. О. та ін. Географічні назви в українській мові: складні питання словозміни, творення, правопису та наголошення : посіб. для студ. вузів, учнів загальноосвіт. шкіл та вчителів. Київ: Іван Федоров ; Д, 1999.

Грінченко Борис Дмитрович (1863–1910) – письменник, лексикограф, етнограф, педагог.

Праці:

Грінченко Б. Д. Словарь української мови. У 4 т. Київ, 1907-1909.

Грінченко Б. Д. Українська граматка до науки читання й писання. Київ, 1907; 1917).

Груба Таміла Леонідівна – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Груба Т. Жанр есе у лінгводидактичному вимірі. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*, 2014. № 2(12).

Груба Т. Л. Теорія і практика формування мовної особистості учнів старшої школи на уроках української мови (профільний рівень): монографія. Київ, 2018.

Девдера Михайло Васильович (1956 р. н.), учитель-методист Качківської ЗОШ Ямпільського району Вінницької області.

Праці:

Девдера М. В. Уроки української мови в 5-9 класах – нетрадиційно : навч.-метод. комплект: календарне планування, поурочні плани-конспекти вчителя, тематичні зошити-посібники учнів, тематичні опорні плакати (перше півріччя) ; ред. О. М. Красноголовець. Київ, 1996.

Девдера М. В. Уроки української мови в 5-9 класах – нетрадиційно : навчально-методичний комплект: календар. планування, поурочні плани-конспекти вчителя, темат. опорні плакати, темат. зошити-посіб. учнів (друге півріччя). Київ, 1997.

Девдера М. В. Освоєння виражальних можливостей мовних одиниць. *Українська мова і література в школі*. 1998. №1.

Девдера М. В. Розвиток мовлення чи мовної здатності? *Українська мова і література в школі*. 1999. №2.

Девдера М. В. Мовна здатність та принципи, зміст і логіка навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 1999. №3.

Девдера М. В. Рідна мова – в школі і вдома: навчально-методичний компакт для навчання рідної мови в 5 класі (перше півріччя). Вінниця, 1999.

Девдера М. В. Рідна мова – в школі і вдома: навчально-методичний компакт для навчання рідної мови в 5 класі (друге півріччя). Вінниця, 2000.

Девдера М. В. Диктантний алгоритм: метод. посіб. Вінниця, 2006.

Дика Наталія Михайлівна – канд. пед. наук, проф.

Праці:

Дика Н. М. та ін. Використання технологій візуалізації в дистанційному навчанні української мови в закладах загальної середньої освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2020. № 4 (у співавторстві).

Дика Н. М. та ін. Елементи медіаосвіти у структурі навчального курсу лексикології в закладах загальної середньої освіти. *Scientific developments of European countries in the area of philological researches: кол. монографія*. Collective monograph. Wloslavek. Cuiavian University in Wloslavek, 2020 (у співавторстві).

Дика Н. М. та ін. Особливості застосування навчально-ігрових технологій на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти. *Інноваційна педагогіка*, 2023. № 61 (у співавторстві).

Дмитренко Галина Кононівна (1955 р. н.) – учителька-методистка вищої категорії в гімназії „Троєщина” II-III ступенів Деснянського району м. Києва.

Праці:

Дмитренко Г. К. та ін. Уроки з народознавства. Київ, 1995 (співупорядниця).

Дмитренко Г. К. та ін. Українська мова : зошит-посібник для 5 класу. Київ, 1997 (у співавторстві).

Дмитренко Г. К. Займенник (6 клас). *Урок Української*. 2000. №10.

Дмитренко Г. Українська мова. 10-11 класи : підготовка до ЗНО (тести, завдання). Київ, 2020.

Дмитровський Євген Миколайович (1910–1968) – д-р пед. наук.

Праці:

Дмитровський Є. М. Гурток української мови в школі. *Українська мова в школі*. 1958. №2.

Дмитровський Є. М. Мовний аналіз – активний метод навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 1960. № 3.

Дмитровський Є. М. Кабінет української мови і літератури в школі. Київ, 1962.

Дмитровський Є. М. Методика викладання української мови в середній школі. Київ, 1965.

Дмитровський Є. М. Програмоване навчання на уроках мови. *Українська мова і література в школі*. 1967. №1.

Донченко Тамара Кузьмівна (1938–2020) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Донченко Т. К. Організація навчальної діяльності учнів на уроках рідної мови. Київ, 1995.

Донченко Т. К. Як навчати школярів мовленнєвої діяльності. Київ, 1998.

Донченко Т. К. Урок мови: текст як дидактичний матеріал. *Урок Української*, 2001. №7.

Донченко Т. К. Формування в п'ятикласників поняття про текст. *Українська мова і література в школі*, 2003. №4.

Донченко Т. К. Методика української мови у світлі реформування мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2003. №2.

Донченко Т. К. Власне методичні принципи навчання мови. *Українська мова і література в школі*. 2004. №2.

Дорошенко Сергій Іванович (1924–2018) – д-р філол. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України.

Праці:

Дорошенко С. І. Граматична стилістика української мови : книга для учнів. Київ, 1985.

Дорошенко С. І. та ін. Методика викладання української мови : навч. посіб. для учнів педучилищ. Київ, 1989 (у співавторстві).

Дорошенко С. І. Співвідношення наукової і шкільної граматики. *Українська мова і література в школі*. 1992. №2.

Дорошенко С. І. Вчимося говорити правильно і гарно. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2003. №4.

Драгоманов Михайло Петрович (1841–1895) – філолог, педагог, доц. Київського ун-ту, проф. Софійського університету.

Праці:

Драгоманов М. П. Педагогічне значення малоросійської мови. *СПб відомості*. 1866. №93 (рос. мовою).

Драгоманов М. П. Народні наріччя і місцевий елемент у навчанні. *Вісник Європи*, 1874. Кн. 4 (рос. мовою).

Драгоманов М. Народні школи на Україні серед життя і письменства в Росії. Женева, 1877.

Дудик Петро Семенович (1926–2013) – д-р філол. наук, проф.

Праці:

Дудик П. С. та ін. Українська мова: підручник для 7–8 класів. Київ, 1986 (у співавторстві).

Дудик П. С. Вивчення української мови в 7 класі : посіб. для вчителів. Київ, 1979.

Дудик П. С. Вивчення української мови у 8 класі : посіб. для вчителів. Київ, 1981.

Єрмоленко Світлана Яківна (1937 р. н.) – д-р філол. наук, проф., акад. НАН України.

Праці:

Єрмоленко С. Я. та ін. Українська мова для середньої школи. Київ, 1978 (у співавторстві).

Єрмоленко С. Я. та ін. Українська мова : посіб. для учнів 10–11 класів. Київ, 1992 (у співавторстві).

Єрмоленко С. Я. та ін. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови. *Дивослово*. 1994. №7 (у співавторстві).

Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд : монографія. Київ, 2007.

Єрмоленко С. Я. та ін. Українська мова : підруч. для 5 кл.; 2-е вид. Київ, 2018 (у співавторстві).

Заболотний Олександр Вікторович (1970 р. н.) – заслужений учитель України.

Праці:

Заболотний О. Формування пошуково-дослідницьких здібностей учнів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 2.

Заболотний О. Мовознавчі турніри (5-11 класи). *Дивослово*. 2003. №№ 2, 4.

Заболотний О. Переказ і твір як форми іспиту з української мови. *Українська мова і література*, 2005. Ч.13.

Заболотний О. В. та ін. Українська мова : підруч. для 6-го кл. Київ, 2023 (у співавторстві).

Загороднова (Дороз) Вікторія Федорівна (1970 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Дороз В. Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах : навч. посіб. Київ, 2008.

Дороз В. Ф. Методика викладання української мови у вищій школі : навч. посіб. Київ, 2008.

Дороз В. Ф. Українська мова в діалозі культур: навч. посіб. для учнів старших класів. Київ, 2010.

Дороз В. Ф. Крос-культурне навчання учнів-білінгвів української мови : монографія. Київ, 2011.

Загородський Андрій Олександрович (1886–1948) – філолог, канд. пед. наук.

Праці:

Загородський А. О. Вироблення орфографічних навичок в учнів. Київ, 1945.

Загородський А. О. До запровадження в школах нового правопису. Київ, 1947.

Загородський А. О. Про засоби з підвищення орфографічної успішності з української мови. Київ, 1948.

Загородський А. О. Граматика української мови. Ч.1 (Фонетика і морфологія): підручник для V-VI класів семирічної та серед. школи. 17-е вид. Київ, 1956.

Іваницька Ніна Лаврентіївна (1940) – д-р філол. наук, проф.

Праці:

Іваницька Н. Л. Вивчення членів речення в 4-8 класах. Київ, 1982.

Іваницька Н. Л. Використання елементів алгоритмування на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 1987. №3.

Іваницька Н. Л. Сучасні теорії категорійної граматики в лінгводидактиці: наук.-метод. посіб. Вінниця, 2009.

Іваницька Н. Л. Сучасні тенденції розвитку мовної освіти в Україні. *Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Наукові записки. Серія: Педагогіка й психологія*. Вінниця, 2015. Вип. 44.

Караман Ольга Володимирівна – канд. пед. наук, проф.

Караман О. В. та ін. Як писати переказ: навч.-метод. посіб. Київ, 1998 (у співавторстві).

Караман О. В. та ін. Рідна мова : підруч. для 9 кл. гімназій, ліцеїв та шкіл з поглиб. вивч. укр. мови. Київ, 2002; 2004; 2006 (у співавторстві).

Караман О. В. Метод спостереження як засіб удосконалення в учнів пунктуаційної грамотності. *Вісн. Ін-ту розвитку дитини. Сер. Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. пр.* Київ, 2009. Вип. 1.

Караман О. В. та ін. Орфоепічний тренінг: Фонетика. Орфоепія. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Стилїстика. Риторика. Завдання і вправи: навч. посіб.; 4-е вид., переробл. і допов. Київ, 2009 (у співавторстві).

Караман О. В. та ін. Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах: підруч. для студ. 2-е вид., допов. і переробл. Київ, 2009 (у співавторстві).

Караман О. В. та ін. Українська мова : підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. укр. мовою: профіл. рівень. Київ, 2010 (у співавторстві).

Караман Станіслав Олександрович (1954 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії: навч. посіб. для студентів. Київ, 2000.

Караман С. О. та ін. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: підруч. для студентів. Київ, 2000 (у співавторстві).

Караман С. О. та ін. Практикум з методики навчання української мови у ЗНЗ. Київ, 2006, 2010 (у співавторстві).

Караман С. О. Застосування методів і прийомів навчання української мови у школах різного типу. *Наука і сучасність: зб. наук. праць*. Вип. 46. Київ, 2006.

Караман С. О. та ін. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі: навч. посібник. Київ, 2015 (у співавторстві).

Караман С. О. та ін. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія ; за ред. О. А. Кучерук. Київ, 2016.

Караман С. та ін. Формування ключових компетентностей учнів засобами підручника «Українська мова» для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням філології. *Українська мова і література в школах України*. 2017. №6 (у співавторстві).

Караман С. О. та ін. Українська мова (профільний рівень) : підручник для 10 класу закл. загал. серед. освіти. Харків, 2018 (у співавторстві).

Караман С. О. та ін. Українська мова (профільний рівень): підручник для 11 класу закл. загал. серед. освіти. Харків, 2019 (у співавторстві).

Кващук Анатолій Гурійович (1923–2012) – канд. філол. наук, доцент.

Праці:

Кващук А. Г. Вивчення теми «Апостроф» у 4 класі. *Українська мова і література в школі*, 1985. №10.

Кващук А. Г. Про прийменник і сполучник для допитливих учнів (запитання, завдання і відповіді). *Дивослово*. 2004. №2.

Кващук А. Г. Матеріали з синтаксису складного речення (завдання і відповіді): навч.-метод. посіб. для вчителів і студентів. Вінниця, 2005.

Климова Катерина Яківна – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Климова К. Я. та ін. Практична стилістика сучасної української мови: навч. посіб. Житомир, 2005 (у співавторстві).

Климова К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : монографія. Житомир, 2010.

Климова К. Я. та ін. Методика навчання української мови в початковій школі. К., 2011 (у співавторстві).

Коваль Алла Петрівна (1923–2009) – д-р філол. наук, проф.

Праці:

Коваль А. П. та ін. Крилаті слова – важливий стилістичний засіб. *Українська мова і література в школі*. 1964. №7 (у співавторстві).

Коваль А. П. Пригоди слова. Київ, 1985.

Коваль А. П. Слово про слово. Київ, 1986.

Коваль А. П. Життя і пригоди імен. Київ, 1988.

Коваль А. П. Життя і пригоди знайомих незнайомців. Розповіді про мову : для молодшого та середнього шкільного віку. Київ, 1990.

Коваль А. П. Знайомі незнайомці. Походження назв поселень України. Київ, 2001.

Ковальчук Сергій Іванович – учитель Овруцької ЗОШ №1 I-III ступенів № 1 ім. Яна Налепки (Рєпкіна) Житомирської області, заслужений учитель України.

Праці:

Педагогічні ідеї С. І. Ковальчука. *Українська мова і література в школі*. 2003. №6.

Ковальчук С. Освічену людину зразу видно? (Підсумковий урок. 10 клас). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2004. № 2.

Ковальчук С. Цикл уроків з теми «Лінгвістика тексту» (9 клас). *Українська мова і література в школі*. 2004. №1.

Ковальчук С. І. та ін. Збірник тестових завдань. Українська мова та література. Київ, 2011 (у співавторстві).

Козачук Ганна Олександрівна (1938 р. н.) – канд. філол. наук, проф.

Праці:

Козачук Г. О. Робота над словником місцевої говірки. *Українська мова і література в школі*. 1970. №7.

Козачук Г. О. Підвищення грамотності учнів. Київ, 1995.

Козачук Г. О. та ін. Конкурсні диктанти з української мови. Київ, 1997 (у співавторстві).

Козачук Г. О. Українська мова. Практикум. Київ, 1991; 2008.

Козачук Г. О. Українська мова для абітурієнтів. К., 1993; 1994; 1995; 1997; 2003; 2005; 2006; 2007; 2009.

Кожуховська Людмила Павлівна (1958–2016) – канд. пед. наук, доцент.

Праці:

Кожуховська Л. П. Шкільний фразеологічний словник української мови. Київ, 2001.

Кожуховська Л. П. та ін. Методика навчання української мови в ДВНЗ та середніх освітніх закладах. Кредитно-модульний курс : навч.-метод. посіб. для студ. філол. спец. ВНЗ ; заг. ред. О. І. Потапенко. Київ, 2006 (у співавторстві).

Кожуховська Л. П. та ін. Українська лінгвокультурологія : навч. посібн. для студентів зі спеціальності «Українська мова і література»; за заг. ред. проф. О. І. Потапенка. Корсунь-Шевченківський, 2014 (у співавторстві).

Кочан Ірина Миколаївна (1949 р. н.) – д-р філол. наук, проф.

Праці:

Кочан І. М. та ін. Сторінки національної методики викладання української мови: конспект лекцій. Львів, 1993 (у співавторстві).

Кочан І. М. та ін. Словник-довідник з методики викладання української мови. 2-е вид., виправлене і доповнене. Львів, 2002; 2005 (у співавторстві).

Кочан І. М. та ін. Українські лінгводидакти крізь призму часу: словник-довідник. Львів, 2009 (у співавторстві).

Кочан І. М. та ін. Українська лінгводидактика в іменах: словник-довідник. Львів, 2011 (у співавторстві).

Кратасюк Людмила Миколаївна (1963-2012) – учителька, канд. пед. наук., ст. виклад.

Праці:

Кратасюк Л. Узагальнення і систематизація знань з теми «Фонетика. Графіка. Орфографія. Орфоепія». *Дивослово*. 2000. № 7.

Кратасюк Л. Узагальнення і систематизація знань з теми «Самостійні частини мови» (урок-гра в 11 класі). *Українська мова і література в школі*. 2009. № 7.

Кратасюк Л. Інтерактивні методи в навчанні учнів 5-6 класів створювати тексти різних типів: монографія. Житомир, 2013.

Кримський Агатангел Юхимович (1871–1942) – мовознавець, літературознавець, проф., акад. АН України, заслужений діяч науки УРСР.

Праці:

Кримський А. Ю. Українська грамати́ка для учнів вищих класів гімназій і семіна́рій Придніпро́в'я; у 2 т., 1907-1908 (рос. та українською мовами).

Кримський Аг. та ін. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської Старо-Українщини XI–XVIII в. Київ, 1922 (у співавторстві).

Кузнецова Галина Петрівна – канд. пед. наук, доц.

Праці:

Кузнецова Г. П. та ін. Культура мовлення та риторика: навч. посіб. Глухів: Глухівський ПНУ ім. О. Довженка, 2020 (у співавторстві).

Кузнецова Г. та ін. Оновлення змісту методичної системи навчання фонетики майбутніх учителів української словесності в контексті здобутків мовознавства. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*, 2022. Т.6, №6 (у співавторстві).

Кузнецова Г. Становлення української фонетики та методики її навчання в освітніх закладах. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2023. 40 (2).

Кулик Борис Миколайович (1899–1970) – канд. пед. наук, проф.

Праці:

Кулик Б. М. Наочність у викладанні граматики української мови в семирічній та середній школі. Київ, 1953.

Кулик Б. М. Яким повинен бути підручник з української мови для 5-7 класів середньої школи. *Українська мова в школі*. 1954. №1.

Кулик Б. М. та ін. Українська мова. Ч. 1. Фонетика і морфологія : підручник для 5-6 класів, Київ, 1955; 14-е вид. 1970 (у співавторстві).

Кулик Б. М. та ін. Збірник вправ з стилістики для середньої школи. Посібник для вчителів. К., 1958; 1963 (у співавторстві).

Кулик Олена Дмитрівна – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Кулик О. Добір оптимальних методів і прийомів навчання (на прикладі засвоєння учнями 6 класу способів словотворення іменників). *Українська мова в школі*, 2013. №2 (104).

Кулик О. Д. Мовленнєвий розвиток учнів основної школи в процесі вивчення словотвірної системи української мови: монографія. Київ, 2019.

Кулик О. Д. Навчальний діалог на уроках української мови як засіб формування вмінь здобувачів освіти запобігати конфліктним ситуаціям та

залагоджувати їх (на прикладі ситуативних вправ). *Інноваційна педагогіка*, 2021. Вип. 37.

Куліш Пантелеймон Олександрович (1819–1897) – письменник, мовознавець.

Праці:

Куліш П. Граматка. СПб, 1857; 1861.

Куліш П. Які керівництва зручніше застосовувати в першопочатковому навчанні селянських дітей? *Чернігівський листок*. 1862. № 27 (рос. мовою).

Курило Олена Борисівна (1890 – після жовтня 1946) – мовознавиця, педагогиня.

Праці:

Курило О. Початкова граматика української мови. Ч.1. Київ, 1918; 11-е вид. Харків, 1926.

Курило О. Початкова граматика української мови. Ч.2. Київ, 2018; 2021; 7-е вид. 1924.

Курило О. Курс українського правопису : підруч. для шкіл і самонавчання. Київ, 1919.

Кучеренко Ірина Анатоліївна – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: монографія. Умань, 2014.

Кучеренко І. Філософсько-методологічні засади сучасної мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2016. №2.

Кучеренко І. Технологічний аспект вивчення української мови *Дивослово*. 2018. №6.

Кучеренко І. Методи мотивації і цілевизначення – важливі складники успішного процесу учіння. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 13 Вип. 1(7). 2022.

Кучерук Оксана Анатоліївна – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Кучерук О. А. Основи естетичного виховання в шкільному курсі української мови: навч. посіб. Житомир, 2006.

Кучерук О. А. Перспективні технології навчання в шкільному курсі української мови: навч. посіб. Житомир, 2007.

Кучерук О. А. Методи навчання української мови в загальноосвітній школі: словник-довідник. Житомир, 2010.

Кучерук О.А. та ін. Українська мова. Мовлення. Моя Житомирщина, 5 клас: навч. посіб. Житомир, 2010 (у співавторстві).

Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир, 2011.

Кучерук О. А. та ін. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: кол. монографія; за ред. О. А. Кучерук. Київ, 2016 (у співавторстві).

Кучерук О. А. Формування лексичної компетентності учнів засобами комп'ютерних ігор у навчанні української мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018, Том 63, №1.

Кучерук О. А. та ін. Громадянська компетентність у методиці навчання української мови учнів старших класів: навч.-метод. посіб. Житомир, 2022 (у співавторстві).

Лубенець Тимофій Григорович (1855–1936) – педагог.

Праці:

Лубенець Т. Граматка (український буквар) з малюнками. 8-е вид. Київ, 1922.

Лубенець Т. Читанка. Перша книга після Граматки з малюнками. Київ, 1922.

Лубенець Т. До історії українських граматок. *Рад. освіта*. 1926. № 11.

Мамчур Лідія Іванівна (1953 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Мамчур Л. І. Лінгводидактична спадщина В. О. Сухомлинського : навч.-метод. посіб. Умань, 2009.

Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи : монографія. Умань, 2012.

Мамчур Л. І. Теорія і практика формування комунікативної компетентності учнів основної школи на уроках української мови : навч.-метод. посіб. Умань, 2014.

Масальський Володимир Іванович (1896–1979) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Масальський В. І. За культуру мови в середній школі. *Мовознавство*. 1935. № 3–4.

Масальський В. І. Культура мови в початковій школі. Київ, 1949.

Масальський В. І. Вивчення граматики в середній школі. *Українська мова в школі*, 1951. № 3.

Масальський В. І. Питання методики граматики, правопису і розвитку мови учнів. Київ, 1953.

Масальський В. І. Викладання фонетики і морфології української мови в 5 класі середньої школи. Київ, 1955.

Масальський В. І. Викладання морфології в 6 класі середньої школи. Київ, 1957.

Масальський В. І. Викладання синтаксису простого речення української мови в середній школі. Київ, 1957.

Масальський В. І. та ін. Методика викладання української мови в середній школі. Київ, 1962 (у співавторстві).

Масальський В. І. Нариси з історії розвитку методики викладання української та рос. мов у загальноосвітніх початкових і середніх школах Української РСР. Київ, 1962.

Мацько Любов Іванівна (1939 р. н.) – д-р філол. наук, проф., акад. НАПН України.

Праці:

Мацько Л. І. Щоб діти заговорили українською: (про нову концепцію вивчення української мови). *Нова освіта України*. 1994. №1.

Мацько Л. І. Педагогічне мовознавство. *Культура слова*: зб. статей. Київ, 1996. Вип. 50.

Мацько Л. І. Сучасні підходи до створення підручників з української мови: місце лінгвостилістики. *Дивослово*. 1999. №8.

Мацько Л. І. та ін. Українська мова. 11 клас : тексти переказів із творчими завданнями для державної підсумкової атестації. Київ, 2008 (у співавторстві).

Мацько Л. І. Українська мова в освітньому просторі : навч. посіб. Київ, 2009.

Мацько Л. І. та ін. Мова наша – українська : навч. посіб. для вчителя. Київ, 2011 (у співавторстві).

Мацько Л. І. та ін. Збірник диктантів для державної підсумкової атестації з української мови. 9 клас. Київ : Центр навч.-мет. літ. 2011 (у співавторстві).

Мацько Л. І. та ін. Українська мова 10–11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України*, 2017. № 12 (у співавторстві).

Машкін Анатолій Павлович (1884–1932) – філолог, педагог.

Праці:

Машкін А. Письменство й мова в сучасній школі: нариси. Вид. 2-е. Київ, 1926.

Машкін А. П. Методика рідної мови: нариси. Харків, 1930.

Медушевський Андрій Петрович (1902–1977) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Медушевський А. П. Уроки з української мови в середній школі: синтаксис. Київ, 1959.

Медушевський А. П. Викладання фонетики і морфології української мови у восьмирічній школі: посіб. Київ, 1962.

Медушевський А. П. Програмоване навчання. *Українська мова і література в школі*. 1966. №5.

Медушевський А. П. та ін. Українська мова: підруч. для 7-8 класів. Київ, 1978 (у співавторстві).

Медушевський А. П. та ін. Рідна мова: підруч. для 8-9 кл. Київ, 1993 (у співавторстві).

Мельничайко Володимир Ярославович (1931–2020) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Мельничайко В. Я. Факультативні заняття з української мови. *Українська мова і література в школі*. 1968. №7.

Мельничайко В. Я. Робота з граматичними синонімами на уроках української мови в IV – VIII класах. Київ, 1975.

Мельничайко В. Я. Лінгвістичні основи викладання української мови. *Мовознавство і школа*. Київ, 1981.

Мельничайко В. Я. та ін. Удосконалення змісту і методів навчання української мови. Київ, 1982 (у співавторстві).

Мельничайко В. Я. Творчі роботи на уроках української мови. Конструювання. Редагування. Переклад. Київ, 1984.

Мельничайко В. Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. Київ, 1986.

Мельничайко В. Я. та ін. Методика вивчення української мови в школі. Київ, 1987 (у співавторстві).

Мельничайко В. Я. Уроки рідної мови. 11 клас. Тернопіль, 2000; 2006.

Мельничайко В. Я. Уроки рідної мови. 7 клас. Тернопіль, 2002.

Мельничайко В. Я. Види мовного розбору. Українська мова : довідник. Тернопіль, 1998; 2007.

Набок-Бабенко Юлія Сергіївна – доктор філософії, учителька української мови та літератури в Новопечерській школі м.Києва.

Праці:

Набок-Бабенко Ю. Узгодження числівників з іменниками (за матеріалами одного з уроків «Всеукраїнської школи онлайн»). *Українська мова і література в школах України*. 2020. №5.

Набок-Бабенко Ю. Узагальнення й систематизація вивченого про числівник (із використанням коміксів за мотивами мультфільму «Посіпаки»). *Українська мова і література в школах України*. 2020. №9.

Нагрибельна Інна Анатоліївна (1974 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Нагрибельна І. Методика вивчення сполучника у середній школі. *Українська мова і література в школі*. 2002. №3.

Нагрибельна І. Вивчення службових частин мови у 7 класі (Функціонально-стилістичний підхід). *Дивослово*. 2002. № 6.

Непийвода Наталія Федорівна (1956–2004) – д-р філол. наук, проф.

Праці:

Непийвода Н. Ф. та ін. Сходінками до краси (Методичні розробки уроків розвитку мовлення). *Українська мова і література в школі*. 1992. №1 (у співавторстві).

Непийвода Н. Сам собі редактор: порадник з української мови. Київ, 1998.

Непийвода Н. Ф. та ін. Хто слово знає, той долю має: Практикум з української мови у 22 – х ситуаціях. *Українська мова та література*. 1999. Червень, № 21-24 (у співавторстві).

Непийвода Н. та ін. Мовна підготовка у школі та вузі. *Українська мова та література*. 2000. № 5 (у співавторстві).

Непийвода Фаїна Адамівна (1924–2016) – канд. філол. наук, доц.

Праці:

Непийвода Ф. А. та ін. Цікава грамати́ка. Київ, 1967 (у співавторстві).

Непийвода Ф. А. та ін. Хто слово знає, той долю має: Практикум з української мови у 22 – х ситуаціях. *Українська мова та література*. 1999. Червень, № 21-24 (у співавторстві).

Нечуй-Левицький Іван Семенович (1838–1918) – письменник, учитель.

Праці:

Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. Львів, 1876; Київ, 1992; 2019.

Нечуй-Левицький І. Граматика української мови: для двох нижчих класів гімназій та для двохкласних і трьохкласних народних шкіл. Ч.І. Етимологія. Київ, 1913. Ч.ІІ. Синтаксис. Київ, 1914.

Нищета Володимир Анатолійович – д-р пед. наук, проф.

Нищета В. А. Технологія життєтворчих проєктів на уроках української мови та літератури: навч. посіб. Харків, 2009.

Нищета В. Технологія життєтворчих проєктів у формуванні життєвої компетентності старшокласників у процесі навчання українознавчих предметів: монографія. Донецьк, 2011.

Нищета В. А. Методика навчання риторики в школі : навч. посіб. Київ, 2014.

Нищета В. Методика формування риторичної компетентності учнів основної школи: монографія. Київ, 2017.

Нікітіна Алла Василівна (1956 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Нікітіна А. В. та ін. Навчально-дослідна робота з української мови (10-11 класи): посібник для шк. (кл.) з поглибленим вивч. укр. мови. Луганськ, 1996 (у співавторстві).

Нікітіна А. В. та ін. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: посіб. для студ. пед. ун-тів та ін-тів. Київ, 2003 (у співавторстві).

Нікітіна А. В. та ін. Концепція навчання української мови в системі профільної освіти. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2006. № 9-10.

Новосьолова Валентина Іванівна – канд. пед. наук, ст. наук. співробіт. Інституту педагогіки НАПН України.

Праці:

Новосьолова В. Особливості уроків вивчення лексикології у 5 класі на компетентнісній основі. *Українська мова і література в школі*. 2014. №8.

Новосьолова В. І. та ін. Українська мова. 5 клас. Підруч. для загальноосвітніх навчальних закладів. Київ, 2017 (у співавторстві).

Новосьолова В. І. Особливості формування навчально-дослідницьких умінь учнів на уроках української мови в умовах нової української школи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. (8 (346) Ч. 1). С. 181–197.

Новосьолова В. Використання підручника у шкільній мовній освіті: тенденції, виклики та перспективи. *Проблеми сучасного підручника*, 2023. №30.

Овсієнко Людмила Миколаївна (1980 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Овсієнко Л. Методи навчання лінгвістики тексту в системі компетентнісної мовної освіти майбутніх учителів-словесників. *Українська мова в школі*. 2013. №2 (104).

Овсієнко Л. М. Основні аспекти процесу риторизації мовної освіти. *Наукові інновації та передові технології*, 2023. №7(21).

Овсієнко Л. М. Smart-технології у викладанні української мови здобувачам ЗЗСО й ЗВО. *Теоретична і дидактична філологія*. Переяслав, 2024. Вип. 37.

Овсієнко Л. Технології віртуальної й доповненої реальності у викладанні навчальної дисципліни «Українська мова в сучасному комунікативному просторі» здобувачам вищої освіти. *Теоретична й дидактична філологія*. Переяслав, 2024. Випуск 38.

Огієнко Іван Іванович (1882–1972) – філолог, педагог, професор.

Праці:

Огієнко І. Вчимося рідної мови! *Рада*. 1909, чч. 197, 198, 200, 202.

Огієнко І. Рідна мова в українській школі. Київ, 1917.

Огієнко І. Українська мова. Бібліографічний покажчик літератури до вивчення української мови: поради студентам, вчителям і всім тим, хто бажає найкраще вивчитись української мови. К., 1918.

Огієнко І. Граматика української мови. Ч.І та Ч.ІІ. Основи українського правопису для 1 та 2 року навчання в народних школах та для підготовчого класу шкіл середніх. З малюнками. Київ, 1918.

Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. Жовква, 1936; Львів, 1995.

Огієнко І. Рідне слово: Початкова граматика української літературної мови : підручник для школи й самонавчання. Ч.І. Фонетика й правопис, 1935, Ч.ІІ. Морфологія й складня, 1937.

Олійник Іван Степанович (1922–1995) – канд. філол. наук, проф.

Праці:

Олійник І. С. Методика роботи над лексичною синонімікою в школі. *Українська мова в школі*. 1959. №4.

Олійник І. С. Використання картин на уроках української мови. *Українська мова в школі*. 1963. №2.

Олійник І. С. Методика роботи з розвитку мови в V-VIII класах. Київ, 1964.

Олійник І. С. До засвоєння пунктуації. *Українська мова і література в школі*. 1978. №2.

Олійник І. С. Методика мовного розбору: посіб. для вчителів. Запоріжжя, 1987.

Олійник І. С. та ін. Методика викладання української мови в середній школі. 2-е вид., перероб. і доп. Київ, 1989 (у співавторстві).

Олійник І. С. та ін. Методика викладання української мови. Практичні і лабораторні заняття : навч. посіб. Київ, 1991 (у співавторстві).

Олійник Ольга Борисівна (1960 р. н.) – д-р філол. наук, проф., акад. АН ВШ України, заслуж. праців. освіти України.

Праці:

Олійник О. Б. Мова моя калинова: навч. посіб. Київ, 1993

Олійник О. Б. Світ українського слова: навч. посіб. Київ, 1994.

Олійник О. Б. Українська мова: підруч. для 10-11 класів. Київ, 1995.

Олійник О. Б. Їжакова канцелярія. Українська ділова мова : навч. посіб. Київ, 1997.

Олійник О. Б. Українська мова: підручник для 8-9 класів. Київ, 1997.

Олійник О. Б. Україно! Чи ти в лузі не калина...: українські народні свята, символи, звичаї. Київ, 2000.

Олійник О. Б. та ін. Культура мовлення: навч. посіб. Київ, 2008 (у співавторстві).

Омельчук Сергій Аркадійович (1975 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Омельчук С. А. та ін. Рідна мова: підруч. для 5 кл. загальноосвіт. навч. закл.; за заг. ред. М. І. Пентилюк. Київ, 2006 (у співавторстві).

Омельчук С. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу : теорія і практика : монографія. Київ, 2014.

Омельчук С. Морфологічні вміння в системі навчання української мови за дослідницького підходу. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 4.

Омельчук С. Технологія моделювання умов тестових завдань з української мови. *Українська мова та література*. 2015. № 17–18.

Омельчук С. А. та ін. Українська мова: підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закладів; за заг. ред. М. І. Пентилюк. Харків, 2017 (у співавторстві).

Омельчук С. та ін. Трансформація структури сучасного уроку української мови в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 97 (у співавторстві).

Омельчук С. А. Етапи розвитку української лінгводидактики за часів незалежності України. *Педагогічні науки*. 2022. Вип. 98.

Омельчук С. А. Сучасні тренди розвитку української лінгвометодики: глобальний і національний виміри. *Педагогічні науки*. 2024. Вип. 105.

Остаф Ярослава Іванівна – учителька Київської ЗОШ № 87 ім. О. П. Довженка.

Праці:

Остаф Я. І та ін. Рідна мова : підручник для 7 класу; 5-е вид., перероб. і доп. Київ, 1999 (у співавторстві).

Остаф Я. І та ін. Рідна мова : підруч. для серед. загальноосвіт. закл. 5 кл. Київ, 2000 (у співавторстві).

Паламар Лариса Максимівна (1936–2010) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Паламар Л. М. Лінгводидактичні основи формування україномовної особистості. Київ, 1997.

Паламар Л. М. та ін. Розмовляймо українською (Let's speak Ukrainian): навч. посіб. : у 3-х ч. Ч. 1. Вступний курс. К., 2010. Ч. 2. Елементарний курс. Київ, 2011. Ч. 3. Основний курс. К., 2012 (у співавторстві).

Палихата Елеонора Ярославівна (1949 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Палихата Е. Я. Методика навчання українського усного діалогічного мовлення учнів основної школи. Тернопіль, 2002.

Палихата Е. Я. Проблема навчання письма і писемного мовлення. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка*. 2012. № 1.

Палихата Е. Я. Дидактичний текст: навч.-метод. посібник. Тернопіль, 2018.

Пентилюк Марія Іванівна (1936 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Пентилюк М. І. Стилiстичний експеримент. *Українська мова і література в школі*. 1971. №12.

Пентилюк М. І. та ін. Удосконалення змісту і методів навчання української мови. Київ, 1982 (у співавторстві).

Пентилюк М. І. та ін. Методика вивчення української мови в школі. Київ, 1987 (у співавторстві).

Пентилюк М. І. Робота із стилістики в 8-9 класах. Київ, 1989.

Пентилюк М. І. та ін. Концепція когнітивної методики навчання української мови. *Дивослово*. 2004. №8 (у співавторстві).

Пентилюк М. І. та ін. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах: підруч. для студ. Київ, 2004 (у співавторстві).

Пентилюк М. І. та ін. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови. *Українська мова і література в школі*. 2006. № 1 (у співавторстві).

Пентилюк М. І. та ін. Українська мова 8 клас: підручник. Харків, 2016 (у співавторстві).

Передрій Ганна Романівна (1925–2019) – канд. пед. наук, проф.

Праці:

Передрій Г. Р. Цікава грамати́ка. Київ, 1967 (у співавторстві).

Передрій Г. Р. Самостійна робота учнів 5-8 класів на уроках української мови: посіб. для вчит. Київ, 1968.

Передрій Г. Р. Позакласна робота з української мови в 4-8 класах : посіб. Київ, 1979.

Передрій Г. Р. та ін. Лексика і фразеологія української мови. Факультативний курс для 7-8 класів: посіб. для вчителів. Київ, 1983 (у співавторстві).

Передрій Г. Р. та ін. У світі звуків і слів. Цікаві завдання з фонетики, лексикології і словотвору: посіб. Київ, 1998 (у співавторстві).

Передрій Г. Р. та ін. Рідна мова: підручник для 5 класу; 6-е вид. Київ, 2002 (у співавторстві).

Передрій Г. Р. Вивчення складних питань шкільного словотвору. *Дивослово*. 2004. № 2.

Плиско Катерина Миколаївна (1924–2020) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови (теоретичний аспект). Харків, 1995.

Плиско К. М. Організація навчання синтаксису в середній школі. Київ, 1990.

Плиско К. М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення. Харків, 1992.

Плиско К. М. Система орієнтирів як засіб технологізації навчання української мови. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2004. №11. С.2-4.

Плиско К. Теорія і методика навчання української мови в основній школі. Харків, 2009.

Плющ Марія Яківна (1926 р. н.) – д-р філол. наук, проф., заслужений працівник народної освіти.

Праці:

Плющ М. Я. Словотворення та вивчення його в школі : посіб.; 2-е вид. для вчителів. Київ, 1986.

Плющ М. Я. та ін. Робота над текстом у початкових класах. Київ, 1986 (у співавторстві).

Плющ М. Я. Вивчення морфології в 5-6 класах. Київ, 1988.

Плющ М. Я. та ін. Рідна мова. 9 клас гімназій, ліцеїв, та шк. з поглиб. вивч. укр. мови. Київ, 2002 (у співавторстві).

Плющ М. Я. та ін. Рідна мова. 10 клас. Київ, 2003; 2010 (у співавторстві).

Попова Людмила Олександрівна – канд. пед. наук, доц., ст. наук. співробіт. Ін-ту педагогіки НАПН України.

Праці:

Попова Л. О. та ін. Українська мова 9 клас. Поглиблене вивчення : підручник. Харків, 2017 (у співавторстві).

Попова Л. О. Принципи формування текстотворчих умінь учнів старшої школи. *Українська мова і література в школі*. 2018. №3.

Попова Л. О. та ін. Українська мова (профільний рівень): підручник для 11 класу ЗЗСО. Харків, 2019 (у співавторстві).

Попова Л. О. Класифікація засобів компетентнісно орієнтованого навчання української мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2019. №3 (326) травень.

Попова Л. Компетентнісно орієнтовані завдання як засіб формування компетентного мовця на уроках української мови в ліцеї. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том VIII: Діалог у розвитку науки та освіти.* Ужгород – Київ – Херсон, 2020.

Попович Анжеліка Станіславівна (1969 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Попович А. Особливості використання методу стилістичного експерименту на уроках української мови. *Українська мова і література в школах України.* №7-8.

Попович А. Особливості модельних навчальних програм з української мови для 5-6 класів. *Проблеми сучасного підручника,* 2021. №27.

Попович А. С. Методика навчання української мови в 10-11 класах: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський, 2022.

Потапенко Олександр Іванович (1952 р. н.) – канд. пед. наук, проф.

Праці:

Потапенко О. І. Гурткова робота з рідної мови в 4-6 класах. Київ, 1989.

Потапенко О. І. та ін. Шкільний словник з українознавства : словник Київ, 1995 (у співавторстві).

Потапенко О. І. та ін. Збірник диктантів та переказів з української мови для 5-9 класів. Київ, 1995 (у співавторстві).

Потапенко О. І. Ноосферний підхід до реалізації концепції мовної освіти 12-річної школи. *Українська мова і література в школі.* 2003. № 7.

Потапенко О. І. та ін. Лінгводидактика (курс лекцій) : навч. посіб. Київ, 2005 (у співавторстві).

Потапенко О. І. та ін. Інноваційні технології навчання методики української мови у вищих навчальних закладах та середніх освітніх закладах: навч. посіб.; за заг. ред. О.І. Потапенка. Київ, 2006. (у співавторстві).

Потапенко О. І. Лінгвокультурологія. Українська душа: монографія. Корсунь-Шевченківський, 2016.

Потебня Олександр Опанасович (1835–1891) – д-р філології, проф., чл.-кор. Петербурзької АН.

Праці:

Потебня О. О. Керівництво для навчання грамоти для малоросійських шкіл. Додаток. *Кіевская старина*. 1899. №8, серпень. (рос., українською мовами).

Потебня О. Мова, національність, денационалізація: статті і фрагменти; упоряд., вступ. ст. Ю. Шевельова, Нью-Йорк, 1992.

Рильський Максим Тадейович (1895–1964) – д-р філол. наук, проф., акад. АН УРСР, акад. АН СРСР.

Праці:

Рильський М. З гадок про мову. Лист до письменників, учителів, акторів, промовців, лінгвістів, до молоді й до старших. *Літературна газета*. Київ, 1959. № 57.

Рильський М. Т. Друзям-учителям. *Рильський М. Т. Про людину, для людини*. Київ, 1962.

Рильський М. Т. Словник і питання культури мови (1963). *Культура слова*, 2020. №92.

Рильський М. Т. Про іноземні слова. *Питання мовної культури*. 1970. Вип. 4.

Рильський М. Т. Як парость виноградної лози : зб. творів та висловлювань про рідну мову; упоряд. Г. М. Колесника ; відп. ред. і авт. вступ. ст. І. К. Білодід. Київ, 1973.

Рильський Максим. Мудрості від Максима Рильського. Вислови, поради, роздуми, настанови, звернення, міркування про філософію буття; упоряд. М. Г. Рильський. К., 2019.

Рожило Лариса Павлівна (1931–1999) – канд. філол. наук, доц.

Праці:

Рожило Л. П. Робота з розвитку мови під час вивчення теми «Складнопідрядні речення». *Українська мова в школі*. 1962. № 6.

Рожило Л. П. Найважливіші праці з методики викладання української мови. *Українська мова і література в школі*. 1967. № 11.

Рожило Л. П. Проблемні завдання на уроках мови. *Українська мова і література в школі*. 1969. № 4.

Рожило Л. П. Логічна основа методів теоретичного вивчення мови. *Українська мова і література в школі*. 1976. № 11.

Рожило Л. П. Залежність методів навчання від змісту навчального матеріалу. *Педагогіка*. Вип. 17. Київ, 1978.

Рожило Л. П. та ін. Удосконалення змісту і методів навчання української мови. Київ, 1982 (у співавторстві).

Рожило Л. П. Вивчення розділу «Загальні відомості про мову» у 8 класі. *Українська мова і література в школі*. 1987. № 2.

Рожило Л. П. та ін. Методика вивчення української мови в школі. Київ, 1987 (у співавторстві).

Рудницька Ольга Борисівна (1964 р. н.) – вчителька Луцького НВК «Гімназія № 14 імені Василя Сухомлинського» Волинської області, заслужена вчителька України.

Праці:

Рудницька О. Б. Формуючи творчу інтелектуальну особистість (опис власного досвіду). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2002. №5.

Рудницька О. Б. Всюдисущий числівник (Урок-розклад занять. 6 клас). *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. 2004. № 2.

Рудницька О. Б. та ін. Уроки української мови для 6 класу: навч. посіб. Київ, 2023 (у співавторстві).

Русанівський Віталій Макарович (1931–2007) – д-р філол. наук, проф., акад. НАН України.

Праці:

Русанівський В. М. Дієслово – рух, дія, образ. Київ, 1977.

Русанівський В. М. та ін. Українська мова: посіб. для середньої школи. К., 1978; 6-е вид. 1992 (у співавторстві).

Русанівський В. М. та ін. Життя слова. Київ, 1978 (у співавторстві).

Русанівський В. М. та ін. Розквітай же, слово. Київ, 1983 (у співавторстві).

Русанівський В. М. Наша мова калинова. Київ, 1984.

Русова Софія Федорівна (1856–1940) – педагогиня, проф.

Праці:

Русова С. Ф. Український буквар. По підручнику О. Потебні уложила С.Русова. 4-е вид. Київ, 1919.

Русова С. Ф. Дидактика: Лекція 10. Предмети навчання. Рідна мова. *Русова С. Ф. Вибрані пед. твори. У двох книгах. Кн. II*. Київ, 1997.

Сагач Галина Михайлівна – д-р філол. наук, проф., акад. АН ВШ України.

Праці:

Сагач Г. М. Похвальне красномовство : практич. посіб. Київ, 1996.

Сагач Г. М. Золотослів : навч. посіб. для серед. і вищих навч. закладів. Київ, 1998.

Сагач Г. Риторика; 2-е вид, переробл, доп. Київ, 2000.

Риторичний квітник: афористичний золотослів : навч. посіб. з риторики; упоряд. Г. М. Сагач. Київ, 2004.

Семеног Олена Миколаївна (1963 р. н.) – д-р пед. наук, проф.

Праці:

Семеног О. М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури. Суми, 2005.

Семеног О. М. Українська культуромовна особистість учителя (шляхи її формування в системі професійної підготовки): монографія; за ред. Л. І. Мацько. Київ, 2007.

Семеног О. Урок української мови у вимірах педагогічної дії: навч.-метод. посіб. Суми, 2015.

Семеног О. М. та ін. Українська лексикографія у школі: діалог особистостей: навч.-метод. посіб. Суми, 2015 (у співавторстві).

Семеног О. М. Академічна культура дослідника в культурно-освітньому просторі університету: монографія. Суми. 2016 (у співавторстві).

Семеног О. М. та ін. Ефективні технології навчання у лінгвістичній підготовці майбутніх фахівців; за ред. О. Семеног. Суми. 2017 (у співавторстві).

Семеног О. М. та ін. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти: монографія. Суми. 2019 (у співавторстві).

Семеног О. М. та ін. Українська мова: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль, 2024 (у співавторстві).

Симоненкова Лідія Миколаївна (?–?) – канд. пед. наук, наук. співробіт. Ін-ту педагогіки АПН України.

Праці:

Симоненкова Л. М. До вивчення функціональних стилів у 4-6 класах. *Українська мова і література в школі*. 1980. №8.

Симоненкова Л. М. Вивчення фонетики і морфології в умовах місцевих говорів. Київ, 1981.

Симоненкова Л. М. та ін. Вивчення будови слова. *Українська мова і література в школі*. 1991. №12 (у співавторстві).

Симоненкова Л. М. та ін. Українська мова: підручник для 10-11 класів. Київ, 1996; 5-е вид. Київ, 2002 (у співавторстві).

Симоненкова Л. М. та ін. Навчання української мови в 10-11 класах. Київ, 1998 (у співавторстві).

Симоненко Тетяна Володимирівна (1972 р. н.), д-р пед. наук, проф.
Праці:

Симоненко Т. В. та ін. Технологія сучасного уроку рідної мови: навч. посіб. Київ, 2012 (у співавторстві).

Симоненко Т. Дидактична текстологія : навч. посіб. Черкаси, 2016.

Симоненко Т. В. та ін. Програма "Українська мова. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям, профіль – українська філологія". Київ, 2017 (у співавторстві).

Синиця Іван Омелянович (1910–1976) – д-р псих. наук, проф.

Праці:

Синиця І. О. Психологія писемної мови учнів 5-8 класів. Київ, 1965.

Синиця І. О. Психологія усного мовлення учнів 4-8 класів. Київ, 1974.

Сімович Василь Іванович (1880-1944) – мовознавець, педагог, професор.

Сімович В. Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці. За автономне навчання та на допомогу шкільній науці], 2-е вид. з одмінами й додатками, Київ-Ляйпціг, 1921.

Сімович В. Декілька слів про науку граматики української мови в наших середніх школах та про підручник професора Стоцького і Гартнера «Руська граматика». В. Сімович. *Праці в 2 тт.; Т. 1.: Мовознавство*. Чернівці, 2005.

Скуратівський Леонід Віталійович (1946–2007) – канд. пед. наук, ст. наук. співробітник Ін-ту педагогіки АПН України.

Праці:

Скуратівський Л. В. Використання елементів проблемності при вивченні загальних відомостей з синтаксису та пунктуації. *Українська мова і література в школі*. 1981. № 9.

Скуратівський Л. В. Пізнавальні завдання з української мови. Київ, 1987.

Скуратівський Л. В. Українська мова в таблицях: довідник. Київ, 1993 (у співавторстві).

Скуратівський Л. В. та ін. Навчання української мови в 10-11 кл.: посіб. для вчителя. Київ, 1998 (у співавторстві).

Скуратівський Л. В. та ін. Рідна мова: Підручник для 7 класу сер. заг. закл.; 5-е вид. К., 1999 (у співавторстві).

Скуратівський Л. В. та ін. Рідна мова: Підручник для 5 класу сер. заг. закл.. К., 2000 (у співавторстві).

Скуратівський Л. В. Мотив як рушійна сила пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення мови. *Дивослово*. 2005. № 2.

Стельмахович Мирослав Гнатович (1934–1998) – д-р пед. наук, проф., акад. АПН України.

Праці:

Стельмахович М. Г. Опрацювання основних правил мовного етикету. *Українська мова і література в школі*. 1980. №6.

Стельмахович М. Г. Система роботи з розвитку зв'язного мовлення в 4-8 класах. Київ, 1981.

Стельмахович М. Г. Етнопедагогічні основи методики української мови. *Українська мова і література в школі*. 1993. №5-6.

Стельмахович М. Г. та ін. Методика викладання народознавства в школі: посіб. для вчителів, студентів і викладачів. Івано-Франківськ, 1995 (у співавторстві).

Стельмахович М. Г. Елементи історизму на уроках української мови. *Дивослово*. 1996. №7.

Степанишин Борис Ількович (1925–2004) – канд. пед. наук, проф.

Праці:

Степанишин Б. І. Запобігти помилкам – важливе в роботі з учнями старших класів. *Українська мова в школі*. 1960. №3.

Степанишин Б. І. Жива думка – жива мова : до обговорення питання про мову наших учнів. *Українська мова і література в школі*. 1965. № 3.

Степанишин Б. І. Як донести до учнів багатство, красу і велич рідної мови? *Дивослово*. 1996. №7.

Степанишин Б. І. Навчання – не самоціль, а розвиток і виховання : головні проблеми сучасної української школи. *Рідна школа*. 1997. № 3-4.

Степанишин Б. І. Слово в захист методики. *Українська мова і література в школі*. 1998. № 1.

Сухомлинський Василь Олександрович (1918-1970) – педагог-практик, заслужений учитель УРСР, канд. пед наук, чл.-кор. АПН СРСР.

Праці:

Сухомлинський В. О. Слово рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1968. №12.

Сухомлинський В.О. Сто порад учителям. *Сухомлинський В.О. Вибр. твори: У 5 т. Т.2.* Київ, 1976.

Сухомлинський В. О. Слово про слово. *Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. Т.5.* Київ, 1977.

Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. *Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5 т. Т.3.* Київ, 1977.

Тоцька Ніна Іванівна (1923–2007) – д-р філол. наук, проф.

Праці:

Тоцька Н. І. Розділові знаки при однорідних членах речення. *Українська мова і література в школі*. 1970. №11.

Тоцька Н. І. Фонетика української мови та її вивчення в початкових класах. Київ, 1976.

Тоцька Н. І. та ін. Збірник вправ і завдань з фонетики для початкових класів : посібник для вчителя. Київ, 1998 (у співавторстві).

Тоцька Н. І. Фонетика. Дидактичний матеріал з української мови : посіб. для вчителя; 2-е вид., перероб. і доп. Київ, 1998.

Ужченко Віктор Дмитрович (1935–2010) – д-р філол. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України.

Праці:

Ужченко В. Роздавальний матеріал для вивчення фразеології. *Українська мова і література в школі*. 1977. № 8.

Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. Київ, 1988.

Ужченко В. Д. Вивчення фразеології в середній школі : посіб. для вчителя. Київ, 1990.

Ужченко В. Д. та ін. Дидактичний матеріал з народознавства на уроках рідної мови : посіб. для вчителя; 2-е вид. Київ, 1995 (співавтор).

Ушинський Костянтин Дмитрович (1823/1824–1870) – педагог.

Праці:

Ушинський К. Д. Педагогічні статті та матеріали ... *Ушинський К. Д. Твори* : у 6 т. Т. 2. Київ, 1954.

Ушинський К. Д. Рідне слово (1864). *Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори* ; переклад. А. С. Василенко. У 2 т. Т.1. Київ, 1983.

Хом'як Іван Миколайович (1951 р. н.) – д-р пед. наук, проф., акад. АН ВШ України.

Праці:

Хом'як І. М. Наукові основи навчання орфографії в середній школі : монографія. Рівне, 1998.

Хом'як І. Внутрішня організація уроків мови. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 2.

Хом'як І. Орфографічна компетентність як складник формування мовної особистості. *Дивослово*. 2015. № 11.

Хом'як І. Інноваційні методи навчання української мови у вищій школі. *Українська мова і література в школах України*. 2015. №11.

Хом'як І. Трансформаційний зміст сучасного уроку мовлення. *Дивослово*. 2016, № 9.

Хом'як І. Мовленнєва культура безпечної життєдіяльності. *Дивослово*, 2018. № 4.

Хом'як І. Розвиток критичного мислення у студентів-філологів. *Українська мова і література в школі*. 2019. № 1.

Хом'як І.М. Роль синтетичних вправ у формуванні орфографічної компетентности. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики*: монографія ; за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль, 2021.

Цимбалюк Василь Іванович (1937 р. н.) – канд. пед. наук, доц, заслужений учитель України.

Праці:

Цимбалюк В. І. Літературно-мовний кабінет у школі. Київ, 1975.

Цимбалюк В. І. Учнівський твір у середній школі : книга для вчителя. Київ, 1997.

Цимбалюк В. І. Мова як генетичний код народу: навч. посіб. для факультат. занять. Тернопіль, 2009.

Чавдаров Сава Христофорович (1892–1962) – д-р пед. наук, проф., чл.-кор. АПН РСФСР.

Праці:

Чавдаров С. Х. Пунктуаційна техніка учнів трудшкіл. *Шлях освіти*. 1930. № 4.

Чавдаров С. Х. Переказ у школі : метод. посіб. Київ, 1936.

Чавдаров С. Х. Методика викладання української мови в початковій школі : підручник для педагогічних шкіл і посібник для учителів початкової школи. Київ-Харків, 1938.

Чавдаров С. Х. Методика викладання української мови (граматики і правопису) в середній школі. Київ-Харків, 1939; 3-є вид. 1946.

Чавдаров С. Х. та ін. Методика викладання української мови в середній школі; за ред. С.Х. Чавдарова і В.І. Масальського. Київ, 1954;1962 (у співавторстві).

Чавдаров С.Х. Українська мова. Підручник для IV класу початкової школи; 5-е вид. Харків, 1944; 20-е вид. Київ, 1959.

Чак Євгенія Давидівна (1923–2001) – мовознавиця.

Праці:

Чак Є. Д. Матеріали для позакласної роботи з фразеології. *Українська мова і література в школі*. 1969. №3

Чак Є. Д. З біографії слова. Київ, 1976; 1979.

Чак Є. Д. Мандрівка в Країну слова. Київ, 1981; 1986.

Чак Є. Д. Барви нашого слова. Київ, 1989.

Чак Є. Д. Таємниці слова. Київ, 1991.

Чак Є. Чи правильно ми говоримо? Київ, 1997.

Чак Є. Д. Складні випадки правопису та слововживання. Київ, 1998.

Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович (1875–1938) – педагог, наук. співроб. УНДП.

Праці:

Чепіга Я. Ф. Словесно-звуковий метод навчання грамоти (Методичний нарис). *Світло*. 1910. Кн.3.

Чепіга Я. Ф. Проект української школи. *Світло*. 1913. Кн. 2; Кн.3; Кн. 4.

Чепіга Я. Ф. Веселка: граматка до науки читання й писання. Вид. 2-е, переробл. Київ, 1922.

Чепіга Я. Ф. Від розмов до діла: (з приводу дискусії про методи навчання). *Народній учитель. Тижневий додаток*. 1926. 21 квітня.

Чепіга Я. Ф. Методика навчання в трудовій школі першого концентру : посіб. Київ, 1930; 1932.

Чепіга Я. Ф. Буквар: для шкіл грамоти I ступ. Харків, 1933.

Шевцова Лариса Станіславівна – канд. пед. наук, доц.

Праці:

Шевцова Л. С. Методика застосування мовленнєвих ситуативних завдань: метод. посіб. Житомир, 2004.

Шевцова Л. С. Написання переказу як засіб міжпредметної інтеграції. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2005. №21.

Шевцова Л. С. Риторика вчителя в досягненні пізнавальних, розвивальних і виховних цілей навчання української мови. *Педагогічна риторика: історія, теорія, практика*; за ред. О. А. Кучерук. Київ, 2016.

Шевченко Тарас Григорович (1814–1861) – письменник.

Праці:

Шевченко Т. Г. Буквар південноруський 1861 року: для мол. та серед. шк. віку / упоряд. М. М. Ілляша; вступ. слово О. Т. Гончара; післямова В. М. Яцюка. Київ, 1991.

Шевченко Т. Кобзар. Київ, 2020.

Шелехова Галина Тарасівна (1951 р. н.) – канд. пед. наук, ст. наук. співробіт. Ін-ту педагогіки НАПН України.

Праці:

Шелехова Г. Т. та ін. Навчання української мови в 10-11 кл.: посіб. для вчителя. Київ: 1998 (у співавторстві).

Шелехова Г. Т. та ін. Рідна мова: Підручник для 7 класу; 6-е вид. Київ, 2001 (у співавторстві).

Шелехова Г. Т. Уроки розвитку зв'язного мовлення в 9 класі. *Українська мова і література в школі*. 2000. №5.

Шелехова Г. Т. та ін. Рідна мова: Підручник для 5 класу сер. заг. закл. Київ, 2000 (у співавторстві).

Шелехова Г. Т. Формування вмінь читати на уроках української. *Українська мова і література в школі*. 2001. № 6.

Шелехова Г. Т. Формування в школярів умінь сприймати усне і писемне мовлення. *Українська мова і література в школі*. 2003. №4.

Шелехова Г. Т. Формування читацької діяльності учнів 5-7 класів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. №8.

Шелехова Г. Т. та ін. Навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентнісного підходу : посіб. Київ, 2017 (у співавторстві).

Шкільник Михайло Михайлович (1910–1989) – канд. пед. наук, доц., заслужений учитель УРСР.

Праці:

Шкільник М. М. Формування в учнів граматичних понять іменника. Київ, 1962.

Шкільник М. М. Вивчення часток. *Українська мова і література в школі*. 1973. №3.

Шкільник М. М. Проблемний підхід до вивчення частин мови. Київ, 1986.

Шкільник М. та ін. З методичної спадщини. Львів, 2011 (у співавторстві).

Ющук Іван Пилипович (1933–2021) – канд. філол. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України.

Праці:

Ющук І. П. Українська мова: підручник для 8-9 класів шкіл з поглибленим вивченням рідної мови. Київ, 1991.

Ющук І. П. Рідна мова: підручник для 6 класу. Київ, 1995.

Ющук І. П. Практикум з правопису української мови. 4-е вид. Київ, 2000.

Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. Київ, 2012.

Ющук І. П. Українська мова: 52 уроки грамотності. 2232 тести. Довідник для учнів 5-11 класів та абітурієнтів. Тернопіль, 2012.

Ющук І. П. Українська мова в школі: методичні поради для вчителя. Тернопіль, 2013.

Ющук І.П. Зворотний зв'язок і мотивація у навчанні рідної мови. *Дивослово*. 2013. № 3.

Ющук І. П. Українська мова : підручник для 5 класу ЗЗСО. Тернопіль, 2022.

Яворська Стефанія Теодорівна – д-р пед. наук, проф.

Праці:

1. Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики навчання української мови як науки в середній школі. Кн. 1 (XVI ст. – 20-і роки ХХ ст.) : монографія. Слов'янськ: Вид-во ПП «Канцлер», 2004.

2. Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики навчання української мови в початкових класах. Кн. 2 (30-90-і роки ХХ ст.) : монографія ; за ред. М.П. Кочергана. Слов'янськ: Вид-во ПП «Канцлер», 2004.

3. Яворська С. Т. Проблема розвитку культури мовлення в історичному контексті (I пол. ХХ ст.). *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка*. 2017. Вип. 3.

4. Яворська С. Т. Перевірка навчальних досягнень із синтаксису простого речення як засіб розвитку критичного мислення учнів. *Українська мова і література в школах України*, 2018. № 12.

5. Яворська С. Т. Розвиток школи, освіти і методичних ідей у період княжої доби і слов'янського Відродження (X–XVII ст.). *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. С. 13-22.*

Ярмолюк Алла Володимирівна – канд. пед. наук, ст. наук. співроб. Ін-ту педагогіки НАПН України.

Праці:

Ярмолюк А. В. Роль навчального тексту у формуванні ціннісно-сміслових орієнтацій учнів 5-х класів. *Українська мова і література в школі*. 2012. № 8.

Ярмолюк А. Проблема формування синтаксичної компетентності учнів 9-х класів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2016. № 6.

Ярмолюк А. В. та ін. Навчання української мови учнів 5 класу на засадах компетентнісного підходу: посібник. Київ, 2017 (у співавторстві).

Ярмолюк А. В. та ін. Українська мова: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ, 2017 (у співавторстві).

Навчально-методичне видання

Шевцова Лариса Станіславівна, Кучерук Оксана Анатоліївна

САМОСТІЙНА РОБОТА З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Навчально-методичний посібник

*для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова та література)*

Надруковано з оригінал-макету авторів.

Формат 60x90/16. Ум.друк.арк. 7.1. Обл.вид.арк.7.0

Гарнітура Time New Roman

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ЖТ № 10 від 07.12.2004 р.

м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua